

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1974-1975

11 JUNI 1975

WETSONTWERP

betreffende de uitkering na echtscheiding.

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1), UITGEBRACHT
DOOR DE HEER ALBERT CLAES.

DAMES EN HEREN,

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorziet in de mogelijkheid dat aan de echtgenoot in wiens voordeel de echtscheiding is uitgesproken, een uitkering tot levensonderhoud wordt toegekend ten laste van de gewezen echtgenoot.

Die tekst luidt als volgt :

« Indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben, of indien de bedongen voordelen niet voldoende blijken om te voorzien in het onderhoud van de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft, kan de rechtbank hem, uit de goederen van de andere echtgenoot, een uitkering tot levensonderhoud toekennen, die het derde gedeelte van de inkomsten van die andere echtgenoot niet mag te boven gaan. Deze uitkering kan worden ingetrokken ingeval zij niet meer nodig is. »

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Léon Remacle.

A. — Leden : de heren Bourgeois, De Kerpel, Grafé, Martens, Léon Remacle, Mevr. Ryckmans-Corin, de heren Suykerbuyck, Uyttendaele. — de heren Baudson, Bob Cools, Degroeve, Ghysbrecht, Laridon, Mathys, Mevr. Pétry echtg. Scheys. — de heren Albert Claes, Kempinaire, Mundeleer, Verberckmoes. — de heren Havelange, Rouelle. — de heren Baert, Belmans.

B. — Plaatsvervangers : de heren Beauthier, Lernoux, Mej. Steyaert, de heer Verhaegen. — Mevr. Adiaensens echtg. Huybrechts, de heren Dejardin, Glinne, Nyffels. — de heren Jeunehomme, Kickx. — de heer Bila. — de heer Raskin.

Zie :

603 (1974-1975) N° 1.

Chambre des Représentants

SESSION 1974-1975

11 JUIN 1975

PROJET DE LOI

relatif à la pension après divorce.

RAPPORT

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE (1),
PAR M. ALBERT CLAES.

MESDAMES, MESSIEURS,

L'article 301 du Code civil prévoit la possibilité pour l'époux au profit duquel le divorce a été prononcé d'obtenir une pension à charge de son ancien conjoint.

Le texte est libellé comme suit :

« Si les époux ne s'étaient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés ne paraissaient pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce, le tribunal pourra lui accorder, sur les biens de l'autre époux, une pension alimentaire, qui ne pourra excéder le tiers des revenus de cet autre époux. Cette pension sera révocable dans le cas où elle cesserait d'être nécessaire. »

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Léon Remacle.

A. — Membres : MM. Bourgeois, De Kerpel, Grafé, Martens, Léon Remacle, Mme Ryckmans-Corin, MM. Suykerbuyck, Uyttendaele. — MM. Baudson, Bob Cools, Degroeve, Ghysbrecht, Laridon, Mathys, Mme Pétry épouse Scheys. — MM. Albert Claes, Kempinaire, Mundeleer, Verberckmoes. — MM. Havelange, Rouelle. — MM. Baert, Belmans.

B. — Suppléants : MM. Beauthier, Lernoux, Mlle Steyaert, M. Verhaegen. — Mme Adriaensens épouse Huybrechts, MM. Dejardin, Glinne, Nyffels. — MM. Jeunehomme, Kickx. — M. Bila. — M. Raskin.

Voir :

603 (1974-1975) N° 1.

Het is reeds verschillende jaren dat het artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek dat de uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding regelt gecontesteerd wordt, niet enkel in ons land maar ook in andere landen.

Dit artikel geeft inderdaad aan deze uitkering bepaalde kenmerken die meer en meer betwist worden :

1. *De uitkering tot levensonderhoud wordt verbonden aan de schuldvraag :*

Inderdaad, volgens Belgisch recht kan enkel de niet-schuldige echtgenoot recht hebben op een uitkering na echtscheiding.

Sommige landen, zoals Denemarken, Italië, Nederland, Noorwegen en Zweden houden geen rekening met de schuldvraag. In andere landen kan de schuldvraag een invloed uitoefenen doch is zij niet beslissend en zelfs niet een zeer belangrijk element; dit is het geval in Engeland, Schotland en Wales.

Zwitserland en Turkije voorzien een gemengd systeem waarbij de schuldvraag enkel van belang is voor wat betreft het gedeelte van de uitkering dat een indemnitaïr karakter draagt; daarnaast wordt een gewoon onderhoudsgeld voorzien zonder schuldvraag, b.v. aan de echtgenoot die de echtscheiding veroorzaakt ingevolge geestelijke afwijkingen.

Naast België verbinden Oostenrijk, Oost-Duitsland en Luxemburg, zoals Frankrijk, de uitkering tot levensonderhoud aan de culpabiliteit.

2. *Onveranderlijkheid van het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud :*

Volgens Belgisch recht is het bedrag van de uitkering tot levensonderhoud onveranderlijk wat er ook later met de echtgenoten gebeurt; het is vooral dit beginsel dat geconstateerd wordt en dit natuurlijk onder invloed van de erosie van de munt, daar dit laatste verschijnsel tot de grootste onrechtvaardigheden kan aanleiding geven.

Oostenrijk, Nederland en Zweden voorzien een systeem van automatische aanpassing aan een index; de wetgeving van talrijke andere landen bepaalt dat een verhoging door de rechtbanken mogelijk is.

3. *Beëindiging van de betaling van de uitkering tot levensonderhoud :*

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorziet dat de uitkering tot levensonderhoud kan afgeschaft worden in geval zij niet meer nodig blijkt te zijn. De Belgische rechtbanken interpreteren dit artikel in 'a algemeen op zeer enge wijze. De noodzakelijkheid van de uitkering tot levensonderhoud valt voor hen practisch alleen weg in geval degene die de uitkering ontvangt hertrouwt; concubinaat wordt in het algemeen als een onvoldoende reden beschouwd, evenals een wijziging in de inkomsten van de schuldenaar.

4. *Wijze van betaling van de uitkering tot levensonderhoud :*

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorziet de betaling van de uitkering tot levensonderhoud onder vorm van pensioen met verval op maandelijks termijnen.

Vermits de echtscheiding in beginsel het beëindigen van alle betrekkingen tussen de echtgenoten tot gevolg heeft, is het niet onlogisch te verdedigen dat de uitkering tot levensonderhoud moet of kan betaald worden door het storten

Il y a de nombreuses années déjà que l'article 301 du Code civil, qui règle la pension alimentaire après divorce, est contesté tant dans notre pays que dans d'autres.

En effet, cet article a doté cette pension de certaines caractéristiques de plus en plus controversées :

1. *La pension alimentaire est liée à la notion de culpabilité :*

En effet, en droit belge seul l'époux non coupable peut bénéficier d'une pension après divorce.

Certains pays, tels que le Danemark, l'Italie, les Pays-Bas, la Norvège et la Suède, ne tiennent pas compte de la culpabilité. Dans d'autres pays, celle-ci peut avoir une influence, mais elle n'est pas déterminante et ne constitue même pas un élément très important; tel est le cas en Angleterre, en Ecosse et au Pays de Galles.

La Suisse et la Turquie connaissent un système mixte, où la culpabilité n'est importante qu'en ce qui concerne la partie de la pension qui a un caractère indemnitaire; une pension alimentaire ordinaire est prévue en outre, sans faire appel à la notion de culpabilité, par exemple en faveur de l'époux qui provoque le divorce pour cause de troubles mentaux.

Outre la Belgique, l'Autriche, l'Allemagne de l'Est et le Luxembourg lient, comme la France, la pension alimentaire à la culpabilité.

2. *Le montant de la pension alimentaire est invariable :*

En droit belge, le montant de la pension alimentaire est invariable, quel que soit le sort ultérieur des époux. C'est surtout ce principe qui est contesté, en raison évidemment de l'érosion de la monnaie, phénomène qui peut donner naissance aux plus grandes injustices.

L'Autriche, les Pays-Bas et la Suède appliquent un système de liaison automatique à l'index, tandis que la législation de nombreux autres pays prévoit une possibilité d'adaptation par les tribunaux.

3. *Il peut être mis fin au paiement de la pension alimentaire :*

L'article 301 du Code civil prévoit que la pension alimentaire est révocable dans le cas où elle cesse d'être nécessaire. Les tribunaux belges interprètent généralement cette disposition *stricto sensu*. Pour eux, la nécessité de la pension alimentaire ne disparaît en général qu'en cas de remariage du bénéficiaire; le concubinage n'est généralement pas considéré comme une raison suffisante, de même qu'une modification des revenus du débiteur de pension.

4. *Le mode de paiement de la pension alimentaire :*

L'article 301 du Code civil prévoit le paiement de la pension alimentaire sous forme de pension échéant à termes mensuels.

Le divorce entraînant en principe la fin de toutes relations entre les époux, il n'est pas illogique de préconiser, pour le paiement de la pension alimentaire, le versement obligatoire ou facultatif d'une somme unique représentant la

van een kapitaal dat de kapitalisatie van deze uitkering vertegenwoordigt; deze oplossing is zelfs logisch wanneer men aan de uitkering tot levensonderhoud een indemnitaair geeft.

In verschillende landen is de betaling van een vast bedrag mogelijk al is het onder modaliteiten die verscheiden zijn: de wetgevingen van Oostenrijk (modaliteit die weinig gebruikt wordt), Engeland, Wales, Italië (hier enkel wanneer beide echtgenoten akkoord gaan), Noorwegen (weinig gebruikelijk), Schotland, Zwitserland en Turkije maken een betaling in kapitaal mogelijk. In de meeste landen gebeurt dit onder toezicht van de rechtbank.

5. *Maximum bedrag van de uitkering tot levensonderhoud :*

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorziet dat de uitkering tot levensonderhoud niet hoger zijn mag dan een derde van de inkomsten van de schuldige echtgenoot; dit is eveneens het geval in de Franse wetgeving doch niet in die van de meeste andere landen.

6. *Overdraagbaarheid van de uitkering tot levensonderhoud bij overlijden :*

In België heeft het Hof van Cassatie beslist dat, vermits de uitkering tot levensonderhoud voorzien door artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek een indemnitaair karakter heeft, het om een schuld gaat die overdraagbaar is op de erfenis van de schuldige echtgenoot (arresten van 22 oktober 1954 en 13 januari 1967). Ook in andere landen zijn de erfgenamen van de schuldige echtgenoot gehouden tot betaling van een uitkering tot levensonderhoud, namelijk in Frankrijk, Duitsland, Italië en Zwitserland, en dit wanneer zij de erfenis aanvaarden.

In Engeland en Wales heeft de echtgenoot bij overlijden van zijn gescheiden partner speciale rechten ten overstaan van de erfenis.

In Italië kunnen de gescheiden echtgenote of echtgenoten van de weduwe vorderen dat deze een gedeelte van de uitkering tot levensonderhoud die zij ontvangt, afstaat.

In de Scandinavische landen, integendeel, wordt bij overlijden een einde gesteld aan de verplichting van onderhoud.

7. *Invoering van de uitkering tot levensonderhoud :*

Het is bekend dat het invorderen van de uitkering zeer dikwijls belangrijke moeilijkheden teweegbrengt; het is daarom dat in Frankrijk een wetsvoorstel van 2 januari 1973 voorzien had een soort van openbaar waarborgfonds voor betaling van dergelijke uitkeringen in te stellen. Dit voorstel werd echter door het parlement verworpen.

In de meeste landen worden geen bijzondere uitvoeringsmodaliteiten voorzien inzake uitkeringen tot levensonderhoud; een Nederlands wetsvoorstel voorziet het neerleggen tot waarborg van openbare fondsen of het aangaan van een verzekering.

Talrijke landen voorzien nog strafrechtelijke sancties, doch er is een tendens om deze af te schaffen. In België had het Hof van Cassatie op 17 januari 1930 voorzien dat ingevolge het indemnitaair karakter van de uitkering tot levensonderhoud de artikelen 391 en 391bis van het Wetboek van Strafrecht niet toepasselijk waren; de wetgever heeft echter bij de wet van 30 mei 1931 het systeem van de strafrechtelijke sancties uitdrukkelijk ingevoerd.

capitalisation de cette pension. Cette solution est même logique lorsqu'un caractère d'indemnité est donné à la pension alimentaire.

Dans plusieurs pays, le paiement d'un montant fixe est possible, encore que les modalités en soient différentes : les législations de l'Autriche (solution peu utilisée), de l'Angleterre, du Pays de Galles, de l'Italie (uniquement lorsque les deux époux sont d'accord), de la Norvège (peu courant), de l'Ecosse, de la Suisse et de la Turquie permettent un paiement en capital. Dans la plupart des pays cités, ce paiement se fait sous la surveillance du tribunal.

5. *Montant maximum de la pension alimentaire :*

L'article 301 du Code judiciaire prévoit que la pension alimentaire ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur. Il en va de même en France, mais pas dans la plupart des autres pays.

6. *Transmissibilité de la pension alimentaire en cas de décès :*

En Belgique, la Cour de cassation a décidé que, puisque la pension alimentaire prévue par l'article 301 du Code civil a un caractère indemnitaire, il s'agit d'une dette transmissible sur l'héritage de l'époux débiteur (arrêts des 22 octobre 1954 et 13 janvier 1967). Dans d'autres pays également, les héritiers de l'époux débiteur sont tenus lorsqu'ils acceptent l'héritage, au paiement de la pension alimentaire, notamment en France, en Allemagne, en Italie et en Suisse.

En Angleterre et au Pays de Galles, l'époux a, en cas de décès de son conjoint divorcé, des droits spéciaux sur l'héritage.

En Italie, l'époux ou les époux divorcés peuvent réclamer à la veuve la cession d'une partie de la pension alimentaire qu'elle perçoit.

Dans les pays scandinaves, par contre, en cas de décès, il est mis fin à l'obligation alimentaire.

7. *Recouvrement de la pension alimentaire :*

Nul n'ignore que le recouvrement de la pension alimentaire après divorce suscite très souvent de grandes difficultés. C'est pourquoi en France, une proposition de loi du 2 janvier 1973 prévoyait la création d'une espèce de fonds public de garantie en vue d'assurer le paiement des pensions alimentaires. Cette proposition fut cependant rejetée par le Parlement.

Dans la plupart des pays, il n'est pas prévu de modalités d'exécution particulières en matière de pension alimentaire. Une proposition de loi néerlandaise récente prévoit par contre le dépôt de fonds publics en garantie ou la souscription d'une assurance.

De nombreux pays prévoient encore des sanctions pénales, mais il existe une tendance à supprimer celles-ci. En Belgique, la Cour de cassation avait décidé le 17 février 1930 qu'en raison du caractère indemnitaire de la pension alimentaire, les articles 391 et 391bis du Code pénal n'étaient pas applicables. Néanmoins, par la loi du 30 mai 1931, le législateur a instauré expressément le système des sanctions pénales.

HOOFDSTUK I.

De pogingen tot wijziging van de Belgische wetgeving :
de voorgeschiedenis.

1. Het wetsvoorstel van de heren Rolin-Hambye.

Reeds op 4 februari 1964 namen de heren Rolin en Hambye het initiatief van een wetsvoorstel waarbij enerzijds uitdrukkelijk bepaald werd dat het voordeel aan de niet-schuldige echtgenoot toegekend door artikel 301, een schade-loosstelling is en waarbij anderzijds twee beginselen vastgelegd werden (Stuk van de Senaat n° 123, 1963-1964) :

1° de mogelijkheid om de uitkering tot levensonderhoud te vervangen door een geldsom, dit volgens de discretionaire macht van de rechtbanken;

2° de mogelijkheid om de uitkering tot levensonderhoud te vermeerderen of te verminderen indien er een belangrijke wijziging intreedt in de behoeften van de echtgenoot aan wie het is toegekend, of in de bestaansmiddelen van de uitkeringsplichtige.

De toelichting bij dit voorstel kan als volgt worden samengevat :

- de in artikel 301 bedoelde uitkering moet volgens rechtsleer en rechtspraak beschouwd worden als een schade-loosstelling (De Page, I, n° 978);
- het Wetboek voorziet evenwel in de intrekking van die uitkering ingeval zij niet meer nodig is;
- de Belgische rechtspraak legt die bepaling restrictief uit, in die zin dat de uitkering wel ingetrokken, maar niet gewijzigd kan worden (Cassatie, 22 oktober 1954 — *Pasic.*, 1955, blz. 153);
- de Franse rechtspraak gaat in de tegenovergestelde richting (Planiol en Ripert, II, n° 640).

Er werd voorgesteld artikel 301 als volgt te doen luiden :

« Indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben, of indien de bedongen voordelen niet voldoende blijken om te voorzien in het onderhoud van de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft, kan de rechtbank hem, uit de goederen van de andere echtgenoot, bij wijze van schadeloosstelling, hetzij een geldsom, hetzij een uitkering tot levensonderhoud toekennen die een derde gedeelte van de inkomsten van die andere echtgenoot niet mag te boven gaan. Ingeval een uitkering is toegekend, kan zij vermeerderd of verminderd worden, indien een belangrijke wijziging intreedt in de behoeften van de echtgenoot aan wie zij is toegekend of in de bestaansmiddelen van degene die ze verschuldigd is. »

De Commissie van de Senaat besprak dit voorstel; verslag werd opgemaakt door de heer Dua, aan het oorspronkelijk voorstel werd weinig gewijzigd; enkel werd voorzien voor wat het toekennen van een geldsom betreft, dat de rechtbank de uitkering tot levensonderhoud kon vervangen te allen tijde, met instemming van partijen of op verzoek van een van hen in een geldsom.

De Commissie achtte het ook nodig de voorgestelde tekst zo te wijzigen dat een expliciete formulering wordt gegeven aan een begrip dat er slechts impliciet was in behouden gebleven, met name de mogelijkheid om de uitkering in te trekken wanneer zij niet langer nodig zou blijken (Stuk van de Senaat, n° 343, 1963-1964).

CHAPITRE PREMIER.

Les tentatives de modification de la législation belge :
les rétroactes.

1. La proposition de loi de MM. Rolin et Hambye.

Dès le 4 février 1964, MM. Rolin et Hambye avaient pris l'initiative de présenter une proposition de loi prévoyant, d'une part, que l'avantage octroyé par l'article 301 du Code civil à l'époux non coupable constitue une indemnité et posant, d'autre part, les deux principes suivants (Doc. du Sénat, n° 123, 1963-1964) :

1° la possibilité de remplacer la pension alimentaire par une somme d'argent à la discrétion des tribunaux;

2° la possibilité d'augmenter ou de diminuer la pension alimentaire en cas de modification importante des besoins de l'époux bénéficiaire ou des ressources de l'époux débiteur.

Les développements de leur proposition peuvent être synthétisés comme suit :

- la pension prévue à l'article 301 a un caractère indemnitaire, selon la doctrine et la jurisprudence (De Page, I, n° 978);
- toutefois, le Code prévoit la suppression de cette pension, si elle cesse d'être nécessaire;
- par une interprétation restrictive de cette dernière disposition, la jurisprudence belge considère que ladite pension est révocable, mais non modifiable (Cassation 22 octobre 1954 — *Pasic.*, 1955, p. 153).
- la jurisprudence française est en sens contraire (Planiol et Ripert, II, n° 640).

La rédaction suivante de l'article 301 était proposée :

« Si les époux ne s'étaient fait aucun avantage ou si ceux stipulés ne paraissent pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce, le tribunal pourra lui accorder, sur les biens de l'autre époux, à titre de dommage et intérêt, soit une somme, soit une pension alimentaire, qui ne pourra excéder le tiers des revenus de cet autre époux. Si une pension est accordée, celle-ci pourra être majorée ou diminuée si une modification importante survient dans les besoins de l'époux qui l'a obtenue ou les ressources de celui qui en est tenu. »

Après discussion par la commission compétente du Sénat, rapport fut fait par M. Dua. Le texte initial ne subit guère de modifications : il fut simplement ajouté que le tribunal pourrait à tout moment, de l'accord des parties ou à la demande de l'une d'elles, remplacer la pension alimentaire par une somme d'argent.

La commission a encore estimé nécessaire de modifier le texte proposé en rendant explicite une notion qui y avait été implicitement maintenue, à savoir, la possibilité de révocation de la pension au cas où celle-ci cesserait d'être nécessaire (Doc. du Sénat, n° 343, 1963-1964).

Na beraadslaging — wij komen later op de hoofdzaken van het debat terug — nam de Senaat *ne varietur* de door de Commissie voorgestelde tekst aan (*Handelingen van de Senaat* van 17 en 19 november 1964).

Ziehier die tekst :

« Indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben, of indien de bedongen voordelen niet voldoende blijken om te voorzien in het onderhoud van de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft, kent de rechtbank hem, uit de goederen van de andere echtgenoot, een uitkering tot levensonderhoud toe die een derde gedeelte van de inkomsten van die andere echtgenoot niet mag te boven gaan. Deze uitkering wordt vermeerderd of verminderd indien er een belangrijke wijziging intreedt in de behoeften van de echtgenoot aan wie zij is toegekend of in de bestaansmiddelen van degene die ze verschuldigd is; zij wordt ingetrokken ingeval zij niet meer nodig is. De rechtbank kan ook te allen tijde, met instemming van partijen of op verzoek van een van hen, de uitkering tot levensonderhoud vervangen door een kapitaal. »

2. Eerste onderzoek van het ontwerp door de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Het voorstel werd onder vorm van het wetsontwerp n° 891 (1964-1965) naar de Kamer verzonden.

De Commissie voor de Justitie wijdde in maart 1965 verscheidene vergaderingen aan het onderzoek van dit ontwerp.

Ongelukkig was het einde van de legislatuur zo dichtbij dat het de verslaggever, de heer Herbiet, niet meer mogelijk was zijn verslag zodanig uit te werken als het belang van de kwestie en een grondig onderzoek ervan eigenlijk vergden. Het verslag zegt o.m. het volgende : « Gelet op het dringende karakter van de kwestie meent uw verslaggever zich in zijn verslag te mogen beperken tot de verantwoording van de wijzigingen die worden voorgesteld aan de door de Senaat aangenomen tekst (Verslag, *Stuk van de Kamer*, n° 891/2, 1964-1965).

De commissie nam de volgende standpunten in betreffende een zeker aantal principiële vraagstukken :

1° De automatische koppeling van de uitkering tot levensonderhoud aan het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen die door sommige leden gevraagd werd, wordt afgewezen. Er wordt echter wel bepaald dat deze uitkering van rechtswege en zonder nieuwe rechterlijke beslissing aangepast wordt aan de wijzigingen van de kosten van het levensonderhoud.

Dit is een eerste wijziging aan het wetsontwerp van de Senaat.

2° Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de uitkering tot levensonderhoud de onschuldige echtgenoot moet in staat stellen in zijn bestaan te voorzien.

Daar deze tekst nogal dubbelzinnig is heeft de commissie gemeend de tekst te moeten aanpassen aan de bestaande rechtspraak, en namelijk te bepalen dat de uitkering tot levensonderhoud moet de andere echtgenoot in staat stellen zijn bestaan te voorzien zoals zulks het geval was tijdens het huwelijk.

Dit is een tweede wijziging aan de tekst van de Senaat.

3° Voor wat de omzetting van de uitkering tot levensonderhoud in een kapitaal betreft, wordt bepaald dat deze omzet-

Après des débats, sur l'essentiel desquels nous reviendrons, le Sénat a adopté *ne varietur* le texte proposé par la commission (*Annales du Sénat* des 17 et 19 novembre 1964).

Voici ce texte :

« Si les époux ne s'étaient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés ne paraissaient pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce, le tribunal lui accordera sur les biens de l'autre époux une pension alimentaire qui ne pourra excéder le tiers des revenus de cet autre époux. Cette pension sera majorée ou diminuée, si une modification importante survient dans les besoins de l'époux qui l'a obtenue ou dans les ressources de celui qui en est tenu; elle sera révoquée dans le cas où elle cesserait d'être nécessaire. Le tribunal pourra aussi, à tout moment, de l'accord des parties, ou à la demande de l'une d'elle, remplacer la pension alimentaire par un capital. »

2. Premier examen du projet par la Chambre des Représentants.

La proposition fut transmise à la Chambre sous la forme du projet de loi n° 891 (1964-1965).

La Commission de la Justice a consacré à l'examen dudit projet plusieurs séances en mars 1965.

Malheureusement l'approche de la fin de la législature a empêché le rapporteur, M. Herbiet, de donner à son rapport l'ampleur que l'importance de la question et le caractère approfondi de son examen rendaient souhaitable. Selon les termes mêmes du rapport : « Vu l'urgence, le rapporteur estime devoir limiter son rapport à la justification des modifications proposées au texte adopté par le Sénat » (*Doc. Chambre*, n° 891/2 de 1964-1965).

La commission avait adopté les points de vue suivants sur un certain nombre de questions de principe :

1° La liaison automatique de la pension alimentaire à l'indice des prix de détail, qui avait été demandée par certains membres, était rejetée. Il était néanmoins prévu que la pension alimentaire serait adaptée de plein droit et sans nouvelle décision judiciaire aux variations du coût de la vie.

Il s'agissait là d'une première modification au texte adopté par le Sénat.

2° L'article 301 du Code civil prévoit que la pension alimentaire doit permettre à l'époux innocent d'assurer sa subsistance.

Ce texte étant quelque peu ambigu, la commission estima devoir l'adapter à la jurisprudence existante, en précisant notamment que la pension alimentaire doit permettre à l'autre époux d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.

C'était là une deuxième modification du texte du Sénat.

3° En ce qui concerne la conversion de la pension alimentaire en capital, il fut précisé que cette conversion ne

ting alleen mogelijk is door een overeenkomst tussen partijen die echter dient bekrachtigd te worden door de rechtbank.

Dit is een derde wijziging aan de tekst van de Senaat.

4° Een vierde wijziging aan de tekst van de Senaat spruit voort uit de beslissing van de commissie duidelijk te bepalen dat de uitkering tot levensonderhoud niet overdraagbaar is op de erfgenamen van de uitkeringsplichtige in geval van overlijden.

5° De in artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorziene voorwaarde voor toekenning van de uitkering tot levensonderhoud, voorwaarde die door de Senaat in de tekst behouden was namelijk, dat deze uitkering slechts kan toegerekend worden indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben of indien de bedongen voordelen niet voldoende blijken om te voorzien in het onderhoud van de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, wordt geschrapt.

6° Er worden dan nog enkele vormwijzigingen aangebracht om de teksten duidelijker te maken.

De door de commissie voorgestelde tekst luidde als volgt :

« De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toekennen, die hem in staat stelt evengoed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk. »

» Deze uitkering, die in geen geval een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot mag te boven gaan, wordt van rechtswege en zonder nieuwe rechterlijke beslissing aangepast aan de wijzigingen van de kosten van levensonderhoud en kan worden herzien in geval van merkelijke wijziging in de behoeften van de echtgenoot die ze verkregen heeft, of in de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot. »

» In geval van overlijden kan zij niet worden overgedragen aan de rechthebbenden van de tot uitkering gehouden echtgenoot. »

» Zij kan te allen tijde door overeenkomst tussen partijen in kapitaal worden omgezet; die overeenkomst moet worden bekrachtigd door de rechtbank die de uitkering heeft toegerekend. »

Dat ontwerp werd zonder enige discussie en overhaast goedgekeurd tijdens de openbare vergadering van 7 april 1965.

Vreemd genoeg las de Voorzitter, ten gevolge van een materiële vergissing, tijdens de ochtendvergadering (*Handelingen Kamer*, blz. 9) niet de door de commissie vastgestelde tekst voor, doch wel de tekst die door de Senaat was overgezonden.

De vergissing werd ontdekt, daar de tekst die door de Kamer aan de Senaat werd teruggezonden (*Stuk Senaat*, n° 360, 1964-1965) wel degelijk die is welke door de commissie was vastgesteld.

3. Tweede onderzoek van het ontwerp door de Senaat.

De Senaatscommissie hervatte het onderzoek van het ontwerp in december 1965.

Het verslag dat door Senator Dua op 11 januari 1966 werd uitgebracht (*Stuk Senaat*, n° 68, van 1965-1966) onderzoekt één voor één de wijzigingen die de Kamer in de oorspronkelijke tekst had aangebracht.

serait possible qu'en vertu d'un accord entre parties, cet accord devant néanmoins être homologué par le tribunal.

Le texte du Sénat se trouvait ainsi modifié une troisième fois.

4° Une quatrième modification au texte du Sénat découlait de la décision de la commission de prévoir expressément que la pension alimentaire ne serait pas transmissible, pour cause de mort, aux héritiers de l'époux débiteur.

5° La condition prévue à l'article 301 du Code civil en ce qui concerne l'octroi de la pension alimentaire, condition qui avait été maintenue par le Sénat et selon laquelle la pension alimentaire ne pouvait être accordée que si les époux ne s'étaient fait aucun avantage ou si ceux stipulés ne paraissaient pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux ayant obtenu le divorce, fut supprimée.

6° Quelques modifications de forme furent encore apportées au texte du Sénat, afin de le rendre plus clair.

Le texte proposé par la commission était rédigé comme suit :

« Le tribunal pourra accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et sur les revenus de l'autre époux, une pension alimentaire lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage. »

» Cette pension, qui ne pourra en tout état de cause excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur, sera, de plein droit et sans nouvelle décision judiciaire, adaptée aux variations du coût de la vie, et pourra être soumise à révision en cas de modification substantielle dans les besoins de l'époux qui l'a obtenue ou dans les ressources de celui qui en est tenu. »

» Elle est non transmissible pour cause de mort aux ayants droit de l'époux débiteur. »

» Elle pourra, à tout moment, être convertie en capital de l'accord des parties; cet accord devra être homologué par le tribunal qui a accordé la pension. »

Ce projet fut adopté, sans la moindre discussion et dans la hâte, au cours de la séance publique du 7 avril 1965.

Assez curieusement, à la suite d'une erreur matérielle, le Président de la Chambre, au cours de la séance du matin, (*Annales Chambre*, p. 9) donna lecture, non point du texte adopté par la commission, mais du texte tel qu'il avait été transmis par le Sénat.

L'erreur fut décelée puisque le texte renvoyé par la Chambre au Sénat (*Doc. Sénat*, n° 360 de 1964-1965) est bien celui qui fut adopté par la commission.

3. Deuxième examen du projet par le Sénat.

La commission du Sénat reprit l'examen du projet en décembre 1965.

Le rapport fait le 11 janvier 1966 par le Sénateur Dua (*Doc. Sénat*, n° 68 de 1964-1965) reprend point par point les modifications apportées par la Chambre au texte initial.

Hierna volgt daarvan een samenvatting :

1° Het aanpassen van de uitkering tot levensonderhoud van rechtswege en zonder nieuwe gerechtelijke beslissing is eerder een vrome wens dan een werkelijk te realiseren beginsel.

De Senaatscommissie voor de Justitie keerde het aangenomen systeem om en wijzigde de tekst zodanig dat inzake indexering de interventie van de rechtbank de algemene regel werd en de minnelijke regeling onder de echtgenoten de uitzondering (argument ontleend aan het Senaatsverslag en aan de vergelijking van de door de Kamer goedgekeurde tekst met die welke door de Senaatscommissie is voorgesteld).

Ten aanzien van het criterium voor een eventuele wijziging van de uitkering herinnert de verslaggever eraan dat de Senaat aanvankelijk had aangenomen dat het moest gaan om *belangrijke* wijzigingen die zich voordoen in de behoeften of de bestaansmiddelen van de echtgenoten.

Wij constateren evenwel dat de commissie van de Senaat, zonder verklaring dienaangaande, in de door haar aangenomen tekst het woord « *belangrijke* » weglaat, zonder nochtans de door de Kamer voorgestelde uitdrukking « *merkelijke* » over te nemen; in plaats daarvan stelt zij de uitdrukking « *aanmerkelijke* ».

2° De commissie van de Senaat is niet gelukkig met de beslissing van de Kamer volgens welke de omzetting van de uitkering tot levensonderhoud in een kapitaal, enkel kan geschieden op voorwaarde van akkoord van beide partijen. Zij meent dat deze omzetting moet mogelijk zijn op verzoek van één enkele partij mits akkoord van de rechtbank hierover.

Vervolgens zou, volgens het verslag, het door de Kamer gebruikte woord « *omzetting* » kunnen laten geloven dat de belanghebbende eerst een uitkering zou dienen te verkrijgen, alvorens de omzetting in kapitaal te kunnen vorderen. Het staat evenwel vast dat de uitbetaling in kapitaal van meet af aan kan worden gevraagd.

Daarom vond de Senaat het beter de uitdrukking « *vervangen* » te gebruiken in de plaats van « *omzetten* ».

3° Met de beslissing van de Kamer volgens welke de uitkering tot levensonderhoud niet overdraagbaar is op de erfgenamen van de uitkeringsplichtige, is de commissie van de Senaat evenmin gelukkig; zij meent de Belgische rechtspraak, (Cassatie, 22 oktober 1954, *Journal des Tribunaux*, 1955, p. 290), volgens welke de onderhoudsverplichting wel overdraagbaar is, te moeten aanvaarden en bepaalt uitdrukkelijk dat de last van deze verplichting dient gedragen te worden door alle erfgenamen en zo nodig door de bijzondere legatarissen dit in evenredigheid van hetgeen elk van hen ontvangt uit de erfenis, en met dien verstande dat ook ten hunne voordele de omzetting in kapitaal mogelijk is.

4° De Kamer had de eerste zinsnede van het bestaande artikel 301 : « *Indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben, of indien de bedongen voordeelen...* » geschrapt.

De senatoren waren het met het weglaten van dit tekstgedeelte eens.

5° Ook had de Kamer uit de tekst de woorden geschrapt welke de rechtbank de bevoegdheid verleenden om de uitkering in te trekken, omdat zij van mening was dat de bevoegdheid om de uitkering onbeperkt te wijzigen noodzakelijkerwijze het recht van intrekking inhield.

De Commissie van de Senaat stemde met die zienswijze impliciet in : hoewel het verslag in dat verband geen bespreking gewag maakt, stemt de voorgestelde tekst overeen met die welke door de Kamer was goedgekeurd.

En voici le résumé :

1° L'adaptation de la pension alimentaire de plein droit et sans nouvelle décision judiciaire apparut à la commission plutôt comme un vœu pieux que comme un principe vraiment réalisable.

Renversant le système adopté, la commission de la Justice du Sénat modifia le texte de manière que l'intervention du tribunal, en matière d'indexation, devienne la règle, l'accord amiable des parties étant l'exception (argument tiré du rapport du Sénat et de la comparaison entre le texte adopté par la Chambre et celui proposé par la commission du Sénat).

Quant au critère présidant à l'éventuelle modification de la pension, le rapporteur rappelle que le Sénat avait, originellement, admis qu'il devait consister en des modifications importantes survenant dans les besoins ou les ressources des époux.

Nous constatons toutefois que, sans s'en expliquer, la commission du Sénat, dans le texte proposé par elle, abandonne le mot « *importantes* » sans pour autant adopter le vocable « *substantielles* » avancé par la Chambre; elle y substitue le terme « *notables* ».

2° La commission du Sénat ne put se rallier à la décision de la Chambre selon laquelle la conversion de la pension alimentaire en capital ne pourrait se faire qu'en cas d'accord des deux parties. Elle estima que cette conversion devait être possible à la demande d'une seule partie, avec l'accord du tribunal.

Ensuite, le mot « *conversion* » employé par la Chambre pouvait, selon le rapport, faire croire que l'intéressé devrait préalablement obtenir une pension avant de pouvoir solliciter sa conversion en capital. Or, il est certain que le paiement en capital peut être postulé dès la première demande.

C'est pourquoi le Sénat préféra remplacer le mot « *convertir* » par le mot « *remplacer* ».

3° La commission du Sénat ne souscrivit pas davantage à la décision de la Chambre selon laquelle la pension alimentaire ne serait pas transmissible aux héritiers de l'époux débiteur. Elle estima devoir se rallier à la jurisprudence belge (Cassation du 22 octobre 1954, *Journal des Tribunaux*, 1955 p. 290), qui considère que l'obligation alimentaire est transmissible, et inscrit expressément que la charge de cette obligation serait supportée par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particulières, proportionnellement à leur émolument, étant entendu que la conversion en capital serait également possible en faveur de chacun d'eux.

4° La Chambre avait supprimé le premier membre de phrase de l'actuel article 301 : « *Si les époux ne s'étaient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés...* ».

Les Sénateurs se sont ralliés à cette suppression du texte.

5° La Chambre, d'autre part, avait supprimé du texte les mots donnant au tribunal le droit de révoquer la pension, estimant que le pouvoir de modifier la pension, sans aucune limitation, impliquait nécessairement le droit de la révoquer.

La commission du Sénat a approuvé implicitement cette façon de voir : en effet, quoique le rapport ne relate aucune discussion à ce sujet, le texte proposé est conforme à celui adopté par la Chambre.

6° Zo nam de Senaatscommissie ook de uitdrukking « uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot » over, die door de Kamer was voorgesteld.

Er zij nog genoteerd dat het bestaande artikel 301 zegt : « ... kan de rechtbank... een uitkering... toekennen ». Bij de eerste bespreking van het voorstel had de Senaat dit vervangen door : « kent de rechtbank... toe ».

De Kamer herstelde de oorspronkelijke tekst. Evenwel luidde de tekst na het tweede onderzoek door de Senaatscommissie als volgt : « De rechtbank kan... toekennen ». Het verslag geeft daar geen reden voor op.

Wij laten hier de nieuwe tekst volgen, zoals hij luidde ingevolge de beraadslaging van de Commissie voor de Justitie van de Senaat :

Nieuw opschrift :

« Ontwerp van wet betreffende de uitkering na echtscheiding. »

Enig artikel.

« Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen als volgt :

» De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot een uitkering toekennen, die hem in staat stelt even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk.

» Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud; het kan worden aangepast aan de aanmerkelijke wijzigingen die zich voordoen in de behoeften of de bestaansmiddelen van de partijen; in geen geval mag het een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot te boven gaan.

» De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen, hetzij in onderlinge overeenstemming tussen de partijen, hetzij op aanvraag van een van hen, bij beslissing van de rechtbank.

» Bij overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot wordt de last daarvan door alle erfgenamen en, zo nodig, door de bijzondere legatarissen gedragen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten, met dien verstande dat de bepaling van het voorgaande lid ten aanzien van elk hunner toepasselijk is. »

4. Nieuw onderzoek door de Commissie van de Senaat.

Wanneer deze tekst voor de openbare vergadering van de Senaat kwam, werden verschillende amendementen neergelegd door de heren Rolin en Jottrand (*Stukken van de Senaat*, n° 100 en n° 138 van 1965-1966), zodat de vergadering de zaak opnieuw verwees naar de commissie voor aanvullend onderzoek.

Een enkel amendement werd aanvaard, dit van dhr. Jottrand, strekkende tot het duidelijk bepalen dat de tot uitkering gehouden echtgenoot eventueel tot betaling van een kapitaal kan worden verplicht op om 't even welk ogenblik, zonder dat vooraf een uitkering tot levensonderhoud zou zijn vastgesteld.

Te dien einde werden in de zinsnede van hetzelfde amendement : « De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen » de woorden « in kapitaal worden vastgesteld » in de plaats gesteld van « door een kapitaal worden vervangen ».

Een ander amendement stelde voor dat het bepaalde in het derde lid (vaststelling in kapitaal) slechts kan worden toegepast ten opzichte van de bijzondere legatarissen.

6° Dans les mêmes conditions, la commission du Sénat a repris à son compte l'expression « sur les biens et les revenus de l'autre époux », proposée par la Chambre.

Il convient de noter que l'actuel article 301 énonce que « Le tribunal pourra accorder une pension ». Le Sénat, lors du premier examen de la proposition, y avait substitué les termes « Le tribunal accordera une pension ».

La Chambre rétablit le texte initial. Cependant, la commission du Sénat, lors du deuxième examen, fit débiter le nouveau texte comme suit : « Le tribunal peut accorder... ». Le rapport n'en indique pas la raison.

Nous reproduisons ci-après le texte nouveau sorti des délibérations de la commission de la Justice du Sénat :

Nouvel intitulé :

« Projet de loi relatif à la pension après divorce. »

Article unique.

« L'article 301 du Code civil est remplacé par le texte suivant :

» Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.

» Le montant de la pension ainsi définie suit les variations du coût de la vie; il peut être adapté aux modifications notables survenues dans les besoins ou dans les ressources des parties; en aucun cas il ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur.

» La pension peut, à tout moment, être remplacée par un capital, soit de l'accord des parties, soit à la demande d'une d'elles par décision du tribunal.

» En cas de décès de l'époux débiteur, la charge de la pension est supportée par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émolument, étant entendu qu'à l'égard de chacun d'eux la disposition de l'alinéa précédent est applicable. »

4. Nouvel examen par la commission du Sénat.

Lorsque ce texte vint en séance publique du Sénat, plusieurs amendements furent présentés par MM. Rolin et Jottrand (*Doc. Sénat*, n° 100 et n° 138 de 1965-1966), de sorte que le projet fut renvoyé à la commission pour un nouvel examen.

Un seul amendement fut adopté : celui de M. Jottrand, qui visait à prévoir que l'époux débiteur de pension pourrait éventuellement être obligé à tout moment de payer un capital, sans qu'une pension alimentaire soit fixée au préalable.

A cet effet, dans le membre de phrase : « la pension pourra, à tout moment, être convertie en capital... », le mot « fixée » a remplacé le mot « convertie ».

Un autre amendement proposait que la disposition du troisième alinéa (fixation en capital) ne pourrait être applicable qu'à l'égard des légataires particuliers.

Het amendement als zodanig werd verworpen, maar het zette de commissie ertoe aan om aan het laatste lid een zelfde bepaling toe te voegen als die welke voorkomt in artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek en waarbij een termijn van één jaar vanaf het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot gesteld wordt, binnen welke de uitkering van de erfgenamen moet worden gevorderd. Die nieuwe tekst bepaalt ook op welke wijze de legaten die bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, tot de uitkering dienen bij te dragen.

Na deze nieuwe beraadslagingen luidde de tekst van de commissie als volgt :

« Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen als volgt :

» De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot een uitkering toekennen, die hem in staat stelt even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk.

» Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud; het kan worden aangepast aan de aanmerkelijke wijzigingen in de behoeften of de bestaansmiddelen van de partijen; in geen geval mag het een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot te boven gaan.

» De uitkering kan te allen tijde in kapitaal worden vastgesteld, hetzij in onderlinge overeenstemming tussen de partijen, hetzij, op aanvraag van een van hen, bij beslissing van de rechtbank.

» De uitkering is een last van de erfenis; zij wordt opgebracht door alle erfgenamen en, zo nodig, door de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten, met dien verstande dat de bepaling van het voorgaande lid ten aanzien van ieder van hen toepasselijk is. De termijn waarbinnen de uitkering moet worden gevorderd van de erfgenamen, is één jaar, te rekenen van het overlijden. Heeft de overledene verklaard dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dan dragen die legaten in de uitkering slechts bij voor zover de inkomsten uit de andere daartoe niet voldoende zijn. »

De door de Senaatscommissie aangenomen tekst die voorkomt in het aanvullend verslag van Senator Dua (*Stuk van de Senaat*, n° 216 van 1965-1966) werd goedgekeurd in de openbare vergadering van 16 juni 1966 en aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers overgezonden (*Stuk van de Kamer*, n° 225/2, van 1965-1966).

Op deze door de Senaat overgezonden tekst werden praktisch onmiddellijk amendementen ingediend door de heren Charpentier, Duerinck, Leys en Belmans, Defraigne, Havelange, Albert Claes en Gol, zodat opnieuw belangrijke wijzigingen aan de tekst door de commissie voorgesteld werden.

Daar een eerste bespreking geen klaarheid bracht, werd aan de Minister van Justitie gevraagd om het advies van het bestuur der wetgeving van zijn departement te verzoeken.

HOOFDSTUK II.

Het advies van het Bestuur der Wetgeving.

De commissie stond voor een aantal nieuwe begrippen die in het wetsontwerp waren opgenomen.

Dat advies wordt als volgt ontleed :

L'amendement fut repoussé comme tel, mais incita la commission à ajouter au texte du dernier alinéa une disposition identique à celle figurant à l'article 205 du Code civil et fixant un délai d'un an, à partir du décès de l'époux débiteur, pour réclamer la pension aux héritiers. Ce nouveau texte règle également le sort des legs qui doivent être acquittés de préférence quant à leur contribution à la pension.

À la suite de ces nouvelles délibérations, le texte de la commission se présentait comme suit :

« L'article 301 du Code civil est remplacé par le texte suivant :

» Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.

» Le montant de la pension ainsi définie suit les variations du coût de la vie; il peut être adapté aux modifications notables survenues dans les besoins ou dans les ressources des parties; en aucun cas il ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur.

» La pension peut à tout moment être fixée en capital, soit de l'accord des parties, soit à la demande d'une d'elles par décision du tribunal.

» La pension est une charge de la succession; elle est supportée par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émoluments, étant entendu qu'à l'égard de chacun d'eux la disposition de l'alinéa précédent est applicable. Le délai pour réclamer la pension aux héritiers est d'un an à partir du décès. Si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribueront à la pension que pour autant que le revenu des autres n'y suffise pas. »

Le texte adopté par la commission du Sénat et repris au rapport complémentaire du Sénateur Dua (*Doc. Sénat*, n° 216 de 1965-1966) adopté en séance publique du 16 juin 1966 et transmis à la Chambre des Représentants (*Doc. Chambre*, n° 225/2 de 1965-1966).

Ce texte transmis par le Sénat fit presque immédiatement l'objet d'amendements de MM. Charpentier, Duerinck, Leys et Belmans, Defraigne, Havelange, Albert Claes et Gol, de sorte que des modifications importantes furent à nouveau proposées par la commission de la Justice de la Chambre.

Une première discussion n'apportant pas de clarté, il fut demandé au Ministre de la Justice de prendre l'avis de l'Administration de la Législation de son département.

CHAPITRE II.

L'avis de l'Administration de la Législation.

La commission était confrontée avec un certain nombre de notions nouvelles introduites dans le texte du projet.

Voici l'analyse de cet avis :

1. Aard van de uitkering.

Het Ministerie van Justitie is van oordeel dat de uitkering na echtscheiding zoals die in het ontwerp is vastgesteld, meer en meer een uitkering tot levensonderhoud is geworden, zonder dat het begrip vergoeding evenwel volledig is verdwenen.

Het zou dus gaan om een uitkering « *sui generis* ».

Hieruit volgt dat rechtsleer en rechtspraak steunen op de principes die eigen zijn aan de uitkering tot levensonderhoud of aan de vergoeding om de gevolgen te regelen waarin de wet niet uitdrukkelijk heeft voorzien.

Een van de aspecten die niet door de wet is geregeld, is dat van de mogelijkheid om beslag te leggen op de uitkering na echtscheiding.

Het Ministerie van Justitie wijst erop dat geen bezwaar bestaat tegen een mogelijke beslaglegging op de uitkering na echtscheiding in de gevallen waarin deze uitkering het eigenlijk begrip van « levensonderhoud » te boven gaat en steunt op het criterium van de levensstandaard.

De vraag of schuldvergelijking kan plaatsgrijpen tussen het recht op de uitkering en een eventuele schuld van de uitkeringsgerechtigde is eveneens een probleem dat door het ontwerp niet geregeld is. Het Ministerie van Justitie meent eveneens dat — in tegenstelling met hetgeen geldt voor de eigenlijke uitkering tot levensonderhoud — schuldvergelijking in dit geval mogelijk is omwille van de hierboven aangehaalde redenen (uitkering die niet steunt op het louter criterium van levensonderhoud, maar wel op dat van de levensstandaard).

Het Bestuur suggereerde ten slotte dat zulks in de tekst van het ontwerp zou worden gepreciseerd op voorwaarde natuurlijk dat de wetgever deze zienswijze deelt.

2. Betekenis van de uitdrukking: « even goed... als het geval was tijdens het huwelijk ».

Het Ministerie van Justitie meent dat deze woorden letterlijk moeten worden opgevat. Het criterium voor de uitkering is dan ook de werkelijke levensstandaard van het gezin *tijdens het huwelijk*. Naar het advies van het departement is dit in ieder geval de interpretatie van de Senaatscommissie. Volgens de nota kan zij worden afgeleid uit het negatieve antwoord van de commissie op de vraag of de onschuldige echtgenoot een verhoging van de uitkering kan vragen wanneer de inkomsten van de echtgenoot die de uitkering verschuldigd is, in de daaropvolgende jaren aanzienlijk toenemen.

Men heeft gemeend de aandacht te moeten vestigen op het merkwaardig betoog van Senator Van Pé tijdens de namiddagvergadering van de Senaat van 16 juni 1966, waarin hij een tegenstrijdigheid onderstreepte die, zijns inziens, zou bestaan tussen de tekst die werd aangenomen en de interpretatie die de Senaatscommissie eraan heeft gegeven (*Handelingen van de Senaat* van 16 juni 1966, blz. 1338 tot 1341).

Wij zullen de gelegenheid hebben op deze opmerking terug te komen.

Het departement interpreteert als volgt de uitdrukking waarover men het heeft: de uitkering na echtscheiding is, naar zijn mening, onderworpen aan een dubbele beperking:

a) in de eerste plaats de levensstandaard « *even goed* » van de echtgenoten tijdens het huwelijk. Deze grens mag niet worden overschreden;

b) vervolgens zal de uitkering nooit meer mogen bedragen dan het derde van de inkomsten van de schuldige echtgenoot.

1. Nature de la pension.

Le Ministère de la Justice estime que la pension après divorce, telle qu'elle est réglée par le projet, prend de plus en plus un caractère alimentaire, sans toutefois perdre entièrement son caractère indemnitaire.

Il s'agirait donc d'une pension « *sui generis* ».

Il en résulte que la doctrine et la jurisprudence seront amenées à dégager des principes propres au caractère alimentaire ou indemnitaire de la pension, les effets non réglés expressément dans le texte.

Il convient de remarquer qu'un des aspects non réglés par le texte est celui de la possibilité d'opérer une saisie sur la créance alimentaire.

Le Ministère de la Justice souligne qu'il n'y a pas d'objection à ce qu'une pension après divorce puisse faire l'objet d'une saisie, dans le cas où cette pension dépasserait la notion proprement dite d'aliments mais serait basée sur le critère du niveau de vie.

Un autre aspect du problème n'est pas réglé par le texte: une compensation peut-elle être opérée entre la créance d'aliments et une éventuelle dette du créancier d'aliments? Le département de la Justice estime également qu'en l'espèce la compensation pourrait jouer, à l'inverse de ce qui se passe en matière de pension alimentaire proprement dite, pour les motifs exposés ci-avant (pension ayant comme critère le niveau de vie et non la notion pure et simple d'aliments).

L'Administration suggère enfin que des précisions dans ce sens soient apportées au texte, pour autant, bien entendu, que le législateur adopte ce point de vue.

2. Portée de l'expression: « conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage ».

Le Ministère de la Justice estime qu'il faut donner une interprétation littérale à ces mots. Ainsi le critère pour l'octroi de la pension est le niveau de vie que le ménage a effectivement connu *durant le mariage*. C'est en tout cas, à l'estime du département, l'interprétation de la commission du Sénat. Elle peut, selon la note, être déduite de la réponse négative que cette commission a donnée à la question de savoir si l'époux non coupable peut demander une majoration de la pension dans le cas où l'époux débiteur voit augmenter considérablement ses revenus au cours des années suivantes.

On a cru devoir attirer l'attention sur la remarquable intervention du Sénateur Van Pé au cours de la séance de l'après-midi du Sénat du 16 juin 1966 par laquelle il souleva une contradiction qui, selon lui, existerait entre le texte adopté et l'interprétation que la commission du Sénat en a donnée (*Annales du Sénat* du 16 juin 1966, p. 1338 à 1341).

Nous aurons l'occasion de revenir à cette observation.

Le département interprète comme suit la notion dont il est question: la pension après divorce est limitée selon lui de deux manières:

a) une première limite est constituée par le niveau de vie « *conditions équivalentes* » que les époux ont connu durant le mariage. C'est là une limite qui ne peut être dépassée;

b) d'autre part, la pension ne pourra excéder le tiers des revenus de l'époux coupable.

Derhalve, zo gaat het Bestuur der Wetgeving verder, zal de uitkering weliswaar kunnen worden aangepast aan de aanzienlijke wijzigingen die zich hebben voorgedaan in de behoeften of de middelen der partijen, maar zij zal in geen geval de hierboven opgegeven grenzen mogen overschrijden.

De aandacht van de commissie werd gevestigd op de vraag of het niet tegenstrijdig is enerzijds te beslissen dat de uitkering zal worden aangepast aan de aanzienlijk gewijzigde omstandigheden en anderzijds te verbieden dat de twee hierboven aangegeven grenzen worden overschreden.

De oplossing van dit probleem wordt hierna, op blz. 18 e.v. behandeld.

3. « Het bedrag van de uitkering schommelt met de kosten van levensonderhoud ».

Het departement onderstreept dat het hier klaarblijkelijk om een koppeling aan het indexcijfer gaat, maar het vraagt zich af hoe het systeem in de praktijk zou kunnen werken.

Indien de partijen wederzijds goede wil aan de dag leggen, zullen er geen moeilijkheden rijzen. In het tegenovergestelde geval echter zal de rechtbank de betwisting moeten beslechten.

Er kan derhalve geen sprake zijn van een automatische koppeling aan het indexcijfer. Men kan zich trouwens afvragen hoe groot de schommeling zou moeten zijn om aanleiding te geven tot een automatische aanpassing en volgens welke procedure dit zou geschieden.

4. Vaststelling van de uitkering in kapitaal.

Toen de Kamer het ontwerp voor de eerste maal goedkeurde, was zij van mening dat de uitkering slechts met instemming van beide partijen door een kapitaal kon worden vervangen.

De Senaat heeft zich bij die zienswijze niet aangesloten; hij oordeelt dat de omzetting op verzoek van een der partijen moet kunnen gebeuren.

Het Ministerie van Justitie vreest dat die mogelijkheid de onschuldige echtgenoot ertoe zal aanzetten de omzetting te vragen wanneer hij een nieuw huwelijk of een « blijvende verhouding » overweegt. Alhoewel hij tevens zal trachten zijn eis op normale motieven te steunen.

5. De lasten van de nalatenschap.

De uiteindelijk door de Senaat goedgekeurde tekst neemt sommige bepalingen van artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek over. Krachtens § 2 van dit artikel zijn de erfgenamen van de vooroverleden echtgenoot, al was hij gescheiden van tafel en bed, verplicht levensonderhoud uit te keren aan de langstlevende, indien deze ten tijde van het overlijden behoeftig was. Anderzijds gunt § 5 van dit artikel aan de belanghebbende een jaar tijd, te rekenen van het overlijden, om de uitkering te vorderen.

De overlevende echtgenoot kan derhalve, tot het verstrijken van die termijn van een jaar, een uitkering vorderen van de erfgenamen, *zelfs al heeft hij vroeger nooit een dergelijke uitkering genoten*.

In het door de Senaat goedgekeurde ontwerp wordt die bepaling op de echtscheiding toegepast.

Het departement merkt in dit verband op dat het hier niet gaat om een uitkering tot levensonderhoud die tot doel heeft de gerechtigde een levensminimum te waarborgen, maar om een uitkering « *sui generis* » die een zelfde levensstandaard mogelijk moet maken.

Dans ces conditions, s'il est vrai, poursuit l'Administration de la Législation, que la pension pourra être adaptée aux changements notables survenus dans les besoins ou les ressources des parties, elle ne pourra en aucun cas dépasser les limites indiquées ci-avant.

L'attention de la commission a été attirée sur la question de savoir s'il n'y a pas une contradiction entre ces deux points de vue: d'une part, décider que la pension pourra être adaptée aux changements notables et, d'autre part, interdire le dépassement des deux plafonds indiqués ci-avant.

La solution apportée à ce problème est indiquée infra, p. 18 et ss.

3. « Le montant de la pension suit les variations du coût de la vie ».

Comme le souligne le département, il s'agit de toute évidence d'une indexation, mais la note s'inquiète de la manière dont le système pourrait fonctionner dans la pratique. Si les parties manifestent une bonne volonté réciproque, il n'y aura pas de problème. Mais dans le cas contraire, il faudra quand même recourir à l'intervention du tribunal.

On ne peut par conséquent pas parler d'indexation automatique. On peut d'ailleurs se demander à la suite de quelles variations fonctionnerait cette indexation automatique et selon quel processus.

4. Fixation de la pension en capital.

Lorsque la Chambre a adopté le projet pour la première fois, elle a estimé que le remplacement de la pension par un capital ne pourrait s'opérer qu'avec l'accord des deux parties.

Le Sénat ne s'est pas rallié à ce point de vue et a voulu que le remplacement soit possible à la demande de l'une des parties.

Le Ministère de la Justice craint qu'une telle possibilité n'incite la partie non coupable à demander le remplacement lorsqu'elle envisagera de se remarier ou de « refaire sa vie », tout en s'efforçant de présenter sa demande en la fondant sur d'autres motifs plus avouables.

5. Les charges de la succession.

Le texte adopté en dernier lieu par le Sénat reprend certaines dispositions de l'article 205 du Code civil. Le § 2 de cet article oblige les héritiers de l'époux prédécédé, même séparé de corps, à verser une pension alimentaire à l'époux survivant, si celui-ci était dans le besoin au moment du décès. Par ailleurs, le § 5 dudit article accorde à l'intéressé un délai d'un an depuis le décès, pour réclamer la pension.

Il en résulte que l'époux survivant peut, jusqu'à l'échéance de ce délai d'un an, réclamer une pension aux héritiers, *même s'il n'a jamais obtenu de pension antérieurement*.

Le projet adopté par le Sénat applique cette disposition au cas du divorce.

Le département fait observer à cet égard qu'en l'espèce nous ne nous trouvons pas en présence d'une pension alimentaire dont le but est de procurer au créancier un minimum vital, mais en présence d'une pension « *sui generis* », qui doit être équivalente au niveau de vie durant le mariage.

Voorts wijst het erop dat het overdreven is de erfgenamen deze last op te leggen ingeval vroeger geen uitkering is toegekend.

Het departement is de mening toegedaan dat het ontwerp al beter zou zijn, indien het vierde lid verruimd werd in die zin dat de erfgenamen, net als de bijzondere legatarissen, niet in de uitkering zouden moeten bijdragen boven hun deel in de erfenis.

Men heeft opgemerkt dat zulks nochtans met de letter en de geest van de aan de commissie voorgelegde tekst overeenstemt.

Overigens suggereert het departement dat de voor de instelling van een vordering tegen de erfgenamen gestelde termijn verminderd wordt, bv. op drie maanden, wegens de bijzondere aard van die uitkering.

Hieronder volgt in extenso een nota die het departement bij de opmerkingen over de lasten van de nalatenschap heeft gevoegd :

« Artikel 205, § 2, legt alleen de last aan de erfgenamen op, wanneer er geen kinderen uit het huwelijk zijn gesproten. Dit is logisch : wanneer er kinderen zijn, kunnen dezen, krachtens artikel 205, § 1, worden aangesproken.

» Het is eveneens logisch dat de exceptie wegens het bestaan van kinderen niet is voorzien inzake echtscheiding en dit nog steeds om dezelfde reden : de aard van de uitkering (bestaansminimum in geval van scheiding; levensstandaard in geval van echtscheiding).

» Wat de last van de nalatenschap betreft, mag men zich dus afvragen of het in het ontwerp voorgestelde resultaat niet overdreven is, te meer daar hetzelfde ontwerp in de herziening van de uitkering voorziet.

» De erfgenaam die zelf een hoge levensstandaard geniet en die een nalatenschap welke kleiner is dan het bedrag van de gevorderde uitkering zonder meer aanvaardt, loopt ontegensprekelijk gevaar voor een hoger bedrag dan zijn erfenis te moeten bijdragen.

» Ingevolge deze bepaling zal de erfgenaam dikwijls de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarden, en dit om te vermijden meer te moeten betalen dan hetgeen hij ontvangt. »

6. Eventuele terugwerkende kracht van de nieuwe tekst.

Het ontwerp bepaalt niet uitdrukkelijk in hoever het in de tijd toepasselijk is. Volgens de nota moet derhalve worden teruggegrepen naar de algemene theorie betreffende de niet-terugwerkende kracht van de wet. Die materie wordt beheerst door twee essentiële regels :

a) de nieuwe wet is niet toepasselijk op de toestanden die ontstaan en definitief geworden zijn onder de vroegere wet;

b) de nieuwe wet is onmiddellijk toepasselijk niet alleen op alle toestanden die onder de gelding ervan zullen ontstaan, maar ook op de toekomstige gevolgen van toestanden die ontstaan zijn onder de gelding van de vroegere wet.

Uit een en ander volgt dat het nieuwe artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek in principe toepasselijk zal zijn op de echtscheidingen die vóór de inwerkingtreding van de wet uitgesproken zijn. Dit moet natuurlijk zo worden opgevat dat de nieuwe wet toepasselijk zal zijn indien de uitkering reeds vóór de inwerkingtreding van die wet is toegekend. De op dat ogenblik nog niet vervallen termijnen vallen onder de nieuwe wet, maar er kan geen herziening worden verkregen inzake de vervallen termijnen.

Il souligne qu'il pourrait être exorbitant d'imposer cette charge aux héritiers dans le cas où aucune pension n'aurait été allouée antérieurement.

Le département estime que le projet serait amélioré si l'alinéa 4 était élargi, en ce sens que les héritiers, pas plus que les légataires particuliers, ne devraient contribuer à la pension au-delà de leur émolument.

On a fait observer toutefois que tel est bien l'esprit et la lettre du texte soumis à la commission.

Par ailleurs, le département suggère de réduire la durée d'introduction de l'action contre les héritiers en la ramenant, par exemple, à trois mois en raison du caractère spécial de cette pension.

Nous reproduisons ci-dessous textuellement une note que le département a ajoutée aux observations concernant les charges de la succession :

« L'article 205, § 2, ne charge les héritiers que s'il n'y a pas d'enfants issus du mariage. C'est logique : s'il y a des enfants, ceux-ci sont tenus en vertu de l'article 205, § 1.

» Il est également logique que l'exception d'existence d'enfants ne soit pas prévue en matière de divorce et cela toujours pour le même motif : le caractère de la pension (minimum vital en cas de séparation; niveau de vie en cas de divorce).

» En ce qui concerne la charge de la succession, on peut donc se demander si le résultat obtenu par le projet n'est pas exorbitant, d'autant plus que ce même projet prévoit la révision de la pension.

» L'héritier qui a un niveau de vie personnel élevé et qui accepte sans plus une succession inférieure à la pension réclamée, risque incontestablement d'être tenu au-delà de ce dont il hérite.

» La conséquence d'une telle disposition sera que l'héritier acceptera souvent l'héritage sous bénéfice d'inventaire et ceci pour éviter qu'il ne soit tenu à payer plus qu'il ne reçoit. »

6. L'effet rétroactif éventuel du nouveau texte.

Le projet ne se prononce pas expressément sur l'étendue de son application dans le temps. Il y a donc lieu, précise l'auteur de la note, de se référer à la théorie générale de la non-rétroactivité de la loi. Deux règles fondamentales régissent cette matière :

a) la loi nouvelle ne s'applique pas aux situations nées et définitivement accomplies sous l'empire de la loi ancienne;

b) la loi nouvelle s'applique immédiatement non seulement à toutes les situations qui naîtront sous l'empire de la loi nouvelle, mais aussi aux conséquences futures de situations qui sont nées sous l'empire de la loi ancienne.

Il résulte de ces règles qu'en principe, le nouvel article 301 du Code civil serait applicable au divorce prononcé avant l'entrée en vigueur du projet. Il est bien entendu que cette application doit s'entendre comme suit : lorsqu'il s'agit d'une pension déjà octroyée avant l'entrée en vigueur de la loi. Les termes non échus à ce moment seront régis par la nouvelle loi, mais l'on ne pourra pas obtenir de révision en ce qui concerne les termes échus.

A fortiori zal het niet mogelijk zijn opnieuw een uitkering te krijgen die vóór de inwerkingtreding van de wet, bij toepassing van de vroegere wet, werd ingetrokken. Anderzijds lijdt het geen twijfel dat de nieuwe wet zal kunnen worden ingeroepen indien de echtscheiding vóór de inwerkingtreding van de wet is uitgesproken, zonder dat een uitkering is toegekend, te meer daar de huidige wet geen termijn bepaalt om de uitkering te vorderen. De toepassing van de nieuwe wet zal dus zeker een groot aantal verzoeken om herziening van de vóór de inwerkingtreding van de wet toegekende uitkeringen met zich brengen.

Dat resultaat kan wellicht ongewenst lijken, vooral als men bedenkt welke nadelige gevolgen die herzieningen kunnen veroorzaken voor personen die hertrouwd zijn of die andere verplichtingen hebben aangegaan.

In verband met dit punt besluit de nota van het departement met erop te wijzen dat het wenselijk ware dat de nieuwe wet niet wordt toegepast op de echtscheidingen uitgesproken vóór de inwerkingtreding ervan en dat zulks uitdrukkelijk in de tekst wordt vermeld.

Dat zou volgens de nota het voordeel bieden dat alle betwistingen betreffende de toepassing van de wet in de tijd vermeden worden. Indien de commissie die zienswijze mocht onderschrijven, zou zulks concreet moeten blijken door invoeging in de tekst van een overgangsbepaling krachtens welke de oude wet toepasselijk zal blijven op de echtscheidingen die vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet tot stand zijn gekomen.

Bij de nota is een bijlage gevoegd, waarin een overzicht van de buitenlandse wetgeving is gevoegd (zie in bijlage van dit verslag).

HOOFDSTUK III.

Vorig onderzoek van het ontwerp door de Kamercommissie voor de Justitie.

Uit wat voorafgaat blijkt dat uw commissie bij de nieuwe bespreking van het ontwerp talrijke problemen diende op te lossen waarvan de regeling in de tekst van het nieuwe artikel 301 moest worden verwerkt.

Wij zullen die problemen in twee categorieën indelen :

A. de problemen die de indiener van het oorspronkelijke voorstel wenste te zien oplossen;

B. tal van andere problemen die tijdens de bespreking van het voorstel gerezen zijn. Sommige van die problemen hebben betrekking op kwesties die reeds door het huidige artikel 301 geregeld zijn, doch waarvoor een andere oplossing wordt overwogen. Andere hebben betrekking op geheel nieuwe problemen.

Hieronder volgt de opsomming van die problemen :

A. Eerste categorie van problemen :

Het betreft :

1° de mogelijkheid die aan de recher zou worden verleend om het bedrag van de uitkering op verzoek van een van de partijen te wijzigen, terwijl tot op heden slechts de eventuele intrekking van de uitkering bij de wet is toegelaten;

2° de vervanging van de uitkering door een kapitaal.

B. Tweede categorie van problemen :

3° de uitkering als uitkering tot onderhoud of als vergoeding;

A fortiori, il y aura impossibilité à faire revivre une pension qui, avant l'entrée en vigueur de la loi, aurait été révoquée par application de la loi ancienne. Par ailleurs, il n'est pas douteux que la nouvelle loi pourra être invoquée dans les cas où, avant son entrée en vigueur, le divorce serait intervenu sans qu'une pension ait été octroyée. Ceci est d'autant plus vrai que la loi actuelle ne prévoit pas de délai pour réclamer la pension. L'application de la nouvelle loi ne manquera donc pas de provoquer un grand nombre de demandes en révision des pensions octroyées avant son entrée en vigueur.

On peut estimer ce résultat non souhaitable, surtout en considérant les conséquences néfastes que ces révisions pourraient entraîner pour les personnes qui se sont remariées ou qui ont contracté de nouveaux engagements.

La note du département conclut, sur ce point, par la considération qu'il serait souhaitable que la nouvelle loi ne soit pas applicable aux divorces intervenus avant son entrée en vigueur et que cela devrait être prévu expressément dans le texte.

Ceci aurait d'ailleurs l'avantage, selon la note, d'écarter toute contestation quant à l'application de la loi dans le temps. Si la commission adoptait cette manière de voir, il faudrait la concrétiser par l'insertion dans le texte, d'une disposition transitoire selon laquelle la loi ancienne resterait applicable aux divorces intervenus avant l'entrée en vigueur de la nouvelle loi.

Une annexe à la note donne un aperçu de la législation étrangère (voir en annexe du présent rapport).

CHAPITRE III.

Examen précédent du projet par la Commission de la Justice de la Chambre.

De tout ce qui précède, il résulte que votre commission devait résoudre, à l'occasion du nouvel examen de ce projet, de nombreux problèmes, dont il convient d'inclure la solution dans le nouveau texte de l'article 301.

Nous subdiviserons ces questions en deux catégories :

A. les questions qui étaient visées par les modifications introduites au texte légal par l'auteur de la proposition initiale;

B. d'autres questions, fort nombreuses, qui ont surgi en cours d'examen de la proposition. Certaines de ces questions se rapportent à des problèmes déjà réglés par l'actuel article 301, mais auxquels on envisage d'apporter une autre solution. D'autres ont trait à des problèmes entièrement nouveaux.

Voici l'énumération de ces questions :

A. Première catégorie de problèmes :

Il s'agit de :

1° la possibilité donnée au juge de modifier la pension à la demande d'une des parties, alors que jusqu'à présent la loi ne permet que la révocation éventuelle de la pension;

2° le remplacement de la pension par un capital.

B. Deuxième catégorie de problèmes :

3° le caractère alimentaire ou indemnitaire de la pension;

4° het criterium voor het bepalen van de noodzakelijkheid van de uitkering :

— moet in het onderhoud van de onschuldige echtgenoot worden voorzien ?

— of moeten aan de onschuldige echtgenoot levensvoorwaarden worden geboden die gelijkstaan met die welke hij tijdens het huwelijk kende ?

5° het eventuele overgaan van de verplichting om in de uitkering te voorzien, op de rechtverkrijgenden van de echtgenoot die de uitkering verschuldigd is, bij diens overlijden;

6° de intreikbaarheid van de uitkering;

7° de koppeling van de uitkering aan het indexcijfer;

8° het maximumbedrag van de uitkering : een derde van het inkomen van de echtgenoot die de uitkering verschuldigd is;

9° de voorwaarde dat de echtgenoten elkaar geen voordelen verleend hebben of dat die voordelen onvoldoende blijken te zijn (die voorwaarde wordt uitdrukkelijk opgelegd door de huidige tekst van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek).

10° de vraag of de wet geen dan wel een beperkte terugwerkende kracht dient te hebben.

* * *

Uw commissie heeft een groot aantal vergaderingen gewijd aan dat nieuwe onderzoek van het ontwerp.

Hierna volgen de regelingen die terzake werden getroffen en de tekst waartoe zij geleid hebben.

1. De nieuwe mogelijkheden om de uitkering te wijzigen.

Er zij aan herinnerd dat een van de twee doeleinden door de auteurs van het oorspronkelijke voorstel nagestreefd erin bestond te breken met de door onze hoven en rechtbanken gehuldigde rechtspraak volgens welke de uitkering na echtscheiding wel kon worden ingetrokken maar niet gewijzigd (zie hierboven blz. 2).

De nieuwe voorgestelde tekst verleent aan de rechter de bevoegdheid de uitkering niet alleen in te trekken, maar die ook te wijzigen.

Dat nieuwe principe werd goedgekeurd vanaf het eerste onderzoek van de tekst door de Senaat.

Het bleef behouden doorheen de talrijke debatten die in beide Kamers werden gehouden tot en met het laatste onderzoek door uw commissie.

Maar die bevoegdheid van de rechter mag niet ruimer worden geïnterpreteerd dan ze in werkelijkheid is.

De nieuwe tekst breekt weliswaar met het strakke alternatief waarvoor de rechtspraak de rechter tot nog toe had geplaatst : de uitkering handhaven of ze intrekken.

Voortaan kan de rechter de uitkering wijzigen, indien hij dat nodig acht. Maar de nieuwe bevoegdheid die hem wordt verleend, reikt niet verder.

Bij het vaststellen van het nieuwe bedrag van de uitkering zal hij, zoals trouwens bij de oorspronkelijke vaststelling, niet meer mogen toekennen dan een derde van de inkomsten van de echtgenoot die de uitkering verschuldigd is. Op dat gebied wordt niets nieuws ingevoerd.

Maar hij zal bovendien de nieuwe norm moeten naleven dat door de tekst van het ontwerp wordt opgelegd om de omvang van de uitkering te bepalen. Het gaat om het begrip « *even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk* ». Wij zullen (zie hierna, blz. 19) de juiste aard van deze norm onderzoeken, alsmede de principes volgens welke de naleving van deze norm moet samengaan met de eventuele noodzaak om later het bedrag van de uitkering te wijzigen.

4° le critère de la nécessité de la pension :

— assurer la subsistance de l'époux innocent ?

— ou assurer à l'époux innocent son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage ?

5° le caractère éventuellement transmissible de la pension pour cause de décès, aux ayants droit de l'époux débiteur;

6° le caractère révocable de la pension;

7° l'indexation de la pension;

8° le plafond de la pension : un tiers des revenus de l'époux débiteur;

9° la condition d'absence d'avantages faits par les époux ou le caractère insuffisant des avantages (il s'agit d'une condition expressément imposée par le texte actuel de l'article 301 du Code civil).

10° la non-rétroactivité de la loi ou la rétroactivité limitée.

* * *

Votre commission a consacré un nombre considérable de réunions à ce nouvel examen du projet.

Voici les solutions et le texte qui s'en sont dégagés.

1. Les possibilités nouvelles de modification de la pension.

On se rappellera qu'un des deux buts poursuivis par les auteurs de la proposition initiale était de rompre avec la jurisprudence de nos cours et tribunaux, qui considère que la pension après divorce est révocable mais non modifiable (voir supra, page 2.)

Le nouveau texte proposé donne au juge le pouvoir, non seulement de supprimer éventuellement la pension, mais également de la modifier.

Ce principe nouveau a été admis dès le premier examen du texte par le Sénat.

Il a été maintenu tout au long des nombreuses discussions qui se développèrent au sein des deux Chambres, y compris le dernier examen par votre commission.

Mais il faut se garder d'attribuer à cette faculté donnée au juge un contenu plus grand que celui qu'elle a réellement.

Le nouveau texte rompt, sans doute, avec l'étroite alternative dans laquelle la jurisprudence enfermait le juge jusqu'ici : maintenir la pension ou la supprimer.

Désormais le juge pourra la modifier, s'il l'estime nécessaire. Mais à cela se limite le nouveau pouvoir qui lui est conféré.

Pour fixer le nouveau taux de la pension, il devra respecter, comme d'ailleurs lors de la fixation initiale de celui-ci, le « plafond » du tiers des revenus de l'époux débiteur. En cela il n'est pas innové.

Mais il devra, en outre, respecter la nouvelle norme que le texte du projet impose d'appliquer pour déterminer initialement la hauteur de la pension. Il s'agit des « *conditions équivalentes à celles qui existaient durant le mariage* ». Nous examinerons (voir infra, page 19) la nature exacte de ce critère, en même temps que les principes selon lesquels doivent se combiner le respect de cette norme et l'éventuelle nécessité de modifier ultérieurement le taux de la pension.

Om misverstanden te voorkomen zullen wij nagaan (zie hierna, blz. 20) hoe de commissie gekomen is de intrekkbaarheid van de uitkering uitdrukkelijk in de tekst te handhaven ofschoon zulks van zelf spreekt.

(N. B. : Op blz. 29 hierna wordt de tekst opgenomen zoals die door de commissie was goedgekeurd en waarin het hierboven geanalyseerde beginsel, samen met andere beginselen trouwens, verwerkt is).

2. De vervanging van de uitkering door een kapitaal.

De door de Senaat overgezonden tekst bepaalde o.m. : « *De uitkering kan te allen tijde in kapitaal worden vastgesteld, hetzij in onderlinge overeenstemming tussen de partijen, hetzij op aanvraag van een van hen, bij beslissing van de rechtbank* ».

Tijdens het eerste onderzoek van het ontwerp was uw commissie van mening dat de uitkering slechts met instemming van de twee partijen door een kapitaal kan worden vervangen.

De Senaat heeft gemeend dat die vervanging ook op aanvraag van een van de partijen moet mogelijk zijn.

Het Ministerie van Justitie zijnerzijds vreest dat degene aan wie de uitkering verschuldigd is, misbruik zal maken van die mogelijkheid (zie hierboven, blz. 11).

Uw commissie heeft dit argument eenparig verworpen.

Derhalve werd de vraag besproken of de mogelijkheid om de uitkering in kapitaal vast te stellen of te doen vaststellen voorbehouden was voor de twee partijen die daarbij in onderlinge overeenstemming handelen, dan wel of ook het recht voor een der partijen om die vaststelling uit te lokken moest behouden blijven.

Verscheidene leden waren van mening dat de mogelijkheid om de uitkering door een kapitaal te vervangen op initiatief van een enkele partij moet worden afgeschaft.

De mogelijkheid werd geopperd dat degene aan wie de uitkering verschuldigd is en die zijn eis zou ingewilligd zien, de tegenpartij in een zeer benarde positie zou kunnen drijven, ja zelfs haar verplichten om een lening aan te gaan.

Verscheidene leden vroegen zich af of zulks geen misbruik is.

Daarop is geantwoord dat de rechtbank in elk geval moet tussenbeide komen, zodra een van de partijen de omzetting in kapitaal vraagt. Daaraan is trouwens toegevoegd dat de hypothese niet mag worden uitgesloten waarin degene die de uitkering verschuldigd is, meent er voordeel bij te hebben die operatie voor te stellen.

Door de heren Leys en Belmans werd een amendement voorgesteld om het derde lid van de tekst te vervangen door wat volgt : « *De uitkering kan te allen tijde in kapitaal worden vastgesteld bij onderlinge overeenstemming tussen de partijen en mits homologatie door de rechtbank* » (Stuk n° 799/2 van 1970-1971).

Die tekst verruimde in aanzienlijke mate de discussie. Niet alleen werd immers de mogelijkheid voor een enkele partij om aan de rechtbank te vragen de uitkering in kapitaal vast te stellen afgeschaft, maar bovendien werden de mogelijkheden van de in onderlinge overeenstemming handelende partijen sterk beperkt doordat hun de verplichting werd opgelegd de homologatie van hun akkoord door de rechtbank te verkrijgen.

Zijnerzijds stelde de heer Duerinck een amendement voor (Stuk n° 799/2 van 1970-1971) dat twee wel onderscheiden begrippen behelsde, die elk in een afzonderlijk lid werden naar voren gebracht.

Enfin, nous verrons (voir infra, page 20) que votre commission a cru devoir maintenir expressément dans le texte le caractère révocable de la pension, quoique cela allât de soi; ceci, pour éviter toute équivoque.

(N. B. : on trouvera plus loin (page 29) le texte tel qu'il avait été adopté par la commission et dans lequel se retrouve, mêlé à d'autres, le principe ci-dessus analysé).

2. Le remplacement de la pension par un capital.

Le texte transmis par le Sénat disait : « *La pension peut à tout moment être fixée en capital, soit de l'accord des parties, soit à la demande d'une d'elles par décision du tribunal* ».

Votre commission, lors du premier examen du projet, avait estimé que le remplacement de la pension par un capital ne pourrait s'opérer qu'avec l'accord des deux parties.

Le Sénat a estimé que le remplacement doit être également possible à la seule demande d'une des parties.

Le département de la Justice (voir supra, page 11), quant à lui, craint que le créancier de la pension n'abuse de cette faculté.

La commission unanime a écarté cet argument.

Dès lors, la discussion a porté sur la question de savoir si la possibilité de fixer ou de faire fixer la pension en capital devait être réservée aux deux parties, agissant de commun accord, ou s'il fallait également maintenir le droit pour une seule des parties de provoquer cette fixation.

Plusieurs membres émisent l'opinion qu'il convenait d'écarter la possibilité du remplacement en capital à l'initiative d'une seule partie.

On souleva l'hypothèse selon laquelle le créancier de la pension pourrait, en triomphant dans pareille demande, mettre le débiteur dans une situation extrêmement embarrassante, voire l'obliger à contracter un emprunt.

Plusieurs commissaires se sont demandés si ce ne serait pas abusif.

Il fut répondu que le tribunal devrait nécessairement intervenir, dès lors qu'une seule partie solliciterait la conversion en capital. D'ailleurs, fut-il ajouté, rien ne permet d'exclure l'hypothèse où le débiteur de la pension lui-même estimerait avoir intérêt à proposer l'opération.

Un amendement fut déposé par MM. Leys et Belmans, proposant de remplacer le 3me alinéa du texte par ce qui suit : « *La pension peut à tout moment être fixée en capital de l'accord des parties et moyennant homologation par le tribunal* » (Doc. n° 799/2 de 1970-1971).

Ce texte élargissait singulièrement le champ de la discussion. En effet, non seulement il proposait de supprimer la possibilité pour une seule partie de demander au tribunal la fixation de la pension en capital, mais restreignait, en outre, notablement les pouvoirs des parties agissant en commun, en leur imposant l'obligation d'obtenir du tribunal l'homologation de leur accord.

M. Duerinck, pour sa part, proposa un amendement (Document n° 799/2 de 1970-1971), dont les deux alinéas comportaient deux notions bien distinctes.

In het eerste lid wordt de idee overgenomen vervat in het amendement van de heren Leys en Belmans, met dien verstande dat de uitdrukking « door een kapitaal worden vervangen » in de plaats komt van de uitdrukking « in kapitaal worden vastgesteld ».

Het voorgestelde lid luidde dus als volgt : « *De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen in onderlinge toestemming tussen de partijen gehomologeerd door de rechtbank* ».

Het tweede voorgestelde lid luidde als volgt : « *De tot uitkering gehouden echtgenoot kan ook te allen tijde de kapitalisatie voorstellen* ».

Die tekst verruimde de discussie nog meer. Inderdaad werd de mogelijkheid om (met of zonder homologatie) de uitkering door een kapitaal te vervangen niet meer voorbehouden voor het geval de partijen daarover tot onderlinge overeenstemming waren gekomen, doch anderzijds werd het recht om de vervanging voor te stellen alleen toegekend aan de tot uitkering gehouden echtgenoot.

Naast het begrip vervanging door een kapitaal voerde de auteur van het amendement bovendien een nieuw begrip in, nl. de « kapitalisatie » (zoals hierna zal worden uiteengezet, lichtte hij dit begrip toe).

Wij zullen de besprekingen waartoe het onderzoek van die verschillende problemen aanleiding heeft gegeven, noodgedwongen op synthetische wijze moeten weergeven.

Eerste probleem : Wie kan de vervanging door een kapitaal vragen ?

Hier zijn drie oplossingen mogelijk :

a) alleen de twee partijen samen (eerste oplossing, goedgekeurd door de Kamer en voorgesteld in het amendement van de heren Leys en Belmans en in het eerste lid van het amendement Duerinck);

b) de twee partijen samen, maar ook elke partij afzonderlijk (door de Senaat goedgekeurde oplossing);

c) de twee partijen samen, maar ook de tot uitkering gehouden echtgenoot alleen (gedeeltelijk voorgesteld in het tweede lid van het amendement van de heer Duerinck).

Uw commissie werd het al spoedig eens om terug te keren tot de oplossing die ze bij het eerste onderzoek van het ontwerp had aangenomen.

Derhalve zou de uitkering alleen dan door een kapitaal kunnen worden vervangen wanneer beide partijen daarover tot overeenstemming zijn gekomen.

Aan dit principe werd door het eerste lid van het amendement van de heer Duerinck nog de verplichte homologatie toegevoegd.

Daar de commissie de twee begrippen afzonderlijk wenste te bestuderen, besliste zij de tekst te splitsen. Het eerste gedeelte van de tekst, dat luidt als volgt : « *De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen in onderlinge overeenstemming tussen de partijen* », werd eenparig aangenomen.

Derhalve verviel het amendement van de heren Leys en Belmans.

Tweede probleem : De homologatie door de rechtbank.

Uw commissie had die oplossing aangenomen bij het eerste onderzoek van het ontwerp. Zoals hierboven is uiteengezet, hadden de amendementen van de heren Leys en Belmans en van de heer Duerinck o.m. tot doel die eis, die door de Senaat was opgeheven, opnieuw in te voeren.

Le premier alinéa reprenait l'idée contenue dans l'amendement de MM. Leys et Belmans, à cette différence près qu'il préférait l'expression « remplacée par un capital » à la tournure « être fixée en capital ».

L'alinéa proposé se lisait donc comme suit : « *La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal* ».

Le second alinéa proposé était libellé comme suit : « *L'époux tenu à une pension peut également proposer à tout moment la capitalisation* ».

Ce texte étendait davantage encore le champ de la discussion.

En effet, d'une part, tout en ne réservant plus au seul accord des parties la possibilité de remplacer (avec ou sans homologation) la pension par un capital, il n'accordait toutefois le droit de proposer le remplacement qu'au seul époux débiteur.

En outre, à côté de la notion du remplacement par un capital, l'auteur de l'amendement introduisait une notion nouvelle : celle de la « capitalisation » (sur laquelle nous verrons qu'il s'expliqua).

Nous rendrons compte, d'une manière forcément synthétique, des discussions auxquelles donna lieu l'examen de ces divers problèmes.

Premier problème : qui peut demander le remplacement en capital ?

Trois solutions paraissaient possibles :

a) uniquement les deux parties en commun (première solution adoptée par la Chambre et préconisée par l'amendement de MM. Leys et Belmans et l'amendement Duerinck, 1er alinéa);

b) les deux parties en commun, outre chacune des parties séparément (solution adoptée par le Sénat);

c) les deux parties en commun, outre le seul débiteur de la pension (partiellement préconisée par le second alinéa de l'amendement de M. Duerinck).

Votre commission fit rapidement son unanimité pour en revenir à la solution qu'elle avait arrêtée lors de son premier examen du projet.

Ainsi donc, le remplacement en capital ne pourra intervenir que si les deux parties sont d'accord.

Le premier alinéa de l'amendement de M. Duerinck ajoutait à ce principe celui de l'homologation obligatoire.

C'est pourquoi, voulant examiner séparément les deux conceptions, la commission décida de voter par disjonction et adopta à l'unanimité la première partie du texte : « *La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties* ».

L'amendement de MM. Leys et Belmans devenait par conséquent sans objet.

Deuxième problème : l'homologation par le tribunal.

Votre commission avait adopté cette solution lors de son premier examen du projet. On a vu que les amendements de MM. Leys et Belmans et ceux de M. Duerinck visaient à réintroduire dans le texte cette exigence, que le Sénat avait supprimée.

Bij de bespreking van die amendementen bleek dat er een ruime meerderheid gewonnen was voor het behoud van de waarborg die de verplichte homologatie toch is. Het tweede gedeelte van het eerste lid van het amendement van de heer Duerinck, te weten de woorden « *gehomologeerd door de rechtbank* », werd aangenomen met 11 tegen 4 stemmen.

De overeenkomstige tekst uit het amendement van de heren Leys en Belmans verviel derhalve.

Derde probleem : Het forfaitaire en definitieve karakter van de vaststelling van het kapitaal.

Tijdens de gedachtenwisseling over dit probleem betuigde de commissie eenparig haar instemming met de verklaring van een van haar leden luidens welke de toestemming van de partijen, na homologatie door de rechtbank, als een definitieve beschikking over een forfaitair bedrag moet worden beschouwd.

Dat is een essentiële verduidelijking. Zoals hieronder zal worden uiteengezet, kan de oorspronkelijk vastgestelde uitkering immers gewijzigd worden. Dat is niet meer het geval wanneer de uitkering eenmaal vervangen is door een kapitaal. In dat geval is de oplossing definitief.

Vierde probleem : De kapitalisatie van de uitkering.

Het tweede lid van het amendement van de heer Duerinck luidde als volgt : « *De tot uitkering gehouden echtgenoot kan ook te allen tijde de kapitalisatie voorstellen* ». Daardoor wordt een onderscheid gemaakt tussen de vervanging van de uitkering door een kapitaal en de eigenlijke kapitalisatie.

Dat onderscheid blijkt nog duidelijker omdat de uitkering, in de zin van het amendement, alleen door onderlinge overeenstemming tussen de partijen kan worden vervangen door een kapitaal. Het gaat dus om een werkelijke dading tussen de vroegere echtgenoten, met de daaraan verbonden onvermijdelijke wederzijdse toegevingen. Als correctief daarop wordt door de goedgekeurde tekst trouwens de homologatie van de rechtbank vereist.

Dit neemt evenwel niet weg dat het kapitaal zal worden vastgesteld op een forfaitair bedrag, op grond van een overeenkomst tussen de partijen bij wijze van dading. De « zuivere kapitalisatie » daarentegen kan, volgens de auteur van het amendement, slechts volgens strenge regels worden berekend, zoals dit b.v. het geval is bij de berekening van de schadeloosstelling voor de gevolgen van een ongeval. Die regels moeten, volgens de auteur, nauwgezet worden nageleefd. Daarom mogen ze trouwens alleen door de rechtbank worden toegepast, die vooraf zal nagaan of de kapitalisatie wel geschikt is.

De kapitalisatie mag alleen worden voorgesteld door de tot uitkering gehouden echtgenoot. Deze laatste moet immers over de mogelijkheid beschikken om zich definitief van de last van de uitkering te bevrijden, uiteraard onder toezicht van de rechtbank.

Uw commissie was van mening dat het geen zin zou hebben zich te verzetten tegen de mogelijkheid voor elke partij om afzonderlijk de vervanging van de uitkering door een forfaitair kapitaal te vragen wanneer het om een « zuivere kapitalisatie » gaat. Zij deelt echter de mening van de auteur van het amendement dat alleen de tot uitkering gehouden echtgenoot over die mogelijkheid mag beschikken en dat hij zijn voorstel « te allen tijde » moet kunnen doen. Dit betekent natuurlijk dat, wanneer de partijen hun overeenkomst over de « vervanging van de uitkering door een kapitaal » aan de rechtbank ter homologatie voorleggen (eerste lid van

La discussion de ces amendements dégagait une large majorité en faveur du maintien de la garantie que constitue l'homologation obligatoire. Par 11 voix contre 4, la seconde partie du premier alinéa de l'amendement de M. Duerinck fut adoptée, à savoir les mots : « *homologué par le tribunal* ».

Le texte correspondant de l'amendement de MM. Leys et Belmans devenait ainsi également sans objet.

Troisième problème : le caractère forfaitaire et définitif de la fixation en capital.

Au cours de l'échange de vues la commission unanime fit sienne une déclaration d'un de ses membres, selon laquelle l'accord des parties, homologué par le tribunal, devra être considéré comme une transaction à titre définitif sur une somme forfaitaire.

Cette précision est essentielle. Nous verrons en effet que la pension initialement fixée peut subir au cours des années certaines modifications. Il n'en ira pas de même une fois que la pension aura été remplacée par un capital. Dans ce cas, la solution sera définitive.

Quatrième problème : la capitalisation de la pension.

Rappelons le texte du second alinéa de l'amendement de M. Duerinck : « *L'époux tenu à une pension peut également proposer à tout moment la capitalisation* ». Il introduit une distinction entre le remplacement de la pension par un capital et la capitalisation proprement dite.

La distinction nous paraît être plus nette du fait que la seule solution retenue pour le remplacement par un capital est celle où intervient l'accord des parties. Il en résulte qu'il s'agit d'une véritable transaction entre les ex-époux, avec ce que cela suppose, il faut bien le dire, de marchandages. C'est d'ailleurs bien pour corriger cet aspect des choses que le texte adopté exige l'homologation du tribunal.

Mais il n'en reste pas moins vrai que le capital sera fixé selon les convenances réciproques des parties, d'une manière transactionnelle et forfaitaire. Par contre, selon l'exposé de l'auteur de l'amendement, la « capitalisation pure » ne peut se faire que selon des règles de calcul strictes comme, par exemple, en matière de dédommagement des suites d'un accident. Ces règles, selon l'auteur, devront être scrupuleusement appliquées. C'est d'ailleurs la raison pour laquelle seul le tribunal pourra les mettre en œuvre, après avoir jugé de l'opportunité de cette capitalisation.

Cette dernière ne pourra être proposée que par le débiteur. Il faut en effet donner à celui-ci la possibilité de se libérer définitivement de la charge de la pension mais, bien entendu, sous le contrôle du juge.

Votre commission a estimé que son opposition à la possibilité pour chaque partie isolément de demander le remplacement de la pension par un capital forfaitaire n'avait pas de raison d'être dès lors qu'il s'agit d'une « capitalisation pure ». Elle estima toutefois, avec l'auteur de l'amendement, que cette possibilité devait être réservée à l'époux débiteur seul et que celui-ci pouvait la proposer « à tout moment ». Ces derniers mots impliquent à l'évidence que, dans l'hypothèse où les parties soumettent leur accord sur le « remplacement par un capital » à l'homologation du tribunal (premier alinéa du texte), l'époux débiteur pourra, en cours de discussion,

de tekst), de tot uitkering gehouden echtgenoot, tijdens de discussie, de « zuivere kapitalisatie » als alternatief zal mogen voorstellen. Het staat aan de rechtbank zulks te beoordelen.

Daar de auteur van het amendement echter het principe van het verplichte optreden van de rechtbank slechts impliciet vervat achtte in zijn voorstel, stelde een lid voor dit principe uitdrukkelijk in de tekst op te nemen.

Uw commissie nam eenparig de volgende gesubamendeerde tekst aan : « *Op aanvraag van de tot uitkering gehouden echtgenoot kan de rechtbank ook, te allen tijde, de kapitalisatie toestaan* ».

3. *Aard van de uitkering : is het een vergoeding, een uitkering tot levensonderhoud ofwel een uitkering « sui generis » ?*

Uit de vroegere werkzaamheden van de Senaat en van de Kamer blijkt dat het duidelijk in de bedoeling van de wetgever lag een einde te maken aan de omstrede vraag over het juridisch karakter van de uitkering na echtscheiding.

Tijdens het tweede onderzoek van dit ontwerp in de Senaat is overeengekomen dat het om een « sui generis »-uitkering gaat die in de eerste plaats het karakter van een vergoeding heeft (Verslag van Senator Dua : Stuk Senaat, n° 68 van 11 januari 1966, blz. 3).

Tijdens een uitvoerige bespreking heeft uw commissie getracht enkele misverstanden die volgens haar nog mochten bestaan, uit de weg te ruimen.

Al dadelijk is gebleken dat dit kiese probleem diende bestudeerd te worden samen met nog twee andere aanverwante problemen : de juiste omschrijving van het criterium van de noodzakelijkheid van de uitkering, evenals de weerslag van de door de nieuwe tekst aan de rechtbank toegekende mogelijkheid om het oorspronkelijk vastgestelde bedrag van de uitkering te wijzigen (zie punten 4 en 1 hierboven, blz. 23 en 14).

In de eerste plaats willen wij de passages van de door de Senaat overgezonden tekst in verband met deze drie aanverwante begrippen in herinnering brengen :

« *De rechtbank kan... een uitkering toekennen, die hem in staat stelt even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk.*

Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering... kan worden aangepast aan de aanmerkelijke wijzigingen in de behoeften of de bestaansmiddelen van de partijen; ... » (zie volledige tekst hierboven blz. 9).

Van meet af aan bevestigde uw commissie haar opvatting, die trouwens in overeenstemming is met die van de auteurs van het wetsvoorstel en met die van de Senaat, volgens welke het criterium dat de uitkering na echtscheiding louter en uitsluitend zou dienen om in het bestaan van de onschuldige echtgenoot te voorzien, definitief moet worden opgegeven. Dit betekent dat gebroken wordt met het vroegere begrip van de uitkering als zijnde een loutere uitkering tot levensonderhoud.

In die geest trouwens heeft de Senaat na afloop van het laatste onderzoek van het ontwerp het opschrift ervan gewijzigd door de woorden : « *ontwerp van wet betreffende de uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding* » te vervangen door de tekst : « *... uitkering na echtscheiding* ». (Verslag van de heer Dua, Stuk van de Senaat, n° 68 van 1965-1966).

Uw commissie heeft dit opschrift behouden.

Het vroegere begrip van uitkering tot levensonderhoud heeft dus de plaats moeten ruimen voor de idee dat de schuldige echtgenoot aan zijn medeëchtgenoot een werkelijke vergoeding verschuldigd is. Het verbreken van de echtelijke band brengt immers in de meeste gevallen mede dat de onschuldige echtgenoot beroofd wordt van de materiële

proposer comme alternative la « capitalisation pure ». Le tribunal appréciera.

Un membre proposa toutefois de faire apparaître explicitement dans le texte le principe de l'intervention obligatoire du tribunal, l'auteur de l'amendement n'ayant considéré celle-ci que comme implicitement contenue dans sa proposition.

A l'unanimité votre commission a adopté le texte sous-amendé que voici : « *A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation* ».

3. *Le caractère de la pension : indemnitaire, alimentaire ou « sui generis » ?*

Il résulte des travaux antérieurs du Sénat et de la Chambre que l'intention clairement exprimée du législateur était de mettre fin à la controverse relative à la nature juridique de la pension après divorce.

Le Sénat, lors du deuxième examen du projet, a établi qu'« il s'agit d'une pension « sui generis », mais ayant, avant tout, un caractère indemnitaire. » (Rapport du Sénateur Dua, Doc. Sénat, n° 68 du 11 janvier 1966, page 3).

Votre commission s'est efforcée, au cours d'une discussion fort approfondie, de dissiper certaines équivoques qui, à ses yeux, pouvaient encore subsister.

Il apparut immédiatement qu'il s'imposait d'examiner conjointement avec cette question délicate, deux autres problèmes connexes : la détermination exacte du critère de la nécessité de la pension ainsi que l'incidence de la possibilité, reconnue au tribunal par le nouveau texte, de modifier le taux de la pension initialement fixée (voir les points 4 et 1 repris ci-dessus, pages 23 et 14).

Rappelons tout d'abord les passages du texte transmis par le Sénat, qui ont trait à ces trois notions connexes :

« *Le tribunal peut accorder... une pension lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.*

Le montant de la pension... peut être adapté aux modifications notables survenues dans les besoins ou dans les ressources des parties... » (voir texte complet supra, page 9).

Votre commission a confirmé d'emblée son intention, conforme à celle des auteurs de la proposition et à celle du Sénat, d'abandonner définitivement le critère selon lequel la pension après divorce n'aurait d'autre raison d'être que d'assurer purement et simplement la subsistance de l'époux innocent. C'est la rupture avec l'ancienne notion de la pension purement alimentaire.

C'est d'ailleurs dans cette optique que la commission du Sénat, à l'issue de son dernier examen du projet, a modifié l'intitulé de celui-ci. Il se lisait : « *projet de loi relatif à la pension alimentaire après divorce* ». Le texte nouveau dit : « *...relatif à la pension après divorce* ». (Rapport de M. Dua, Doc. du Sénat n° 68 de 1965-1966).

Votre commission a maintenu cet intitulé.

L'ancienne notion de pension alimentaire fut donc substituée l'idée que l'époux coupable doit une véritable réparation à son conjoint. La rupture du lien conjugal a en effet pour conséquence, dans la plupart des cas, de priver le conjoint innocent des conditions matérielles dans lesquelles il vivait durant le mariage. La manière la plus adéquate de

voorwaarden waarin hij tijdens het huwelijk leefde. De meest geschikte manier om hem hiervoor te vergoeden zal er dus in bestaan de schuldige echtgenoot te verplichten hem een rente te betalen die hem in staat moet stellen om « even goed in zijn bestaan te voorzien als tijdens het huwelijk ».

Het gaat dus wel degelijk om een uitkering die het karakter heeft van een vergoeding.

Nadat uw commissie dit algemene principe had aangenomen, zijn evenwel verscheidene problemen gerezen.

Sommigen daarvan vinden hun oorsprong in de verplichting voor de wetgever zo duidelijk mogelijk te stellen wat dient te worden verstaan onder de woorden « evengoed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk ».

Andere problemen houden verband met de noodzaak deze vergoedende uitkering van meet af aan in een logisch verband te brengen met bepaalde wijzigingen die zich later in de levensvoorwaarden van de partijen kunnen voordoen.

a) *Juiste betekenis van het criterium*: « die hem in staat stelt evengoed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk »:

Volgens sommigen betekent deze uitdrukking dat de uitkering de onschuldige echtgenoot in staat moet stellen te leven in dezelfde omstandigheden als die waarin hij zich bevond op het ogenblik waarop het echtelijk leven een einde genomen heeft.

Anderen zijn de mening toegedaan dat de gelijke levensvoorwaarden niet moeten worden beoordeeld met verwijzing naar een bepaald ogenblik, d.w.z. het ogenblik waarop het echtelijk samenleven een einde heeft genomen, maar wel met verwijzing naar een bepaalde periode, d.w.z. *de duur van het huwelijk*.

Deze laatste opvatting benadert ongetwijfeld het meest de voorgestelde tekst, die immers luidt als volgt: « ... als het geval was *tijdens het huwelijk* ».

De voorstanders van de eerste opvatting hebben — zonder evenwel een desbetreffend amendement in te dienen — voorgesteld de uitdrukking « tijdens het huwelijk » te vervangen door een van de volgende uitdrukkingen: « op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijk », « aan het einde van het echtelijk samenleven », « op het ogenblik waarop de echtgenoten van elkaar gescheiden zijn ».

Al deze formules zijn meer dan loutere nuances, daar elke tekst ertoe strekt het ogenblik waarnaar verwezen wordt om de bestaansvoorwaarden vast te stellen, zo precies mogelijk te bepalen.

Uw commissie heeft uiteindelijk besloten dat het beter was de tekst van de Senaat te behouden.

Daar de uitdrukking « tijdens het huwelijk » op een lange periode kan slaan en de levensvoorwaarden van het gezin gedurende die periode grote wijzigingen kunnen ondergaan, heeft uw commissie er zich natuurlijk wel rekenschap van gegeven dat dit begrip niet zeer duidelijk is.

Maar is een vrijwel mathematische duidelijkheid hier wel noodzakelijk? Is ze zelfs wenselijk?

Wanneer de wetgever datgene wat uiteraard moeilijk in een tekst kan worden omschreven al te zeer wil preciseren, zal hij dan de rechter niet zoveel beperkingen opleggen dat hem geen beoordelingsmogelijkheid meer overblijft?

Is het niet verkieslijk die beoordelingsbevoegdheid te behouden, met dien verstande weliswaar dat de rechter rekening moet houden met de eigen aard van de uitkering, nl. een vergoeding, met verplichte inachtneming van de norm dat die vergoeding op het peil van de levensvoorwaarden van het gezin moet liggen?

De rechter mag alleen uitmaken — maar dat is dan ook essentieel — wat de levensstandaard van de echtgenoten « tijdens het huwelijk » was. Om zich daarvan een idee te

en indemniser sera donc d'obliger l'époux coupable à lui verser une rente ayant pour objet de lui « assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage ».

C'est bien là une pension à caractère indemnitaire.

Une fois l'accord de votre commission réalisé sur le principe général, apparurent diverses difficultés.

Les uns trouvaient leur source dans l'obligation pour le législateur de préciser aussi clairement que possible la portée des termes « conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage ».

Les autres proviennent de la nécessité de combiner logiquement ce caractère indemnitaire, au départ, avec certaines modifications des conditions de vie des parties pouvant survenir ultérieurement.

a) *La portée exacte du critère*: « conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage »:

Selon certains, l'expression « conditions équivalentes... » signifie que la pension doit permettre à l'époux innocent de vivre dans des conditions identiques à celles qu'il connaissait au moment où la vie commune a pris fin.

Une autre opinion considère que l'équivalence des conditions ne doit pas être vérifiée par rapport à un moment donné, celui où la vie commune a pris fin, mais bien par rapport à une période, c'est-à-dire *la durée du mariage*.

Cette dernière opinion est manifestement la plus conforme au texte puisque celui-ci se lit: « ... conditions dont il bénéficiait *durant le mariage* ».

Les tenants de la première opinion suggérèrent, sans toutefois introduire d'amendement, de remplacer l'expression « durant le mariage », par une des expressions suivantes: « au moment de la dissolution du mariage », « à la fin de la vie commune », « au moment où les époux se sont séparés ».

Toutes ces formules traduisent plus que de simples nuances, chacune ayant pour objet de tenter de fixer avec plus de précision le moment de référence pour la détermination des « conditions d'existence ».

Votre commission fut finalement d'avis que mieux valait s'en tenir au texte du Sénat.

Evidemment, comme l'expression « durant le mariage » peut s'appliquer à une longue période et que les conditions d'existence du ménage peuvent, durant ce temps, se modifier considérablement, il n'a pas échappé à votre commission que la notion manquait d'une certaine précision.

Mais, s'est-on demandé, cette précision quasi mathématique est-elle nécessaire en pareille matière? Est-elle même souhaitable?

A trop vouloir préciser ce qui, par nature, peut difficilement l'être dans un texte, le législateur ne risque-t-il pas d'enfermer le juge dans des limites qui lui enlèveraient tout pouvoir d'appréciation?

N'est-il pas plutôt souhaitable de lui donner ce pouvoir d'appréciation, étant bien entendu qu'en toute hypothèse le juge sera lié par le caractère indemnitaire de la pension passant par la norme obligatoire de l'équivalence des conditions d'existence du ménage?

Son seul pouvoir d'appréciation — mais il est essentiel — aura pour objet de déterminer quel était le niveau de vie des époux « durant le mariage ». Il devra exiger, à cet égard,

maken zal hij zich alle nodige gegevens moeten laten verstrekken.

In die geest heeft uw commissie op dat punt de door de Senaat overgezonden tekst aangenomen.

b) *Latere wijzigingen van het bedrag van de uitkering :*

De aan uw commissie voorgelegde tekst luidde als volgt :

« Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering... kan worden aangepast aan de aanmerkelijke wijzigingen in de behoeften of de bestaansmiddelen van de partijen. »

Het is meteen duidelijk dat hier een nieuw probleem rijst.

Nadat de wetgever eerst heeft bepaald dat de uitkering de aard van een vergoeding heeft, voegt hij in de tekst een volzin in die, op het eerste gezicht, in strijd is met het begrip vergoeding.

Die paragraaf verbreekt inderdaad — zo lijkt het althans — het onveranderlijke karakter dat eigen zou moeten zijn aan een vergoeding : er wordt gesteld dat het bedrag van de uitkering kan worden gewijzigd en daarvoor wordt precies gebruik gemaakt van de criteria die gelden voor de uitkering tot levensonderhoud, daarbij verwijzend naar de behoeften van de echtgenoot aan wie de uitkering verschuldigd is en naar de bestaansmiddelen van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

Senator Van Pé had reeds gewezen op die schijnbare tegenspraak tijdens de bespreking in openbare vergadering van de Senaat. Hij had kritiek uitgebracht op wat hij een tegenspraak in de tekst zelf achtte en de vrees geuit dat de vroegere echtgenoten gedurende jaren hun geschillen voor de rechtbank zouden komen uitvechten telkens wanneer zich een wijziging in de levensvoorwaarden van een van hen voordeed (Handelingen van de Senaat van 16 juni 1966, blz. 1 377 e.v.).

De auteur zelf van het voorstel, Minister van Staat Rolin, had de zaken rechtgezet aan de hand van voorbeelden (ibidem).

In het licht van die zeer interessante besprekingen heeft uw commissie de voorgestelde tekst nauwkeurig onderzocht en getracht de rechtsprincipes te omschrijven die hier moeten worden vastgelegd.

Daar de uitkering het karakter van een vergoeding heeft, moet deze, zoals hoger is gezegd, de echtgenoot aan wie ze verschuldigd is in staat stellen even goed in zijn bestaan te voorzien als tijdens het huwelijk.

Wanneer het bedrag van de uitkering eenmaal is vastgesteld door de rechter, die daarbij gebruik maakt van zijn beoordelingsbevoegdheid, moet de wetgever ervoor zorgen dat de levensstandaard van de uitkeringsgerechtigde echtgenoot dezelfde blijft als tijdens het huwelijk.

De tekst maakt de latere aanpassing van de uitkering alleen mogelijk om de passende vergoeding op peil te kunnen houden. Zulks is onvermijdelijk, zo niet wordt een gedeelte van de door de wet beoogde hervorming niet bereikt. Waarom ? De reden hiervan zal blijken aan de hand van de hierna uiteengezette voorbeelden.

Maar uw commissie heeft in de tekst zelf uitdrukkelijk willen onderstrepen dat de eventuele latere aanpassing van de uitkering in geen geval ertoe mag leiden een parallelisme tot stand te brengen tussen de levensstandaard van de uitkeringsgerechtigde echtgenoot en de nieuwe levensstandaard van de tot de uitkering gehouden echtgenoot, welke na de echtscheiding verhoogd is. Dit beduidt dat indien de inkomsten van de schuldige echtgenoot, sinds de echtscheiding tweemaal, driemaal of nog meer verhoogd zijn, zulks geen weerslag kan hebben op het bedrag van de uitkering, behalve in twee gevallen :

— het geval waarin — ingevolge de naleving van de begrenzing van de uitkering tot een derde — de oorspron-

la production de tous les éléments susceptibles de former sa conviction.

C'est dans cet esprit que votre commission a adopté sur ce point, le texte transmis par le Sénat.

b) *Modifications ultérieures du taux de la pension :*

Le texte soumis à l'examen de votre commission était rédigé comme suit :

« Le montant de la pension... peut être adapté aux modifications notables survenues dans les besoins ou dans les ressources des parties ».

D'emblée la difficulté saute aux yeux.

Après avoir proclamé le caractère indemnitaire de la pension, le législateur réintroduit dans le texte une phrase qui, au premier abord, paraît être en contradiction avec cette notion.

En effet, ce paragraphe bat en brèche — apparemment du moins — le caractère immuable que devrait présenter une pension indemnitaire et, par ailleurs, admettant des modifications du taux de la pension, il recourt très exactement aux critères de la pension alimentaire en se référant à la hauteur des besoins de l'époux créancier et des ressources de l'époux débiteur.

C'est cette contradiction apparente qui, lors des discussions en séance publique du Sénat, avait déjà inquiété le Sénateur Van Pé. Celui-ci, après avoir dénoncé ce qu'il estimait être une contradiction dans le texte lui-même, avait exprimé sa crainte de voir, de longues années durant, les anciens époux s'affronter au prétoire chaque fois que les conditions de vie d'un des anciens conjoints se modifieraient (*Annales* du Sénat du 16 juin 1966, p. 1 337 et suivantes).

Une mise au point de l'auteur même de la proposition, le Ministre d'Etat Rolin, fut faite, exemples à l'appui (ibidem).

Votre commission, à la lumière de ces discussions fort intéressantes, a minutieusement analysé le texte proposé et tenté d'en dégager le principe juridique qu'il était souhaitable d'adopter.

Le caractère indemnitaire de la pension exige — on l'a vu — que celle-ci garantisse à l'époux créancier des conditions de vie équivalentes à celles qu'il a connues durant le mariage.

Une fois la hauteur de la pension fixée par le juge, avec le pouvoir d'appréciation qu'on lui reconnaît, il importe que le législateur veille au maintien de ces conditions équivalentes.

C'est uniquement dans le but d'assurer le maintien de cette indemnisation adéquate que le texte permet l'adaptation ultérieure de la pension. C'était inéluctable sous peine de manquer une partie de la réforme de la loi. Pourquoi ? Les exemples qui suivent en donneront l'explication.

Mais votre commission a entendu souligner de manière expresse, dans le texte même, que l'adaptation ultérieure éventuelle de la pension ne pouvait, en aucune façon, viser à créer un parallélisme entre le train de vie de l'époux créancier et un nouveau train de vie, devenu plus important depuis le divorce, de l'époux débiteur. En d'autres termes, les revenus de l'époux coupable seraient-ils, depuis le divorce, multipliés par deux, par trois, ou davantage encore, cela ne pourrait exercer d'influence sur le montant de la pension que dans deux cas :

— le cas où, par suite de l'observance du « plafond » du tiers, la pension fixée initialement aurait été insuffisante,

kelijk vastgestelde uitkering ontoereikend was om, vóór de verbetering van de toestand van de schuldenaar, aan de uitkeringsgerechtigde gelijkwaardige levensvoorwaarden te waarborgen. In dat geval zou de uitkering dienovereenkomstig kunnen worden verhoogd;

— het geval waarin, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde echtgenoot, de oorspronkelijk vastgestelde uitkering ontoereikend zou zijn om gelijkwaardige levensvoorwaarden te waarborgen, b.v. wanneer de onschuldige echtgenoot, na de echtscheiding, ziek of gebrekkig wordt. In dat geval staat het vast dat een groot deel van de uitkering zal worden opgeslorpt door de nieuwe geneeskundige verzorging en dat de onschuldige echtgenoot met de rest van het pensioen niet meer in staat zal zijn om een gelijkwaardige levensstandaard te hebben als die waarop hij recht heeft.

Vanzelfsprekend moet anderzijds eveneens rekening worden gehouden met elke aanzienlijke vermindering van de inkomsten van de tot de uitkering gehouden echtgenoot. Hij zal van zijn kant een vermindering van de uitkering kunnen vragen en de uitkering alleszins kunnen doen verminderen tot één derde van zijn eigen nieuwe inkomsten.

Uw commissie is er zich van bewust dat dit systeem, hoe ingewikkeld het ook is, niettemin onontbeerlijk is, wil men tot een zo groot mogelijke billijkheid komen.

Men hoede er zich dus voor het aantal aanvragen om wijziging der uitkeringen op onbezonnen wijze te laten aangroeien.

Daarom werd de tekst die door de Senaat was voorgesteld, door een meer volledige tekst vervangen.

Daarmede wordt een drievoudig doel beoogd :

a) niet eerder toe te staan dat de uitkering naar boven of naar beneden wordt aangepast, dan wanneer de gewenste evenredigheid tussen de levensvoorwaarden tijdens het huwelijk en die van de onschuldige echtgenoot een *belangrijke* wijziging ondergaat;

b) het verdwijnen van de « gelijkwaardige levensvoorwaarden » ten nadele van de uitkeringsgerechtigde, alleen in aanmerking te nemen wanneer zulks *onafhankelijk van diens wil geschiedt*, dit in overeenstemming met het amendement van de heer Albert Claes;

c) er in de tekst aan te herinneren dat de uitkering eventueel kan worden ingetrokken.

Ziehier de nieuwe tekst :

« § 3. — *Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhoogen.*

Indien zich een belangrijke wijziging voordoet in de toestand van de uitkeringsgerechtigde zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank deze verminderen of afschaffen ».

Het hoeft wel niet gezegd te worden dat die tekst aan de rechter een degelijke beoordelingsbevoegdheid geeft, met inachtneming — het zij nogmaals herhaald — van de bekende criteria : « gelijkwaardige levensvoorwaarden », « begrenzing van de uitkering tot een derde » en « de uitwerking van de koppeling aan het indexcijfer ». De toepassing van die beginselen wordt duidelijker aan de hand van voorbeelden in cijfers.

Een gezin heeft een alleen door de echtgenoot verdiend inkomen van 50 000 F per maand. Het komt tot een echtscheiding en de onschuldige echtgenote verzoekt om een uitkering. Rekening houdend met de op een derde van de inkomsten van de echtgenoot vastgestelde grens (zie hierna, blz. 25) kent de rechtbank haar een uitkering van 16 650 F

avant la meilleure fortune du débiteur, à assurer au créancier les « conditions équivalentes ». Dans ce cas, la pension pourrait être augmentée à due concurrence;

— le cas où, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du créancier, la pension originellement fixée serait devenue insuffisante à assurer lesdites « conditions équivalentes »; par exemple lorsque l'époux innocent, après le divorce, est atteint d'une maladie ou d'une infirmité. Dans cette hypothèse, il est certain qu'une bonne part de la pension sera absorbée par les soins de santé nouveaux, l'époux innocent ne pouvant plus, avec le solde de la pension, s'assurer le train de vie « équivalent » auquel il a droit.

Bien entendu, en sens inverse, doit être prise également en considération toute diminution importante des revenus de l'époux débiteur. Il pourra, de son côté, postuler une diminution de la pension et, en tout état de cause, obtenir la réduction à une somme équivalente du tiers de ses propres revenus nouveaux.

Votre commission est consciente de la complexité de ce système, pourtant indispensable si l'on veut réaliser l'équité dans la plus large mesure possible.

Il importe donc d'éviter une multiplication inconsidérée des demandes de modification de la pension.

C'est pourquoi le texte proposé par le Sénat fut remplacé par un texte plus complet.

Celui-ci vise un triple but :

a) ne permettre l'adaptation de la pension, en plus ou en moins, qu'en cas de modification *importante* de la proportionnalité voulue entre le train de vie durant le mariage et celui de l'époux innocent;

b) conformément à l'amendement de M. Albert Claes, ne prendre en considération la disparition des « conditions équivalentes » au détriment du bénéficiaire de la pension, que lorsqu'elle se produit *indépendamment de la volonté de ce dernier*;

c) rappeler, dans le texte, la possibilité de la révocation éventuelle de la pension.

Voici ce nouveau texte :

« § 3. — *Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.*

Si, par suite d'une modification importante de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension ».

Il est à peine besoin de souligner que ce texte donne au juge un pouvoir certain d'appréciation, compte tenu toutefois, répétons-le, de critères que l'on connaît : les « conditions équivalentes », le « plafond » du tiers et le jeu de l'indexation. Des exemples chiffrés rendront plus compréhensible l'application de ces principes.

Voici un ménage dont les revenus mensuels, promérités par le mari seul, atteignent 50 000 F. Survient un divorce et l'épouse innocente sollicite une pension. Compte tenu du « plafond » d'un tiers des revenus du mari (voir infra page 25), le tribunal accorde à l'épouse une pension mensuelle de 16 650 F. Cette somme, en l'occurrence, répond au

per maand toe. Dat bedrag beantwoordt aan het criterium « vergoeding » : het maakt het de echtgenote mogelijk op dezelfde voet te leven als tijdens het huwelijk.

Drie jaar later echter valt zij ernstig ziek en de haar toegekende uitkering gaat voor een deel op in kosten die zij vroeger niet had; zij kan haar stand niet meer ophouden zoals ten tijde van het huwelijk.

Volgens de geest van de wet gaat het uiteraard om een aanzienlijke vermindering van de inkomsten van de gerechtigde, zulks ten gevolge van omstandigheden die onafhankelijk van zijn wil zijn. De nieuwe tekst stelt de uitkeringsgerechtigde echtgenoot in staat om aan de rechtbank een verhoging van de toegekende uitkering te vragen, die nodig is om het oorspronkelijk karakter van die uitkering, nl. een vergoeding te behouden. In het aangehaalde voorbeeld kan het gebeuren dat de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot inmiddels tot 60 000 F per maand zijn opgelopen. In dat geval kan de rechter de uitkering op 20 000 F (maximumbedrag overeenstemmend met een derde van de inkomsten van de echtgenoot) brengen, indien hij zulks aangewezen acht.

Volledigheidshalve zij erop gewezen dat, indien de inkomsten van de echtgenoot onveranderd zijn gebleven, de rechter niet méér zal mogen toekennen dan één derde, d.w.z. 16 666 F, zelfs indien dat bedrag ontoereikend is om aan de echtgenote dezelfde levensvoorwaarden als vroeger te blijven waarborgen.

Men moet toegeven dat in die veronderstellingen, en vooral wanneer bovendien de begrenzing tot een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot moet worden geëerbiedigd, de tekst althans gedeeltelijk in strijd kan zijn met het begrip vergoeding dat besloten ligt in het behoud van dezelfde levensvoorwaarden.

Hier zij een woord van professor Dabin in herinnering gebracht, dat door senator Van Pé werd aangehaald : « Er ligt een tegenspraak in de aanvaarding van de echtscheiding en de niet-aanvaarding van ook maar het minste nadelige gevolg ervan, althans voor de onschuldige echtgenoot. »

Dit werd geschreven als commentaar bij de regeling van de uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding, doch het behoudt zijn waarde met de nieuwe regeling die door de wetgever is ontworpen.

Hoefte hieraan nog te worden toegevoegd dat de aanpassing van de uitkering aan de rechter een ruime feitelijke beoordelingsbevoegdheid overlaat ?

De nieuwe door het ontwerp ingevoerde regeling kan als volgt worden samengevat :

— de uitkering heeft het karakter van een vergoeding, in die zin dat zij de onschuldige echtgenoot in staat moet stellen even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk;

— voor de vaststelling van het bedrag van de uitkering oordeelt de rechter souverain wat die zelfde levensvoorwaarden zijn;

— daar de uitkering het karakter van een vergoeding heeft moet zij op een toereikend niveau blijven om de gelijkwaardige levensvoorwaarden te waarborgen, wanneer de behoeften van de echtgenoot aan wie de uitkering verschuldigd is toenemen; voor die aanpassing moet worden gezorgd, met inachtneming evenwel van de beperking van de uitkering tot een derde van de inkomsten van de echtgenoot die de uitkering verschuldigd is;

— omgekeerd kan de uitkering verminderd of opgeheven worden, al naar het geval.

critère indemnitaire : elle permet à l'épouse de vivre sur le même pied que durant le mariage.

Mais voici que, trois ans plus tard, l'ex-épouse tombe gravement malade et la pension dont elle bénéficie est, en partie, absorbée par des frais nouveaux; elle ne peut plus lui assurer le même train de vie que celui de l'époque du mariage.

Il s'agit évidemment, selon l'esprit de la loi, d'une diminution importante des ressources du bénéficiaire, et ce par suite de circonstances indépendantes de la volonté de ce dernier. Le nouveau texte permet à l'époux créancier de postuler du tribunal une majoration de la pension dans la mesure nécessaire à lui maintenir son caractère indemnitaire originaire. Dans notre exemple, il pourra se faire qu'entre-temps les ressources de l'époux débiteur auront atteint, par exemple, 60 000 F. Dans ce cas, s'il l'estime indiqué, le juge pourra porter la pension jusqu'au taux de 20 000 F (maximum du tiers).

Pour être complet, disons que si les revenus du mari sont inchangés, le juge ne pourra dépasser le tiers, soit 16 666 F, même si cette somme est insuffisante pour continuer à assurer à l'épouse les « conditions équivalentes ».

Il faut reconnaître que dans ces hypothèses, surtout lorsque doit être respecté, en outre, le plafond du tiers des revenus du débiteur, il peut arriver que le texte fasse échec, du moins partiellement, à la notion indemnitaire de l'équivalence des conditions.

C'est le moment, pensons-nous, de rappeler une réflexion du professeur Dabin, citée par le Sénateur Van Pé : « Il est contradictoire d'accueillir le divorce et de ne pas vouloir qu'il entraîne la moindre conséquence désavantageuse, du moins pour l'époux innocent ».

Ecrit sous le régime de la pension « alimentaire » après divorce, cette sentence n'en garde pas moins toute sa pertinence à l'égard du nouveau système inauguré par le législateur.

Il est à peine besoin d'ajouter que, dans le domaine de l'adaptation de la pension, il y a place pour un large pouvoir d'appréciation de fait du juge.

Si nous voulions tenter de résumer le nouveau système introduit par le projet nous dirions que :

— la pension a un caractère indemnitaire, dans ce sens qu'elle doit assurer à l'époux innocent des conditions de vie équivalentes à celles qu'il a connues durant le mariage;

— pour la fixation du taux de la pension, le juge apprécie souverainement quelles sont ces conditions équivalentes;

— le caractère indemnitaire de la pension exige le maintien de celle-ci à une hauteur suffisante pour assurer les « conditions équivalentes », lorsque les besoins de l'époux créancier augmentent; c'est le rôle de l'adaptation, compte tenu toutefois de la limitation de la pension au tiers des revenus du débiteur.

— en sens inverse, la pension peut être réduite ou supprimée, selon le cas.

4. Het criterium van de noodzakelijkheid van de uitkering.

Onder rubriek 3 (zie hierboven, blz. 18 tot 22), hebben wij een omstandige analyse gewijd aan de vervanging van het vroegere begrip « alimentatie » door het nieuwe begrip « gelijkwaardige levensvoorwaarden ». Men hoeft daar dus niet op terug te komen.

5. Is de uitkering een last van de erfenis ?

Wij geven eerst de inhoud van de door de Senaat aangenomen tekst :

« De uitkering is een last van de erfenis; zij wordt opgebracht door alle erfgenamen en, zo nodig, door de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten, met dien verstande dat de bepaling van het voorgaande lid (dit is de vaststelling van de uitkering in kapitaal) ten aanzien van ieder van hen toepasselijk is. De termijn waarbinnen de uitkering moet worden gevorderd van de erfgenamen, is één jaar, te rekenen van het overlijden. Heeft de overledene verklaard dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dan dragen die legaten in de uitkering slechts bij voor zover de inkomsten uit de andere daartoe niet voldoende zijn. » (Zie hierboven blz. 9).

Er zij aan herinnerd dat de Kamer bij het eerste onderzoek van het ontwerp — waarin niets stond dienaangaande — meende in de tekst *expressis verbis* te moeten bepalen dat de uitkering « in geval van overlijden niet kan worden overgedragen aan de rechthebbenden van de tot uitkering gehouden echtgenoot » (cfr. supra blz. 6).

De aandacht van de Senaat was zodoende gevestigd op dit probleem en na onderzoek is deze vergadering, overeenkomstig de rechtspraak van het Hof van Cassatie, tot een geheel tegenovergesteld besluit gekomen. De aldus gekozen oplossing strekte ertoe een parallelisme tot stand te brengen tussen de regeling inzake de uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding en die welke geldt voor de uitkering tot levensonderhoud na scheiding van tafel en bed. Dienvolgens heeft de Senaat de hierboven geciteerde tekst aangepast.

Het Ministerie van Justitie heeft van zijn kant opmerkingen geformuleerd die wij hierboven op bladzijde 12 hebben overgenomen. Een van de voornaamste punten van die nota is het voorstel om de termijn waarbinnen de vordering tegen de erfgenamen moet worden ingesteld, gevoelig in te korten.

Enkele leden waren bereid de uitkering principieel als een last van de nalatenschap te beschouwen.

Anderen hielden er een meer genuanceerde zienswijze op na. Volgens hen kan dat beginsel eventueel aanvaard worden maar dan met de volgende belangrijke restrictie : zodra degene die rechtstreeks tot de uitkering gehouden is overlijdt, zou degene die de uitkering vordert in dezelfde toestand dienen geplaatst te worden als degene die aanspraak maakt op een uitkering tot levensonderhoud. Dit beduidt dat de onschuldige echtgenoot nog enkel op een uitkering tot levensonderhoud zou kunnen aanspraak maken waarvan het enige criterium de eventuele staat van behoefte is. Hij zou dit nieuw soort recht kunnen laten gelden binnen een termijn van een jaar. Volgens deze leden zou elke andere oplossing voor de erfgenamen een niet verantwoorde last betekenen.

Bepaalde leden vrezen evenwel dat indien de wet de indemnitaire uitkering vervangt door een eventuele nieuwe uitkering met alimentatiekarakter, het bedrag van deze laatste, naar gelang van de staat van behoefte waarin de gerechtigde verkeert, in sommige gevallen hoger zou kunnen liggen dan het bedrag van de uitkering die bestaat op het ogenblik van het overlijden van de schuldige echtgenoot.

4. Le critère de la nécessité de la pension.

Nous venons d'analyser en détail, sous la rubrique 3 (cfr. supra, p. 18 à 22), la substitution de la notion nouvelle de « l'équivalence des conditions de vie » à la notion ancienne d'aliments.

Il n'y a donc pas lieu d'y revenir.

5. La pension est-elle une charge de la succession ?

Rappelons la teneur du texte adopté par le Sénat :

« La pension est une charge de la succession; elle est supportée par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émolument, étant entendu qu'à l'égard de chacun d'eux la disposition de l'alinéa précédent (à savoir la fixation de la pension en capital) est applicable. Le délai pour réclamer la pension aux héritiers est d'un an à partir du décès. Si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribueront à la pension que pour autant que le revenu des autres n'y suffise pas » (cfr. supra p. 9).

On se souviendra que, lors de son premier examen du projet — qui était muet à cet égard — la Chambre estima devoir préciser *expressis verbis* dans le texte que la pension « est non transmissible pour cause de mort aux ayants droit de l'époux débiteur » (cfr. supra p. 6).

L'attention du Sénat ayant ainsi été attirée sur ce problème, cette assemblée l'examina à son tour, pour conclure d'une façon diamétralement opposée, conformément à la jurisprudence de la Cour de cassation. La solution ainsi adoptée visait à créer le parallélisme entre le régime de la pension après divorce et celui de la pension après séparation de corps. D'où l'adoption par le Sénat du texte rappelé ci-dessus.

Quant au département de la Justice, il émit des observations, reproduites ci-dessus, page 12. Nous en retiendrons essentiellement que la note propose de réduire considérablement le délai d'introduction de l'action contre les héritiers.

Certains membres se montrèrent disposés à admettre le principe selon lequel la pension est une charge de la succession.

D'autres intervenants émisrent une opinion plus nuancée. Selon eux, on pourrait admettre ce principe, mais en y apportant une restriction importante : à partir du moment où le débiteur direct de la pension vient à décéder, le créancier de la pension devrait être placé dans la situation du créancier d'aliments. En d'autres termes, l'époux innocent ne serait plus bénéficiaire que d'une pension à caractère alimentaire, dont le seul critère est l'état éventuel de besoin. Il pourrait faire valoir ce droit nouveau dans le délai prévu d'un an. Admettre une autre solution, estimer ces intervenants, reviendrait à imposer aux héritiers une charge injustifiable.

Toutefois, certains commissaires craignent que si le texte substitue à la pension indemnitaire une éventuelle nouvelle pension, à caractère alimentaire, le montant de cette dernière, dans certains cas, pourrait, suivant la hauteur des besoins du créancier, être plus élevé que le montant de la pension existante au moment du décès de l'époux coupable.

Een nieuwe tekst, gesproken uit een amendement van de heer Charpentier werd eenparig aangenomen :

« De uitkering is niet meer verschuldigd na het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot; de gerechtigde kan evenwel ten laste van de nalatenschap een uitkering tot levensonderhoud ontvangen; deze laatste wordt opgebracht door alle erfgenamen en zo nodig, door de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten. Heeft de overledene verklaard dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dan dragen die legaten in de uitkering slechts bij voor zover de inkomsten uit de andere daartoe niet voldoende zijn.

Het toegekende bedrag mag de geïndexeerde waarde van de op het ogenblik van het overlijden bestaande uitkering niet te boven gaan.

Ten aanzien van ieder van de schuldenaars is § 5 toepasbaar. Indien de vooruitneming niet in kapitaal op de nalatenschap is gedaan, zal voldoende zekerheid aan de recht-hebbende worden verschaft om de betaling te waarborgen.

De termijn waarbinnen het levensonderhoud gevorderd moet worden is een jaar, te rekenen van het overlijden. »

Uit het aannemen van deze nieuwe tekst blijkt dat :

1° uw commissie wenst dat een eventuele uitkering tot levensonderhoud in de plaats komt van de indemnitaire uitkering wanneer die een last wordt van de erfenis, met alle gevolgen die daaruit voortvloeien en waarover het onnodig is uit te weiden.

2° uw commissie volgende beginselen handhaaft :

a) de uitkering tot onderhoud wordt door alle erfgenamen en zo nodig door de bijzondere legatarissen opgebracht naar evenredigheid van hetgeen zij genieten, met de beperking die reeds bij de Senaat is gesteld in verband met de legaten die bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan;

b) de mogelijkheid te vragen dat ten aanzien van de erfenis de eventuele uitkering tot onderhoud wordt vervangen door een kapitaal of door de kapitalisatie, overeenkomstig de beginselen die reeds zijn onderzocht.

Er zij genoteerd dat de verwijzing naar « § 5 » gelijkwaardig is aan de verwijzing van de tekst van de Senaat naar « het voorgaande lid ».

c) de termijn van een jaar.

3° uw commissie voor de erfgenamen de verplichting heeft ingesteld om voldoende zekerheid te verschaffen om de uitkering tot onderhoud te waarborgen.

Vanzelfsprekend staat het aan de rechter te beoordelen of de zekerheid voldoende is.

6. De uitkering kan worden ingetrokken.

Zoals men weet bepaalt de huidige tekst van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek dat de uitkering slechts kan worden ingetrokken « *in geval zij niet meer nodig is* ».

Wij hebben gezien dat het feit dat de indieners van het oorspronkelijke voorstel aan de rechter de bevoegdheid wilden geven om het bedrag van de uitkering te wijzigen vanzelfsprekend *ipso facto* de mogelijkheid inhield de uitkering in te trekken.

Wijzen wij er op dat die bevoegdheid niet meer *expressis verbis* voorkomt in de tekst, zoals die uit de derde bespreking door de Senaatscommissie voor de Justitie gekomen is, daar zij vanzelfsprekend geacht wordt.

Uw commissie heeft echter gemeend dat — om elke misvatting te voorkomen in de tekst zelf de mogelijkheid moest

L'accord unanime s'est fait sur un nouveau texte, issu d'un amendement présenté par Monsieur Charpentier :

« La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur mais le créancier peut obtenir des aliments à charge de la succession; ceux-ci sont supportés par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émoulement. Toutefois, si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribuent que pour autant que le revenu des autres n'y suffise point.

Le montant alloué ne peut dépasser la valeur indexée de la pension existante au moment du décès.

A l'égard de chacun des débiteurs le § 5 est applicable. Si le prélèvement n'est pas fait en capital sur la succession, des sûretés suffisantes seront données au bénéficiaire pour assurer le paiement.

Le délai pour réclamer les aliments est d'un an à partir du décès. »

L'adoption de ce nouveau texte fait apparaître que :

1° votre commission entend substituer à la pension indemnitaire une pension alimentaire éventuelle du moment où celle-ci tombe à charge de la succession avec toutes les conséquences qui en découlent et sur lesquelles il serait oiseux d'insister.

2° votre commission maintient les principes suivants :

a) la pension alimentaire est supportée par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émoulement, avec la restriction déjà prévue par le Sénat en ce qui concerne les legs qui doivent être acquittés de préférence aux autres;

b) la possibilité de demander, à l'égard de la succession, le remplacement de la pension alimentaire éventuelle par un capital ou par la capitalisation, selon les principes qui ont déjà été examinés.

Il y a lieu de signaler que la référence au « § 5 » est équivalente à la référence du texte du Sénat à « l'alinéa précédent »;

c) le délai d'un an.

3° votre commission a introduit l'obligation, pour les héritiers, de fournir des sûretés suffisantes pour assurer le paiement de la pension alimentaire.

Il va de soi que c'est au juge qu'il appartiendra d'apprécier le caractère suffisant de ces sûretés.

6. Le caractère révocable de la pension.

On se souviendra que le texte actuel de l'article 301 du Code civil ne prévoit le caractère révocable de la pension que « *dans le cas où elle cesserait d'être nécessaire* ».

Nous avons vu que l'introduction, par les auteurs de la proposition originaire, de la possibilité pour le juge de modifier la pension maintenant, *ipso facto* — cela va sans dire — la possibilité de révoquer la pension.

Rappelons que le texte issu du troisième examen de la Commission de la Justice du Sénat ne contient plus *expressis verbis* cette possibilité, considérée comme allant de soi.

Votre commission a toutefois estimé que, pour pallier toute fausse interprétation, il convenait de laisser subsister

worden gehandhaafd om de uitkering op te heffen wanneer zulks verantwoord is door een belangrijke wijziging in de toestand van de gerechtigde. De rechter moet dan oordelen of die opheffing in feite gerechtvaardigd is (zie de door de commissie voorgestelde tekst, artikel 1, § 3, tweede lid, waarvan hierboven reeds sprake was op blz. 24).

7. De indexering van de uitkering.

Zoals men weet komt in dit verband volgende zin voor in de laatste versie van de door de Senaat overgezonden tekst :

« Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud. »

Bij de bespreking van dit probleem verklaarde een lid dat, naar zijn mening, het bedrag van de uitkering niet automatisch mag worden geïndexeerd. Hij stelde voor dat de door de Senaat voorgedragen tekst, die uitdrukkelijk bepaalt dat de uitkering moet worden geïndexeerd, zou worden vervangen door een tekst waarbij eenvoudigweg aan de rechter de *mogelijkheid* wordt verleend de indexering voor te schrijven indien blijkt dat zulks wenselijk is.

De meeste leden van de Commissie hebben deze zienswijze bestreden. Tenslotte was men het ermee eens om de verplichting tot indexering te behouden.

Meer nog, uw commissie was de mening toegedaan dat die indexering automatisch moet zijn en dat de tekst in die zin diende te worden geamendeerd.

De wens werd geuit dat de rechtbank in haar vonnis het indexcijfer zou vermelden dat als vertrekpunt werd genomen bij de bepaling van het bedrag van de uitkering (eventueel door af te ronden tot de hogere of lagere eenheid).

Er werd eveneens voorgesteld dat een preciese schaal zou worden vastgesteld met het oog op de automatische aanpassing van het bedrag van de uitkering aan de schommelingen van de kosten van levensonderhoud.

Aldus werd de hierna volgende nieuwe tekst eenparig aangenomen :

« Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud. Met het oog op die indexering vermeldt de rechtbank, op het ogenblik dat zij het basisbedrag van de uitkering bepaalt, het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen van het Rijk waaraan dit bedrag is gekoppeld; daarbij rondt zij desgevallend dit cijfer af tot de hogere of de lagere eenheid. »

Het bedrag van de uitkering wordt met vijf percent verhoogd of verlaagd telkens wanneer het referteindexcijfer eenzelfde verhoging of verlaging ondergaat.

Deze wijziging wordt van kracht bij de eerste betaling van de uitkering na de verschijning in het Belgisch Staatsblad van het nieuwe in aanmerking te nemen indexcijfer. »

Nadat die tekst was opgesteld werd gevraagd of er geen moeilijkheid zou rijzen n.a.v. de indexering van de uitkeringen die reeds bestaan op het ogenblik dat de nieuwe wet van kracht wordt.

Dit aspect van de zaak zal besproken worden bij de behandeling van de vraag of de nieuwe wet al dan niet terugwerkende kracht heeft (zie hierna : blz. 26 e.v.).

8. Het maximum van de uitkering : één derde van de inkomsten van de echtgenoot die de uitkering moet betalen.

Wij komen enkel maar pro memorie op die kwestie terug want op geen enkel ogenblik hebben de indieners van het oorspronkelijk voorstel, de Kamer, of de Senaat tijdens de verschillende besprekingen van het voorstel deze in het bestaande artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek voorkomende beperking in betwisting gebracht.

dans le texte même la possibilité de supprimer la pension lorsqu'une modification importante de la situation du bénéficiaire le justifie. Il appartiendra au juge d'apprécier si, en fait, cette suppression se justifie (voir texte proposé par la commission, article 1, § 3, deuxième alinéa, dont il a déjà été question supra, page 24).

7. L'indexation de la pension.

On se rappellera que la dernière version du texte transmis par le Sénat contenait, à cet égard, la phrase suivante :

« Le montant de la pension ainsi définie suit les variations du coût de la vie; ... ».

Au cours de l'examen de ce problème, un membre estima que l'indexation du montant de la pension ne peut être accordée de plein droit. Il proposa que le texte arrêté par le Sénat, et qui est catégorique quant à la nécessité d'indexer la pension, fût remplacé par un texte accordant simplement au juge la *faculté* d'ordonner cette indexation si celle-ci apparaît souhaitable.

La plupart des membres de la commission ont combattu ce point de vue. Finalement l'accord s'est fait pour maintenir le caractère obligatoire de l'indexation.

Bien plus, votre commission estime que cette indexation doit être automatique et que le texte doit-être amendé dans ce sens.

Le vœu a été exprimé que le tribunal indique dans son jugement l'indice de base qui aura servi à la détermination de la pension (en arrondissant éventuellement à l'unité supérieure ou inférieure).

Il a été proposé également qu'une échelle précise soit prévue, selon laquelle le montant de la pension serait automatiquement adapté aux variations du coût de la vie.

C'est dans ces conditions qu'à l'unanimité fut adopté le nouveau texte que voici :

« Le montant de la pension suit les variations du coût de la vie. Pour assurer cette indexation, le tribunal, en fixant le montant de base de la pension, indique, en l'arrondissant éventuellement à l'unité supérieure ou inférieure, l'indice des prix de détail du Royaume auquel ce montant est rattaché. »

Le montant de la pension est majoré ou réduit de cinq pour cent chaque fois qu'une majoration ou une diminution du même taux affecte l'indice pris comme référence.

Cette modification entre en vigueur dès la première échéance de la pension qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération. »

Ce texte une fois établi, la question fut posée de savoir si l'indexation ne soulèverait pas une difficulté en ce qui concerne les pensions déjà existantes au moment de l'entrée en vigueur de la nouvelle loi.

On abordera cet aspect du problème lors de l'examen de la question de la rétroactivité ou de la non-rétroactivité de la nouvelle loi (cfr. infra : pages 26 et ss.).

8. Le plafond de la pension : un tiers des revenus de l'époux débiteur.

Ce n'est que pour mémoire que nous revenons à cette question. En effet, ni les auteurs de la proposition originale, ni la Chambre, ni le Sénat, au cours des examens de la proposition, n'ont remis un instant en question cette limitation inscrite dans l'actuel article 301 du Code civil.

Men zal wel niet uit het oog verliezen dat deze beperking van de maximumuitkering tot een derde van de inkomsten van de echtgenoot die de uitkering moet betalen in bepaalde gevallen noodzakelijkerwijze dient te worden gecombineerd met het nieuwe criterium luidens hetwelk de uitkering de onschuldige echtgenoot in staat moet stellen te leven in dezelfde omstandigheden als die welke hij kende op het ogenblik dat aan het samenleven een einde kwam.

De rechter moet ook rekening houden met die beperking bij eventuele latere wijzigingen van het bedrag van de uitkering.

Wij hebben die aspecten van het vraagstuk onderzocht en terzelfdertijd de nieuwe aard van de uitkering na echtscheiding geanalyseerd (zie hierboven blz. 3; de aard van de uitkering: bladzijden 18 tot 21; met becijferde voorbeelden: bladzijden 20 en 21).

9. *De voorwaarde dat de echtgenoten elkaar geen voordeel verleend hebben of het feit dat die voordelen niet voldoende zijn.*

Deze voorwaarde wordt uitdrukkelijk opgelegd door de bestaande tekst van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek: « Indien de echtgenoten elkaar geen enkel voordeel verleend hebben, of indien de bedongen voordelen niet voldoende blijken om te voorzien in het onderhoud van de echtgenoot die de echtscheiding verkregen heeft... ».

Bij haar eerste bespreking heeft de Senaatscommissie deze zinsnede behouden. Maar bij de eerste bespreking van de tekst door uw commissie werd in artikel 301 een nieuw begrip ingevoerd: de uitkering moet de onschuldige echtgenoot in staat stellen « even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk ». Dit begrip werd langdurig besproken.

Maar bij die gelegenheid bleek dat, rekening gehouden enerzijds met dit nieuw criterium (dat trouwens in overeenstemming is met de rechtspraak), en anderzijds met het feit dat de rechter soeverein oordeelt over de noodzakelijkheid van de uitkering en over het bedrag ervan, deze zinsnede overbodig was.

De Senaat heeft deze zienswijze stilzwijgend aanvaard aangezien bedoelde passage niet meer voorkomt in de door hem na de derde bespreking overgezonden tekst.

De nieuwe tekst van artikel 301 begint als volgt: « De rechtbank kan aan de echtgenoot... uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen... ».

10. *Al dan niet terugwerkende kracht van de nieuwe wet.*

In zijn advies (zie hierboven blz. 12 en 13) heeft het Departement van Justitie de twee fundamentele regels van de niet-terugwerkende kracht van de wet in herinnering gebracht, te weten:

- a) de nieuwe wet is niet van toepassing op de situaties die onder de vroegere wet ontstaan en voltrokken zijn;
- b) de nieuwe wet is onmiddellijk van toepassing, niet alleen op alle situaties die na de inwerkingtreding ervan zullen ontstaan, doch ook op alle toekomstige gevolgen van situaties die onder de vroegere wet ontstaan zijn.

Wat de uitkering na echtscheiding betreft, moet het laatstgenoemde beginsel normaal voor gevolg hebben dat:

- op basis van de nieuwe wet geen herziening van de vervallen termijnen kan worden verkregen;
- de niet-vervallen termijnen door de nieuwe wet worden geregeld;
- het onmogelijk is om een uitkering die onder de vroegere wet is ingetrokken, uit kracht van de nieuwe wet te herstellen;

On voudra bien se rappeler que cette limitation de la pension maximum au tiers des revenus de l'époux débiteur se combine, nécessairement dans certains cas, avec le nouveau critère selon lequel la pension doit permettre à l'époux innocent de vivre dans des conditions identiques à celles qu'il connaissait au moment où la vie commune a pris fin.

Cette limitation doit également être prise en considération par le juge lors d'éventuelles modifications ultérieures du taux de la pension.

Nous avons examiné ces aspects des choses en même temps que nous analysons le caractère nouveau de la pension après divorce (cfr. supra, p. 3; le caractère de la pension: pages 18 à 21; avec exemples chiffrés: pages 20 et 21).

9. *La condition d'absence d'avantages faits par les époux ou le caractère insuffisant des avantages.*

Cette condition est expressément imposée par le texte actuel de l'article 301 du Code civil: « si les époux ne s'étaient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés ne paraissent pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce... ».

Lors de son premier examen la commission du Sénat maintint ce membre de phrase. Mais lors du premier examen du texte par votre commission, une notion nouvelle fut introduite dans l'article 301: la pension devra permettre à l'époux innocent d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage ». Cette notion a été longuement examinée.

Mais à cette occasion il apparut, compte tenu, d'une part, de ce nouveau critère (conforme d'ailleurs à la jurisprudence) et d'autre part, du fait que le juge décide souverainement de la nécessité de la pension et de son importance, que le membre de phrase visé devenait inutile.

Le Sénat a tacitement admis ce point de vue, puisque le texte transmis par lui, après le troisième examen, ne contient plus le passage en question.

Le texte nouveau de l'article 301 commence comme suit: « le tribunal peut accorder... sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension... ».

10. *Rétroactivité ou non-rétroactivité de la loi nouvelle.*

Dans son avis (cfr. supra, pages 12 et 13), le département de la Justice a rappelé les deux règles fondamentales de la non-rétroactivité de la loi, à savoir:

- a) la loi nouvelle ne s'applique pas aux situations nées et définitivement accomplies sous l'empire de la loi ancienne;
- b) la loi nouvelle s'applique immédiatement, non seulement à toutes les situations qui naîtront sous son empire, mais aussi aux conséquences futures de situations qui sont nées sous l'empire de la loi ancienne.

En ce qui concerne la pension après divorce, il doit normalement résulter de ce dernier principe que:

- on ne pourra obtenir de revision, sur base de la nouvelle loi, des termes échus;
- les termes non échus seront régis par la nouvelle loi;
- il sera impossible de faire revivre, en vertu de la nouvelle loi, une pension révoquée sous l'empire de l'ancienne loi;

— indien geen uitkering is toegekend, nadat onder de vroegere wet een echtscheiding is ontstaan, zal het mogelijk zijn er een aan te vragen uit kracht van de nieuwe wet, des te meer daar in het thans bestaande artikel 301 geen termijn wordt gesteld om de uitkering te vorderen.

Het is dan ook de vraag of men als gevolg daarvan moet gedogen dat wanneer de nieuwe wet eenmaal van kracht zal zijn, om herziening van een groot aantal voorheen toegekende uitkeringen zal worden verzocht.

Uw commissie had zich verenigd met het beginsel volgens hetwelk men zich, zoals hierboven is uiteengezet, op de nieuwe wet kan beroepen :

1. om ze op de nog niet vervallen termijnen van een uit kracht van de vroegere wet toegekende uitkering toepassing te laten vinden;

2. om, uit kracht van een onder de vroegere wet toegestane echtscheiding, een uitkering aan te vragen, indien nog geen uitkering was aangevraagd.

Men behoort immers te voorkomen dat sommige echtgenoten die de echtscheiding hebben verkregen, benadeeld worden doordat hun het voordeel van de nieuwe gunstigere bepalingen wordt ontnomen.

De onderstelling die het laatst werd geopperd doet uiteraard geen problemen rijzen.

Om zich een idee van de eerste te kunnen vormen kan het wel nuttig zijn te doen opmerken dat de aanvraag om herziening van een vroegere uitkering in de toekomst de volgende vormen kan aannemen :

a) aanpassing van de uitkering aan de belangrijke wijzigingen die de behoeften of de inkomsten van de partijen ondergaan hebben;

b) vervanging van de uitkering door een kapitaal of door kapitalisatie;

c) indexering van de uitkering : wij hebben gezien dat die automatisch is; aangezien het echter bij definitie om een vroegere uitkering gaat die is vastgesteld bij een wet die geen indexering kende, dient de eisende echtgenoot die in de toekomst die automatische aanpassing wil genieten, ze uit eigen beweging bij de rechtbank aan te vragen.

De geest van de wet, zoals die ontleed werd, legt aan de rechter uiteraard de verplichting op om de indexering toe te staan volgens de basismodaliteiten in overeenstemming met de nieuwe tekst.

In de praktijk zal het nodig zijn de vroegere uitkering overeenkomstig de beginselen van de nieuwe wet aan te passen en het aldus vastgestelde bedrag volgens de bepalingen van de hierboven ontlede tekst aan de index te koppelen (zie 7/de indexering van de uitkering blz. 25).

Welke zullen de gevolgen zijn van de eventuele toepassing van het nieuwe beginsel krachtens hetwelk de eiser van de uitkering van de nalatenschap van de tot uitkering gehouden echtgenoot een onderhoudsuitkering mag vorderen, op de vroegere uitkeringen ?

Een eerste oplossing ligt voor de hand : indien de tot uitkering gehouden echtgenoot op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe wet sedert meer dan een jaar overleden is (een termijn die door de nieuwe wet gesteld is), zonder dat de schuldeiser het nodig heeft geacht een rechtsvordering tot uitkering ten laste van de nalatenschap in te dienen, vervalt dat recht definitief.

In de tweede onderstelling gaat het om iemand die de vroegere uitkering verschuldigd is en die na of minder dan één jaar vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet komt te overlijden : de eiser van de uitkering beschikt krachtens deze wet over een termijn van een jaar vanaf het overlijden om van de nalatenschap een onderhoudsuitkering te vorderen.

— si, à la suite d'un divorce intervenu sous l'empire de la loi ancienne, aucune pension n'a été octroyée, il sera possible d'en demander une, en vertu de la nouvelle loi, d'autant plus que l'actuel article 301 ne prévoit aucun délai pour réclamer la pension.

La question qui se pose dès lors est de savoir s'il faut admettre, par voie de conséquence, le fait que la mise en vigueur de la loi nouvelle provoquera un grand nombre de demandes de revision des pensions octroyées antérieurement.

Votre commission s'était ralliée au principe selon lequel, comme il a été exposé ci-dessus, la nouvelle loi pourra être invoquée :

1. pour être appliquée aux termes non encore échus d'une pension accordée en vertu de l'ancienne loi;

2. pour solliciter une pension en vertu d'un divorce autorisé sous l'empire de l'ancienne loi, lorsqu'aucune pension n'avait encore été sollicitée.

Il faut en effet éviter que certains époux ayant obtenu le divorce soient défavorisés en étant écartés du bénéfice des dispositions nouvelles plus favorables.

La seconde hypothèse ci-dessus indiquée ne posera évidemment aucun problème.

Quant à la première, pour fixer les idées, il paraît utile de préciser que la demande de revision, pour l'avenir, d'une pension ancienne pourra porter sur les aspects suivants :

a) l'adaptation de la pension aux modifications importantes survenues dans les besoins ou dans les ressources des parties;

b) le remplacement de la pension par un capital ou par la capitalisation;

c) l'indexation de la pension. Nous avons vu que celle-ci est automatique; mais comme il s'agit, par hypothèse, d'une ancienne pension, fixée sous l'empire d'une loi qui ne connaissait pas l'indexation, l'époux créancier qui voudra bénéficier à l'avenir de cette adaptation automatique devra prendre l'initiative de la demander au tribunal.

L'esprit de la loi, tel qu'il a été analysé, impose évidemment au juge d'accorder l'indexation en fixant les modalités de base de celle-ci conformément au nouveau texte.

Dans la pratique il conviendra de procéder à une adaptation de l'ancienne pension, conformément aux principes de la loi nouvelle, et de rattacher le nouveau montant ainsi fixé à l'index, selon les dispositions du texte analysé ci-dessus (cfr. 7/l'indexation de la pension : p. 25).

Quelles seront les conséquences de l'application éventuelle aux anciennes pensions du principe nouveau en vertu duquel le créancier de la pension pourra réclamer des aliments à la succession de l'époux débiteur ?

Une première solution est évidente : si, au moment de l'entrée en vigueur de la loi nouvelle, l'époux débiteur est décédé depuis plus d'un an (délai prévu par le nouveau texte) sans que, en vertu de la jurisprudence actuelle, le créancier n'ait cru devoir solliciter en justice une pension à charge de la succession, ce droit sera définitivement éteint.

La seconde hypothèse vise le cas où le débiteur de la pension ancienne vient à décéder après ou moins d'un an avant l'entrée en vigueur de la loi nouvelle : en vertu de celle-ci le créancier de la pension disposera d'un délai d'un an à partir du décès pour réclamer des aliments à la succession.

Uw commissie was tot de bevinding gekomen dat het voor de uitvoering van de beginselen die hier werden toegelicht, helemaal niet nodig is een wettekst uit te werken.

Met het onderzoek van het vraagstuk van de terugwerkende kracht eindigde de behandeling van de kwesties waarvan op bladzijde 14 van dit verslag een globaal overzicht voorkomt.

Er dienden evenwel nog drie vragen te worden opgelost.

Enerzijds behoorde uw commissie, overeenkomstig de nota van de administratie (cf. hierboven blz. 9 en 10) een oplossing te vinden voor twee vragen van praktisch belang :

— mag men beslag leggen op de uitkering na echtscheiding ?

— mag een schuld in hoofde van de eiser van de uitkering wettelijk met de uitkering worden verrekend ?

Anderzijds heeft uw verslaggever het tot zijn plicht gerekend uw commissie te vragen of het niet wenselijk zou zijn het beginsel van de loonoverdracht waarop artikel 208 van het Burgerlijk Wetboek betrekking heeft, op deze zaak toepasselijk te maken.

Uw commissie had daaromtrent de volgende oplossingen aangenomen.

1. *Vatbaarheid van de uitkering voor beslaglegging.* De nieuwe tekst van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek die als criterium van de uitkering de noodzakelijkheid vooropstelt om aan de eisen precies dezelfde levensvoorwaarden toe te kennen als die welke hij genoot op het ogenblik dat het huwelijk werd ontbonden, toont duidelijk aan dat de uitkering na echtscheiding vooral de kenmerken van een vergoeding vertoont.

Mocht de uitkering een uitkering tot onderhoud zijn, dan zou zij in beginsel niet vatbaar zijn voor beslag. Doch aangezien de uitkering voortaan onbetwistbaar een vergoeding zal zijn, is er geen bezwaar meer tegen een eventueel beslag op die uitkering.

Uw commissie had dit principe bekrachtigd door een amendement van de heer Defraigne tot wijziging van artikel 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek (zie hierna de door de Commissie aangenomen tekst) goed te keuren.

2. *Schuldvergelijking.* Om dezelfde redenen spreekt het vanzelf dat er voortaan schuldvergelijking mogelijk is tussen een schuldvordering in verband met een uitkering na echtscheiding en een eventuele schuld van degene die recht heeft op die uitkering.

3. *Overdracht van loon.* De wet van 8 april 1965 (nieuw artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek) machtigt de voorzitter van de rechtbank, die, tijdens een procedure tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed, in kort geding een uitkering toekent ten laste van een van de echtgenoten, om gebruik te maken van dezelfde bevoegdheden die bij artikel 218 aan de vrederechter zijn toegekend.

Uw commissie heeft gemeend dat dezelfde bevoegdheid, om voor de hand liggende redenen van analogie, aan de rechtbank moet worden toegekend wanneer het om een uitkering na echtscheiding gaat. De desbetreffende tekst komt hierna voor.

Voorstelling van de tekst.

Tijdens de parlementaire voorbereiding is de tekst van het oorspronkelijke wetsvoorstel veel omvangrijker geworden ingevolge de talrijke verbeteringen en het invoeren van verscheidene nieuwe begrippen.

Er werd besloten het nieuwe artikel 301 in paragrafen in te delen om de tekst overzichtelijker te maken.

Il est apparu à votre commission* que la mise en œuvre des principes développés sous la présente rubrique ne postulait nullement l'élaboration d'un texte légal.

Avec l'examen du problème de la rétroactivité prenait fin l'examen de l'ensemble des questions dont le tableau figure à la page 14 de ce rapport.

Trois questions restaient toutefois à résoudre.

D'une part, conformément à la note de l'administration (cfr. supra p. 9 et 10) il importait que votre commission apportât une solution à deux questions d'intérêt pratique :

— peut-on saisir une pension après divorce ?

— peut-on opérer la compensation légale entre la pension et une dette du créancier de la pension ?

D'autre part votre rapporteur crut devoir inviter votre commission à examiner s'il ne conviendrait pas de rendre applicable à la matière, par un texte nouveau, le principe de la délégation de salaire contenu dans l'article 218 du Code civil.

Voici les solutions adoptées à cet égard par votre commission.

1. *Saisissabilité de la pension.* Le texte nouveau de l'article 301 du Code civil, qui adopte comme critère de la pension la nécessité de créer l'équivalence des conditions de vie du créancier à celles qui existaient au moment de la dissolution du mariage a nettement dégagé le caractère principallement indemnitaire de la pension après divorce.

Une pension de nature alimentaire ne serait en principe pas saisissable. Puisque la nature de la pension sera désormais nettement indemnitaire, rien ne s'oppose à ce que pareille pension puisse faire l'objet d'une saisie.

Votre commission avait consacré ce principe par l'adoption d'un amendement de M. Defraigne modifiant l'article 1410, § 1er, 1°, du Code judiciaire (voir ci-après le texte adopté par la Commission).

2. *La compensation.* Pour les mêmes motifs il va de soi qu'une compensation pourra être opérée entre la créance ayant pour objet la pension après divorce et une éventuelle dette du créancier de la dite pension.

3. *La délégation de salaire.* La loi du 8 avril 1965 (art. 218 nouveau du Code civil) permet au président du tribunal, lorsqu'il accorde en référé, au cours de la procédure en divorce ou de séparation de corps, une pension à charge d'un des époux, d'exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218.

Votre commission a estimé que, pour des raisons d'analogie évidentes, il convenait d'accorder le même pouvoir au tribunal en matière de pension après divorce. On trouvera ci-après le texte élaboré à cet effet.

Présentation du texte.

Au cours des travaux préparatoires, à la suite des nombreuses mises au point ainsi que de l'introduction de diverses notions nouvelles, le texte de la proposition de loi initiale s'est considérablement amplifié.

Il fut décidé de diviser le nouvel article 301 en divers paragraphes, en vue de clarifier le texte.

Die nieuwe redactie vormde artikel 1 van het ontwerp in zijn nieuwe voorstelling :

Artikel 1.

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen :

§ 1. — De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen, die hem in staat stelt even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk.

§ 2. — Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud. Met het oog op deze koppeling aan het indexcijfer bepaalt de rechtbank, op het ogenblik van de vaststelling van het basisbedrag van de uitkering, het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen van het Rijk waaraan bedoeld bedrag zal worden gekoppeld en rondt dit indexcijfer eventueel af naar de hoger of lager liggende eenheid. Het bedrag van de uitkering wordt verhoogd of verminderd met vijf percent telkens wanneer het referteindex met een zelfde percentage stijgt of daalt.

Deze wijziging wordt van kracht vanaf de eerste vervaldag van de uitkering die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het nieuwe indexcijfer waarmee rekening zal worden gehouden.

§ 3. — Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien zich een belangrijke wijziging voordoet in de toestand van de uitkeringsgerechtigde zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of afschaffen.

§ 4. — Het bedrag van de uitkering mag in geen geval een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot te boven gaan.

§ 5. — De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen in onderlinge toestemming tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank.

Op verzoek van de tot de uitkering gehouden echtgenoot kan de rechtbank eveneens te allen tijde de kapitalisatie toekennen.

§ 6. — De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering verschuldigd is, kan levensonderhoud vorderen ten laste van de erfenis; dat levensonderhoud wordt opgebracht door alle erfgenamen en, zo nodig, door de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten. Doch indien de overledene verklaard heeft dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dan dragen die legaten slechts bij voor zover de inkomsten uit de andere daartoe niet voldoende zijn. Het toegekende bedrag mag niet hoger zijn dan het aan het indexcijfer gekoppelde bedrag van de uitkering op het ogenblik van het overlijden.

Het bepaalde in § 5 is van toepassing ten aanzien van ieder van degenen die het levensonderhoud verschuldigd zijn. Indien voor het verschaffen van het levensonderhoud geen kapitaal wordt voorafgenomen van de erfenis, moet voldoende zekerheid gesteld worden aan degene aan wie het levensonderhoud verschuldigd is voor de betaling ervan.

Cette rédaction nouvelle faisait l'objet de l'article 1 du projet dans sa nouvelle présentation :

Article 1.

L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes :

§ 1. — Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.

§ 2. — Le montant de la pension ainsi définie suit les variations du coût de la vie. Pour assurer cette indexation, le tribunal, en fixant le montant de base de la pension, indique, en l'arrondissant éventuellement à l'unité supérieure ou inférieure, l'indice des prix de détail du Royaume auquel ce montant est rattaché. Le montant de la pension est majoré ou réduit de 5 % chaque fois qu'une majoration ou une diminution du même taux affecte l'indice pris comme référence.

Cette modification entre en vigueur dès la première échéance de la pension qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

§ 3. — Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification importante de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension.

§ 4. — En aucun cas, le dit montant ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur.

§ 5. — La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal.

A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation.

§ 6. — La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur; mais le créancier peut obtenir des aliments à charge de la succession; ceux-ci sont supportés par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émoluments. Toutefois, si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribuent que pour autant que le revenu des autres n'y suffise point. Le montant alloué ne peut dépasser la valeur indexée de la pension existante au moment du décès.

Les dispositions du § 5 sont applicables à l'égard de chacun des débiteurs des aliments. Si un prélèvement n'est pas fait en capital sur la succession pour assurer la pension alimentaire, des sûretés suffisantes seront données au bénéficiaire des aliments pour en assurer le paiement.

De termijn waarbinnen het levensonderhoud moet worden gevorderd, is één jaar, te rekenen van het overlijden.»

Artikel 2.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een nieuw artikel 301bis ingevoegd, luidend als volgt :

Art. 301bis. — Voor de vaststelling van de uitkering kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrede-rechter zijn toegekend. In dat geval is het bepaalde in het laatste lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing.

Artikel 3.

Artikel 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« 1° de al dan niet provisionele uitkeringen tot onderhoud, door de rechter toegewezen, alsmede de uitkeringen die na echtscheiding aan de onschuldige echtgenoot worden toegekend; »

HOOFDSTUK IV.

Nieuw onderzoek door de Kamercommissie.

De ontbinding van de Kamer heeft niet toegelaten het wetsontwerp te stemmen en het verslag dat door de heer Saint-Remy was voorbereid, goed te keuren.

* * *

Op de vergadering van de Commissie van 28 mei 1974 werd het ontwerp terug op de dagorde geplaatst en werd de heer Albert Claes als verslaggever aangeduid.

Ondertussen had het Departement van Justitie sommige suggesties aangaande de voorheen voorgestelde tekst, medegedeeld, zodat het onontbeerlijk is, voorafgaandelijk na te gaan welke de huidige toestand is betreffende de verschillende problemen die zich ter zake stellen :

1° Art. 1. — § 1.

De tekst :

« De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen, die hem in staat stelt even goed in zijn bestaan te voorzien als het geval was tijdens het huwelijk. »

zou moeten vervangen worden door :

« Indien de rechtbank, rekening houdend met alle gegevens van de zaak, van oordeel is dat de echtgenoot in wiens voordeel de echtscheiding is toegestaan, niet in staat is in zijn bestaan te voorzien op gelijke wijze als tijdens het samenleven, kan zij hem uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot een uitkering toekennen. »

Er kan van meet af aan worden vastgesteld dat de zin « rekening houdend met alle gegevens van de zaak » eerder ongelukkig is, daar toch mag verhoopt worden dat de rechtbanken steeds een dergelijk inzicht in de zaken die zij behandelen, hebben.

Anderzijds is « op gelijke wijze » niet de volledige juiste vertaling van « une existence équivalente »; zou « op gelijkwaardige wijze » niet beter zijn ?

Le délai pour réclamer les aliments est d'un an à partir du décès.»

Article 2.

Il est inséré dans le Code civil un article 301bis nouveau, libellé comme suit :

Art. 301bis. — Le tribunal peut, en vue de la fixation de la pension, exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218 du Code civil. En ce cas, les dispositions reprises au dernier alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application.

Article 3.

L'article 1410, § 1er, 1°, du Code judiciaire, est modifié comme suit :

« 1° aux provisions et pensions alimentaires adjugées par justice, ainsi qu'aux pensions allouées après divorce à l'époux innocent ».

CHAPITRE IV.

Nouvel examen par la Commission de la Chambre.

La dissolution de la Chambre n'a pas permis de voter le projet de loi, ni d'approuver le rapport préparé par M. Saint-Remy.

* * *

Lors de sa réunion du 28 mai 1974, la commission a porté le projet à nouveau à son ordre du jour et désigné M. Albert Claes comme rapporteur.

Entre-temps, le département de la Justice avait transmis certaines suggestions concernant le texte proposé précédemment, de sorte qu'il est indispensable d'examiner au préalable quelle est la situation actuelle en ce qui concerne les différents problèmes qui se posent en la matière :

1° Art. 1. — § 1.

Le texte :

« Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage. »

devrait être remplacé par :

« Si le tribunal estime, en tenant compte de tous les éléments de la cause, que l'époux au profit duquel le divorce a été admis, n'est pas en mesure de s'assurer une existence équivalente à celle dont il bénéficiait durant la vie commune, il peut lui attribuer cette pension sur les biens et les revenus de l'autre époux ».

On peut constater d'emblée que l'expression « en tenant compte de tous les éléments de la cause » est plutôt malheureuse puisqu'on peut raisonnablement supposer que telle est, dans tous les cas, l'attitude que les tribunaux adoptent dans l'examen des affaires dont ils ont à connaître.

D'autre part, l'expression néerlandaise « op gelijke wijze » ne recouvre pas exactement le terme « une existence équivalente ». Ne vaudrait-il pas mieux la remplacer par l'expression « op gelijkwaardige wijze » ?

De aandacht van de commissie moet erop gevestigd worden dat de voorwaarde voorzien door het oorspronkelijk artikel 301, namelijk dat de echtgenoten elkander geen enkel voordeel mogen toegekend hebben of dat de bedongen voordelen niet voldoende blijken, aldus wegvalt.

Dit is het gevolg van een beslissing die reeds door de Commissie van Justitie van de Kamer genomen werd in 1965.

Toen was de commissie van oordeel dat de rechtbank oppermachtig diende te oordelen over de toekenning en het bedrag van de uitkering, zodat deze voorwaarde overbodig bleek.

2° Art. 1. — § 2.

De tekst luidt :

« Het bedrag van de aldus bepaalde uitkering volgt de wisselingen van de kosten van levensonderhoud. Met het oog op deze koppeling aan het indexcijfer bepaalt de rechtbank, op het ogenblik van de vaststelling van het basisbedrag van de uitkering, het indexcijfer van de kleinhandels-prijzen van het Rijk waaraan bedoeld bedrag zal worden gekoppeld en rondt dit indexcijfer eventueel af naar de hoger of lager liggende eenheid. Het bedrag van de uitkering wordt verhoogd of verminderd met vijf percent telkens wanneer het referteindexcijfer met een zelfde percentage stijgt of daalt.

Deze wijziging wordt van kracht vanaf de eerste vervalldag van de uitkering die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het nieuwe indexcijfer waarmede rekening zal worden gehouden. »

Het Departement van Justitie stelt voor de woorden « zal worden gekoppeld » te vervangen door de woorden « wordt gekoppeld ». Dit is een loutere tekstverbetering.

Op te merken valt dat in dit artikel de volgende beginselen vastgelegd worden : de automatische koppeling van de uitkering aan het indexcijfer, enerzijds door het bepalen van een basis die in overeenstemming is met het indexcijfer der kleinhandelsprijzen, door de rechtbank die de echtscheiding toelaat, en anderzijds door de voor een aanpassing in aanmerking komende wijziging op 5 % te bepalen.

Hoe verrechtvaardigt men deze automatische indexering ?

Wij willen eraan herinneren dat de Senaat de automatische indexering verworpen heeft.

Het staat in ieder geval vast dat de automatische indexering :

1° Enerzijds van aard is om het behoud van de toestand die tijdens het huwelijk bestond en die beoordeeld wordt op het ogenblik van het vonnis dat de echtscheiding toelaat, ook voor de toekomst te verzekeren.

2° Anderzijds wellicht een aantal gedingen in aanpassing zal doen vermijden.

3° Art. 1. — § 3.

De tekst luidt :

« Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien zich een belangrijke wijziging voordoet in de toestand van de uitkeringsgerechtigde zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of afschaffen. »

Er wordt door het Departement opgemerkt dat te vrezen is dat de bepaling van het eerste lid tot gevolg hebben kan,

Il convient d'attirer l'attention de la commission sur la suppression de la condition prévue à l'article 301 de son texte actuel, à savoir l'absence d'avantages faits par les époux ou le caractère insuffisant des avantages.

Cette suppression résulte d'une décision que la Commission de la Justice de la Chambre avait déjà prise en 1965.

A l'époque, en effet, la commission avait estimé que le tribunal devait statuer souverainement sur l'octroi et le montant de la pension, de sorte que cette condition était devenue superflue.

2° Art. 1. — § 2.

Le texte est libellé comme suit :

« Le montant de la pension ainsi définie suit les variations du coût de la vie. Pour assurer cette indexation le tribunal, en fixant le montant de base de la pension, indique, en l'arrondissant éventuellement à l'unité supérieure ou inférieure, l'indice des prix de détail du Royaume auquel ce montant est rattaché. Le montant de la pension est majoré ou réduit de 5 % chaque fois qu'une majoration ou une diminution du même taux affecte l'indice pris comme référence.

Cette modification entre en vigueur dès la première échéance de la pension qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération. »

Le département de la Justice propose de remplacer, dans le texte néerlandais, les mots « zal worden gekoppeld » par les mots « wordt gekoppeld ». Il s'agit là d'une simple rectification de texte.

Il convient de signaler que cet article fixe les principes suivants : liaison automatique de la pension à l'indice des prix de détail, d'une part, en faisant fixer par le tribunal qui autorise le divorce une base déterminée de l'indice des prix de détail et, d'autre part, en fixant à 5 % la variation de l'index pouvant donner lieu à une adaptation.

Comment justifier cette liaison automatique à l'index ?

Nous tenons à rappeler que le Sénat avait rejeté l'indexation automatique.

En tout état de cause, il est établi que l'indexation automatique :

1° Est de nature à assurer, pour l'avenir, le maintien de la situation qui existait durant le mariage et qui est appréciée au moment du jugement admettant le divorce.

2° Evitera sans doute un certain nombre d'actions en vue d'obtenir l'adaptation de la pension.

3° Art. 1. — § 3.

Le texte est libellé comme suit :

« Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification importante de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension. »

Le département a fait observer qu'il est à craindre que le premier alinéa de ce paragraphe n'entraîne des procès con-

aanhoudende betwistingen tussen de echtgenoot uit te lokken, daar waar de verslechting van de toestand van de schuldeiser ook zonder echtscheiding zou zijn ingetreden; tenslotte zou de schuldeiser meestal in de sociale uitkeringen het middel vinden om de verslechting te boven te komen.

Het probleem dat aldus gesteld is, is in feite eenvoudig : moet het beginsel van de mogelijkheid van een verhoging van het bedrag van het onderhoudsgeld — beginsel dat vanaf de aanvang de reden van bestaan is van de ingediende voorstellen —, beperkt worden tot de automatische indexering ervan of mag het uitgebreid worden tot belangrijke wijzigingen in de toestand van de uitkeringsgerechtigde, wijzigingen die onafhankelijk zijn van zijn wil ?

Als voorbeelden hiervan heeft men aangehaald : een zware ziekte of een ongeval dat een eigen inkomen doet verdwijnen of die belangrijke onkosten medebrengt.

Er werd eveneens reeds opgemerkt dat er een tegenstrijdbid is tussen het beginsel van schadevergoeding dat als grondbeginsel van het wetsvoorstel aanvaard werd, en een aanpassing aan ongelukkige omstandigheden die het leven van de onderhoudsgerechtigde kunnen beïnvloeden.

4° Art. 1. — § 4.

De tekst luidt :

« Het bedrag van de uitkering mag in geen geval een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot te boven gaan. »

Er zijn geen opmerkingen van het Departement van Justitie.

Op te merken valt dat deze paragraaf een waarborg vormt tegen een eventuele overdrijving bij de toepassing van § 3, eerste lid.

Het beginsel was reeds in het bestaande artikel 301 voorzien.

5. Art. 1. — § 5.

De tekst luidt :

« De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen in onderlinge toestemming tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank. »

Op verzoek van de tot de uitkering gehouden echtgenoot kan de rechtbank eveneens te allen tijde de kapitalisatie toekennen. »

Ook het beginsel van de omzetting in kapitaal was reeds weerhouden in de eerste wetsvoorstellen.

Op te merken valt dat thans de omzetting beperkt wordt tot twee gevallen :

1° het akkoord van partijen, gehomologeerd door de rechtbank;

2° het verzoek van de tot uitkering gehouden echtgenoot door de rechtbank aanvaard.

Een derde mogelijkheid, het verzoek van de onderhoudsgerechtigde is uitgesloten.

Misschien zou kunnen voorzien worden dat de homologatie geschiedt « op verzoekschrift » ten einde alle twijfel over de te volgen procedure uit te schakelen.

tinuels entre les époux; par ailleurs l'aggravation de la situation du créancier se serait également produite sans divorce; enfin, le créancier trouvera généralement, dans des prestations sociales, le moyen de surmonter cette aggravation.

Le problème ainsi posé est simple en fait : le principe de la possibilité d'une augmentation du montant de la pension alimentaire — principe qui constitue, dès le début, la raison d'être des propositions déposées — doit-il se limiter à l'indexation automatique de cette dernière ou peut-il s'étendre aux modifications importantes survenues dans la situation du bénéficiaire de la pension, modifications qui sont indépendantes de sa volonté ?

Les exemples suivants ont été cités : une maladie grave ou un accident entraînant la disparition de revenus propres ou provoquant des frais considérables.

On a également fait observer qu'il existe une contradiction entre, d'une part, le caractère indemnitaire de la pension, qui a été admis comme principe de base de la proposition de loi, et, d'autre part, une adaptation à des circonstances malheureuses susceptibles d'avoir une incidence sur la vie du bénéficiaire de la pension.

4° Art. 1. — § 4.

Le texte est libellé comme suit :

« En aucun cas, ledit montant ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur. »

Le département de la Justice n'a formulé aucune observation à ce sujet.

Il convient de signaler que ce paragraphe constitue une garantie contre d'éventuelles exagérations lors de l'application du § 3, alinéa 1.

Ce principe était déjà prévu par l'article 301 existant.

5° Art. 1. — § 5.

Le texte est libellé comme suit :

« La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal. »

A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut accorder, à tout moment, la capitalisation. »

Le principe de la conversion en capital était déjà retenu dans les premières propositions de loi.

Il y a lieu de faire observer qu'à l'heure actuelle, la conversion se limite à deux cas :

1° l'accord des parties, homologué par le tribunal;

2° la demande de l'époux débiteur de la pension, accueillie par le tribunal.

Une troisième possibilité, la demande du bénéficiaire, est exclue.

On pourrait peut-être prévoir que l'homologation a lieu « sur requête », cela pour mettre fin à toute incertitude au sujet de la procédure à suivre.

6° Art. 1. — § 6.

De tekst luidt :

« De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering verschuldigd is, kan levensonderhoud vorderen ten laste van de erfenis; dat levensonderhoud wordt opgebracht door alle erfgenamen en, zo nodig, door de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten. Doch indien de overledene verklaard heeft dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dan dragen die legaten slechts bij voor zover de inkomsten uit de andere daartoe niet voldoende zijn. Het toegekende bedrag mag niet hoger zijn dan het aan het indexcijfer gekoppelde bedrag van de uitkering op het ogenblik van het overlijden.

Het bepaalde in § 5 is van toepassing ten aanzien van ieder van degenen die het levensonderhoud verschuldigd zijn. Indien voor het verschaffen van het levensonderhoud geen kapitaal wordt voorafgenomen van de erfenis, moet voldoende zekerheid gesteld worden aan degene aan wie het levensonderhoud verschuldigd is voor de betaling ervan.

De termijn waarbinnen het levensonderhoud moet worden gevorderd, is één jaar, te rekenen van het overlijden. »

Het Departement van Justitie stelt volgende tekst voor :

« De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van een van de echtgenoten.

Maar de nalatenschap van de schuldenaar vooroverleden zonder kinderen uit zijn huwelijk met de overledene achter te laten, is aan deze laatste levensonderhoud verschuldigd volgens de regels van artikel 205.

Het bepaalde in § 5 is van toepassing ten aanzien van ieder van hen die het levensonderhoud verschuldigd zijn. Indien voor het verschaffen van het levensonderhoud geen kapitaal wordt voorafgenomen van de nalatenschap, moet, voor de betaling ervan, voldoende zekerheid gesteld worden aan degenen aan wie het levensonderhoud verschuldigd is. »

Het beginsel van het behoud van recht op onderhoud bij overlijden van degene die de uitkering verschuldigd is, schijnt wel door beide commissies aanvaard. Er worden thans echter nieuwe modaliteiten voorzien om het artikel aan te passen aan artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek, en aan artikel 6 van het wetsontwerp tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek, betreffende de echtscheiding.

Artikel 205, §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek voorziet inderdaad dat de nalatenschap van de overleden echtgenoot, zo er geen kinderen zijn geboren uit het huwelijk, onderhoudsgeld verschuldigd is aan de andere echtgenoot zo deze behoeftig is op het ogenblik van het openvalen van de erfenis, en dit volgens bepaalde modaliteiten die regelen, de wijze van verdeling tussen de erfgenamen en legatarissen, de mogelijkheid om te zetten in kapitaal en de termijn binnen dewelke de vordering dient gesteld.

Artikel 6 van het wetsontwerp tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek, betreffende de echtscheiding, verwijst in geval van echtscheiding na feitelijke scheiding van meer dan 10 jaar, eveneens naar het artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek.

Het eerste lid van deze tekst houdt klaarblijkelijk een vergissing in. Het woord « overledene » moet klaarblijkelijk gewijzigd worden in « uitkeringsgerechtigde ».

De vraag mag ook gesteld worden of deze regeling niet moet uitgebreid worden tot echtgenoten met kinderen. Kinderen zijn natuurlijk onderhoud verschuldigd op grond van artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek; het gaat hier echter om speciale modaliteiten.

6° Art 1. — § 6.

Le texte est libellé comme suit :

« La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur; mais le créancier peut obtenir des aliments à charge de la succession; ceux-ci sont supportés par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émolument. Toutefois, si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribuent que pour autant que le revenu des autres n'y suffise point. Le montant alloué ne peut dépasser la valeur indexée de la pension existante au moment du décès.

Les dispositions du § 5 sont applicables à l'égard de chacun des débiteurs des aliments. Si un prélèvement n'est pas fait en capital sur la succession pour assurer la pension alimentaire, des sûretés suffisantes seront données au bénéficiaire des aliments pour en assurer le paiement.

Le délai pour réclamer les aliments est d'un an à partir du décès.

Le Département de la Justice a proposé le texte suivant :

« La pension n'est plus due au décès de l'un des époux.

Mais la succession du débiteur prédécédé sans laisser d'enfants de son mariage avec le survivant, doit des aliments à ce dernier selon les règles de l'article 205.

Les dispositions du § 5 sont applicables à l'égard de chacun des débiteurs des aliments. Si un prélèvement n'est pas fait en capital sur la succession pour assurer la pension alimentaire, des sûretés suffisantes seront données au bénéficiaires des aliments pour en assurer le paiement ».

Les deux commissions semblent avoir admis le principe du maintien du droit aux aliments lors du décès de l'époux débiteur de la pension. De nouvelles modalités ont maintenant toutefois été prévues afin d'adapter cette disposition à l'article 205 du Code civil ainsi qu'à l'article 6 du projet de loi modifiant certains articles du Code civil et du Code judiciaire, relatifs au divorce.

Les §§ 2, 3, 4 et 5 de l'article 205 du Code civil prévoient en effet que la succession de l'époux prédécédé sans laisser d'enfants issus de son mariage doit des aliments à l'époux survivant, s'il est dans le besoin au moment de l'ouverture de la succession, et ce selon des modalités déterminées qui règlent la répartition entre les héritiers et les légataires, la possibilité de convertir la pension en capital et le délai pour réclamer la pension alimentaire.

Quant à l'article 6 du projet de loi modifiant certains articles du Code civil et du Code judiciaire, relatifs au divorce, il se réfère également à l'article 205 du Code civil en cas de divorce pour cause de séparation de fait de plus de dix ans.

Au premier alinéa du texte néerlandais il y a une erreur manifeste. Le mot « overledene » doit évidemment être remplacé par le mot « uitkeringsgerechtigde ».

On pourrait également se demander si ce système ne doit pas être étendu aux conjoints ayant des enfants. Les enfants doivent évidemment des aliments en vertu de l'article 205 du Code civil; il s'agit ici cependant de modalités spéciales.

Het document uitgaande van het Departement van Justitie voorziet een tweede lid dat echter op het eerste gezicht slechts de modaliteiten van toepassing van artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek weergeeft. De verwijzing naar artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek in het algemeen schijnt wel voldoende; om elk misverstand te vermijden zou wellicht bij de vermelding van artikel 205 kunnen bijgevoegd worden de §§ 2, 3, 4 en 5.

7° De diensten van het Ministerie van Justitie schijnen van de wijziging van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek te willen gebruik maken om ook nog bijkomende beginselen te laten opnemen in de wet :

a) De toekenning van een uitkering tot levensonderhoud aan de behoeftige echtgenoot in geval de echtscheiding ten laste van beide echtgenoten is toegestaan.

De voorgestelde tekst luidt als volgt :

« Art. 301bis. — Wanneer de echtscheiding ten laste van beide echtgenoten is toegestaan kan de rechtbank, rekening houdend met alle gegevens van de zaak aan de echtgenoot die behoeftig is, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, levensonderhoud toekennen.

De §§ 2 en volgende van artikel 301 zijn van toepassing op dit levensonderhoud. »

Op te merken valt dat nogmaals aan de rechtbank opgelegd wordt « rekening te houden met alle gegevens der zaak. »

Het gaat hier natuurlijk om een principieel vraagstuk. Er kan worden opgemerkt dat sommige landen een gelijk-luidende wetgeving bezitten.

b) Uitbreiding van de onderzoeksmacht van de rechtbanken :

Vermits een nieuw begrip, het onderhoudsgeld bij behoeftigheid in de wet wordt ingevoegd, worden logischerwijze ook de modaliteiten voorzien door artikel 218 toepasselijk; deze hebben inderdaad tot doel aan de rechtbanken toe te laten met volledige kennis van zaken te oordelen over de toestand van beide partijen.

Er wordt echter ook voorgesteld deze mogelijkheid aan de rechtbanken te geven bij het beoordelen van het vroeger bestaande uitkering ten bate van de onschuldige echtgenoot.

De commissie zal moeten oordelen of deze zeer buitengewone bevoegdheid, die inzake onderhoudsgeld tijdens het huwelijk aan de rechtbank gegeven wordt, ook verrechtvaardigd is na echtscheiding.

De tekst van het artikel luidt als volgt :

« Art. 301ter. — Voor de toepassing van de bepalingen van de artikelen 301 en 301bis, kan de rechtbank gebruik maken van de bevoegdheden als bij artikel 218 aan de vrede-rechter toegekend.

In dit geval is het bepaalde in het laatste lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing. »

Ten titel van inlichting kan worden aangestipt dat, waar artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek de modaliteiten van het nemen van inlichtingen door de rechtbank beschrijft, artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek de wijze van uitvoering van de genomen beslissing door de betekening aan derden regelt.

c) Er wordt eveneens voorgesteld gebruik te maken van de wijziging van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek

Le document émanant du Département de la Justice prévoit un deuxième alinéa qui, à première vue, n'a d'autre but que d'explicitier les modalités d'application de l'article 205 du Code civil. Il semble que la référence à l'article 205 du Code civil en général doive suffire; afin de prévenir tout malentendu, on pourrait peut-être ajouter les §§ 2, 3, 4 et 5 à la référence à l'article 205.

7° Les services du Ministère de la Justice semblent vouloir profiter de la modification de l'article 301 du Code civil pour faire consacrer par la loi d'autres principes encore :

a) L'octroi d'une pension alimentaire à l'époux dans le besoin lorsque le divorce a été admis aux torts réciproques des deux époux.

Le texte proposé est libellé comme suit :

« Art. 301bis. — Si le divorce a été admis aux torts réciproques des deux époux, le tribunal peut, en tenant compte de tous les éléments de la cause, attribuer à l'époux qui est dans le besoin, des aliments sur les biens et les revenus de l'autre époux.

Les §§ 2 et suivants de l'article 301 sont applicables à ces aliments. »

Il convient de signaler qu'une nouvelle fois, le tribunal se voit imposer l'obligation de « tenir compte de tous les éléments de la cause ».

Il s'agit évidemment d'une question de principe. On peut faire observer que certains pays ont adopté une législation identique.

b) Extension des pouvoirs d'investigation des tribunaux.

Etant donné qu'une nouvelle notion à savoir les aliments à octroyer en cas de besoin, est insérée dans la loi, les modalités prévues par l'article 218 sont également d'application; celles-ci ont en effet pour but de permettre aux tribunaux de juger en pleine connaissance de cause de la situation des deux parties.

Toutefois, il est également proposé d'accorder cette possibilité aux tribunaux lorsqu'ils auront à juger de la pension antérieurement accordée à l'époux innocent.

La commission devra se prononcer sur la question de savoir si ces pouvoirs exceptionnels, accordés aux tribunaux lorsqu'il s'agit de statuer sur la pension alimentaire accordée durant le mariage, se justifient également après le divorce.

Le texte de l'article proposé est libellé comme suit :

« Art. 301ter. — Pour l'application des dispositions des articles 301 et 301bis, le tribunal peut exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218.

Dans ce cas, les dispositions du dernier alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application. »

Ajoutons à titre d'information que l'article 218 du Code civil précise les modalités de prise de renseignements par le juge, tandis que l'article 1280 du Code judiciaire règle les modalités d'exécution de la décision prise par la signification aux tiers.

c) Il est également proposé de profiter de la modification de l'article 301 du Code civil pour faire appliquer d'une

om op een meer duidelijke wijze de beperkingen opgelegd door artikel 1409 van het Gerechtelijk Wetboek op het beslag en op het afstaan van sommige inkomsten, toe te passen op de uitkeringen voorzien door artikelen 301, 301bis en 301ter van het Burgerlijk Wetboek.

Inderdaad, in artikel 1410 van het Gerechtelijk Wetboek kwam vroeger de volgende bepaling voor :

« Artikel 1409 vindt bovendien toepassing op :

1° de al dan niet provisionele uitkeringen tot onderhoud door de rechter toegewezen. »

Het is niet zeer duidelijk of deze tekst ook uitkeringen na echtscheiding betreft, uitkeringen die soms voorgesteld worden als zijnde een schadevergoeding.

Er wordt voorgesteld in ieder geval artikel 1409 toe te passen, en dit door de volgende tekst :

« Art. 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

1° de al dan niet provisionele uitkeringen tot levensonderhoud alsmede de uitkeringen toegekend bij echtscheiding ».

d) Er worden eveneens wijzigingen voorgesteld aan het wetsontwerp tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek, betreffende de echtscheiding; deze voorstellen zullen later waarschijnlijk bij het bespreken van dit ontwerp moeten worden onderzocht.

(Opmerking : het wetsontwerp tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek, betreffende de echtscheiding, is ondertussen de wet van 1 juli 1974 geworden (*Belgisch Staatsblad* van 17 augustus 1974).

HOOFDSTUK V.

Het laatste onderzoek door de Kamercommissie.

Nadat uw verslaggever op de vergadering van 7 mei 1975 een uiteenzetting gegeven had over de historiek van het wetsontwerp en de nieuwe tekst van het Departement van Justitie had toegelicht, merkten verschillende leden op, dat de tekst van het Departement hun enigszins log en landrurig voorkwam.

Aan uw verslaggever werd opdracht gegeven, om een meer kernachtige tekst op te stellen.

Deze tekst luidt als volgt :

Artikel 1.

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen :

§ 1. — De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen, die rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem toelaten zal in zijn bestaan te voorzien, op een wijze gelijkwaardig als tijdens het samenleven.

§ 2. — Het bedrag der aldus bepaalde uitkering, wordt van rechtswege aangepast aan de index van de kleinhandelprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met de index der kleinhandelprijzen van de maand gedurende welke het vonnis uitgesproken wordt, tenzij de rechtbank er anders over beschikt. Het bedrag van de uitkering wordt verhoogd of verlaagd met vijf percent telkens wanneer het referentieindex in dezelfde verhouding stijgt of daalt.

manière plus explicite aux pensions prévues par les articles 301, 301bis et 301ter du Code civil les limitations imposées par l'article 1409 du Code judiciaire en ce qui concerne la saisie ou la cession de certains revenus.

En effet, l'article 1410 du Code judiciaire contenait antérieurement la disposition suivante :

« L'article 1409 est en outre applicable :

1° aux provisions et pensions alimentaires, adjugées par justice; ».

Il n'est pas aisé d'établir si ce texte vise également les pensions après divorce, qui sont parfois présentées comme des dommages-intérêts.

Le texte suivant propose d'appliquer, dans tous les cas, l'article 1409 :

« L'article 1410, § 1er, 1°, du Code judiciaire est modifié comme suit :

1° aux provisions et pensions alimentaires adjugées par justice ainsi qu'aux pensions allouées en cas de divorce. »

d) Des modifications sont également proposées au projet de loi modifiant certains articles du Code civil et du Code judiciaire, relatifs au divorce, mais ces propositions devront probablement être examinées ultérieurement, lors de la discussion de ce projet.

(Observation : le projet de loi modifiant certains articles du Code civil et du Code judiciaire, relatifs au divorce, est entre-temps devenu la loi du 1er juillet 1974 (*Moniteur belge* du 17 août 1974).

CHAPITRE V.

Dernier examen par la Commission de la Chambre.

Après que votre rapporteur eut consacré à la réunion du 7 mai 1975 un exposé à l'historique du projet de loi et au nouveau texte présenté par le département de la Justice, plusieurs membres ont fait observer que le texte du département leur semblait quelque peu malhabile et filandreux.

Votre rapoprteur a été chargé de rédiger un texte plus concis.

Celui-ci est libellé comme suit :

Article 1.

L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes :

§ 1. — Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant le mariage.

§ 2. — Le montant de la pension ainsi définie est adapté de plein droit à l'indice des prix de détail.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix de détail du mois au cours duquel le jugement est prononcé, à moins que le tribunal n'en décide autrement. Le montant de la pension est majoré ou réduit de cinq pour cent chaque fois que l'indice pris comme référence augmente ou diminue dans la même proportion.

Deze wijzigingen worden op de uitkering toegepast van de vervalldag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

§ 3. — Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of ophffen.

§ 4. — Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 5. — De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank.

De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen, op verzoek van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 6. — De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering verschuldigd is, kan levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap; die uitkering tot levensonderhoud komt ten laste van alle erfgenamen en zo nodig, van de bijzondere legatarissen naar evenredigheid van hetgeen zij genieten. Indien echter de overledene verklaard heeft dat bepaalde legaten bij voorkeur boven de andere moeten worden voldaan, dragen die legaten in de uitkering slechts bij voor zover de inkomsten van de andere daartoe niet voldoende zijn.

Het toegekende bedrag mag niet hoger zijn dan de indexwaarde van de uitkering op het ogenblik van het overlijden.

Het bepaalde in § 5 is van toepassing ten aanzien van ieder van hen die het levensonderhoud verschuldigd is. Indien voor het verschaffen van het levensonderhoud geen kapitaal van de nalatenschap wordt voorafgenomen, moet aan diegene aan wie het levensonderhoud verschuldigd is, voldoende zekerheid worden gesteld voor de betaling ervan.

De termijn waarbinnen het levensonderhoud moet worden gevorderd, is één jaar, te rekenen van het overlijden.

Artikel 2.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een nieuw artikel 301bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 301bis. — Voor de vaststelling van de uitkering kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dat geval is het bepaalde in het laatste lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing. »

Artikel 3.

Artikel 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, wordt als volgt gewijzigd :

« 1° de al dan niet provisionele uitkeringen tot onderhoud, door de rechter toegewezen, alsmede de uitkeringen die na echtscheiding aan de niet schuldige echtgenoot worden toegekend. »

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

§ 3. — Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification profonde de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension.

§ 4. — En aucun cas, ledit montant ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

§ 5. — La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties, homologué par le tribunal.

A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation.

§ 6. — La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur; mais le créancier peut obtenir des aliments à charge de la succession; ceux-ci sont supportés par tous les héritiers et, au besoin, par les légataires particuliers, proportionnellement à leur émoluments. Toutefois, si le défunt a déclaré que certains legs doivent être acquittés de préférence aux autres, ces legs ne contribuent que pour autant que le revenu des autres n'y suffise point.

Le montant alloué ne peut dépasser la valeur de la pension au moment du décès.

A l'égard de chacun des débiteurs d'aliments, les dispositions du § 5 sont applicables. Si le prélèvement n'est pas fait en capital sur la succession, des sûretés suffisantes seront données au bénéficiaire pour assurer le paiement.

Le délai pour réclamer les aliments est d'un an à partir du décès.

Article 2.

Il est inséré dans le Code civil un article 301bis nouveau, libellé comme suit :

« Art. 301bis. — Le tribunal peut, en vue de la fixation de la pension, exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218 du Code civil. En ce cas, les dispositions reprises au dernier alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application. »

Article 3.

L'article 1410, § 1, 1°, du Code judiciaire est modifié comme suit :

« 1° aux provisions et pensions alimentaires adjugées par justice, ainsi qu'aux pensions allouées après divorce à l'époux non coupable. »

Artikel 4. — Overgangsmaatregel.

§ 3 van artikel 1 is van toepassing op de thans door de rechtbanken op grond van het artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek toegekende uitkeringen. Op de uitkering aldus opnieuw vastgesteld, zijn de paragrafen 2, 4, 5 en 6 toepasselijk.

De commissie besliste deze tekst tot basis te nemen van de bespreking.

Een lid wilde van meet af laten opmerken, dat het hem onverschillig is te weten of de uitkering na echtscheiding een indemnitairst of alimentair karakter heeft: hij wilde vooral een pragmatische oplossing vinden die menselijk en billijk is. Hij meende dat de door uw verslaggever in artikel 1, § 1 ingevoegde woorden « rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden » redelijk zijn.

Voor wat § 6 betreft, zou men de redactie ervan kunnen inkorten indien wordt verwezen naar §§ 2, 3, 4 en 5 van artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek, in plaats van deze te parafraseren.

Een ander lid meende, dat de overgangsmaatregelen voorzien in artikel 4 van aard kan zijn een overbelasting van de rechtbanken teweeg te brengen. Zou het niet meer aangewezen zijn, eenvoudig de terugwerkende kracht van het geheel ontwerp te voorzien?

Uw verslaggever liet opmerken dat dit praktisch niet mogelijk is, omdat door de automatische indexering van de bestaande uitkeringen, deze soms in zeer belangrijke mate zouden kunnen verhogen, wat voor degene die ze moeten betalen een onrechtvaardigheid kan inhouden.

Het schijnt wel verkieslijker te zijn aan de rechtbanken toe te laten, een zekere controle uit te voeren, door hen de opdracht te geven, het nieuw bedrag van de uitkering vast te stellen.

Volgens een ander lid zouden de woorden in de Franse tekst « pensions allouées actuellement par les tribunaux » dubbelzinnig zijn en vervangen moeten worden door de woorden « toutes les pensions existant actuellement ». Een ander lid was de mening toegedaan dat artikel 1, § 1 zoals het voorgesteld is, in zijn Franse tekst onduidelijk is en dat de tekst zou moeten verbeterd worden. Hij wees erop dat de woorden « rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden » slaan op degene, die een uitkering zal ontvangen.

De term « mogelijkheden » zou zeer duidelijk moeten verstaan worden als zijnde vooral de beroepsmogelijkheden van de uitkeringsgerechtigde.

De Minister van Justitie stelde voor, de indexformule van de wet van 10 april 1975 betreffende de huurprijzen van woningen voor de indexering van het bedrag der uitkering toe te passen. Het gaat hier zijns inziens, over de enig juiste mathematische formule.

Een lid meende dat een jaarlijkse indexering van de uitkering verkieslijker is boven een voortdurende indexering of een indexering bij verhoging van 5 %.

De commissie besliste dat de verslaggever een nieuwe redactie van het ontwerp zou opstellen, die met de gemaakte opmerkingen rekening zou houden.

* * *

Op de vergadering van 14 mei 1975 van de commissie werd een nieuwe tekst door uw verslaggever voorgelegd, tekst die hierna volgt:

Artikel 1.

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen:

Article 4. — Mesure transitoire.

Le § 3 de l'article 1 est applicable aux pensions allouées actuellement par les tribunaux en vertu de l'article 301 du Code civil. Les §§ 2, 4, 5 et 6 sont applicables à la pension ainsi fixée à nouveau.

La commission a décidé de prendre ce texte comme base de discussion.

Un membre a fait observer d'emblée qu'il lui est indifférent de savoir si la pension après divorce a le caractère d'une indemnité ou d'aliments: il entend avant tout trouver une solution pragmatique, qui soit humaine et équitable. Les mots « compte tenu de ses revenus et possibilités », insérés par votre rapporteur à l'article 1, § 1, lui semblent raisonnables.

En ce qui concerne le § 6, sa rédaction pourrait être abrégée si l'on se référait aux §§ 2, 3, 4 et 5 de l'article 205 du Code civil, au lieu de les paraphraser.

Un autre membre a estimé que les mesures transitoires prévues à l'article 4 sont de nature à causer l'encombrement des tribunaux. Ne serait-il pas plus indiqué de prévoir purement et simplement la rétroactivité pour l'ensemble du projet?

Votre rapporteur a fait observer que cela n'est pratiquement pas possible, parce que, du fait de leur indexation automatique, les pensions existantes pourraient parfois être majorées dans une très considérable mesure, ce qui pourrait constituer une injustice pour les débiteurs de celles-ci.

Il semble préférable de permettre aux tribunaux d'exercer un certain contrôle, en les chargeant de fixer le nouveau taux de la pension.

Selon un autre membre, les mots « pensions allouées actuellement par les tribunaux » sont équivoques et doivent être remplacés par les mots « toutes les pensions existant actuellement ». De l'avis d'un autre membre, l'article 1, § 1, n'est pas clair dans la rédaction proposée pour le texte français et le texte devrait en être amélioré. Il a fait observer que les mots « compte tenu de ses revenus et possibilités » se rapportent au bénéficiaire de la pension.

Le terme « possibilités » devrait être clairement compris comme étant surtout les possibilités de recours du bénéficiaire de la pension.

Le Ministre de la Justice a proposé d'appliquer pour l'indexation du taux de la pension la formule d'indexation prévue dans la loi du 10 avril 1975 sur les loyers des habitations. C'est à son avis la seule formule mathématiquement exacte.

Un membre a estimé que l'indexation annuelle des pensions est préférable à leur indexation permanente ou à une indexation en cas de hausse de 5 %.

La commission a décidé que le rapporteur établirait une nouvelle rédaction du projet, qui tiendrait compte des observations formulées.

* * *

Au cours de la réunion de la commission du 14 mai 1975, votre rapporteur a présenté un nouveau texte qui est repris ci-après:

Article 1.

L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes:

§ 1. — De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen, die rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem toelaten zal in zijn bestaan te voorzien, op een wijze gelijkaardig als tijdens het samenleven.

§ 2. — Het bedrag der aldus toegekende uitkering wordt van rechtswege aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding toestaat kracht van gewijsde bekomen heeft, tenzij de rechtbank er anders over beschikt. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkering toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

§ 3. — Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of opheffen.

§ 4. — Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 5. — De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank.

De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen op verzoek van de tot uitkering gerechtigde echtgenoot.

§ 6. — N.B. — Hier zijn twee teksten mogelijk, al naar gelang voorzien wordt dat artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk is, enkel en alleen wanneer de uitkeringsgerechtigde geen kinderen heeft uit het huwelijk, ofwel indien voorzien wordt dat het beginsel van het onderhoudsgeld ten laste van de nalatenschap in ieder geval toepasselijk blijft.

Vermits de uitkering uit de nalatenschap beschouwd wordt als een volledige uitkering tot levensonderhoud die geen indemnitairst karakter meer heeft, is eigenlijk de eerste oplossing de meest logische, vermits waar het om een werkelijk onderhoudsgeld gaat, de kinderen in aanmerking komen voordat de nalatenschap kan aangesproken worden; er dient trouwens eveneens rekening gehouden te worden met het feit dat de echtgenoot die de echtscheiding bekwaam, alle voordelen voorspruitende uit het huwelijkscontract bewaart; dus ook het recht op de giften « langst leeft al » die in talrijke huwelijkscontracten voorkomt.

Eerste tekst (enkel als er geen kinderen zijn):

De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwaam mag levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap, dit volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205, §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

§ 1. — Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension lui permettant, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune.

§ 2. — Le montant de la pension ainsi accordée est adapté de plein droit à l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt accordant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal n'en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

§ 3. — Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification profonde de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension.

§ 4. — En aucun cas, le dit montant ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

§ 5. — La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal.

A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation.

§ 6. — N.B. — Le choix existe entre deux textes, selon qu'il est prévu que l'article 205 du Code civil est uniquement applicable si le bénéficiaire de la pension n'a pas d'enfants issus du mariage ou qu'il est prévu que le principe des aliments à charge de la succession reste d'application en tous cas.

Etant donné que la pension à charge de la succession est considérée comme une pension alimentaire intégrale qui ne présente pas le caractère d'une indemnité, la première solution est, à proprement parler, la plus logique puisque, lorsqu'il s'agit d'aliments réels, les enfants entrent en ligne de compte avant que la succession puisse être entamée; il convient d'ailleurs également de tenir compte du fait que l'époux qui a obtenu le divorce conserve tous les avantages découlant du contrat de mariage, et donc aussi le droit aux donations « tout au survivant » qui figure dans de nombreux contrats.

Premier texte (uniquement lorsqu'il n'y a pas d'enfants):

La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession, et ce, aux conditions prévues à l'article 205, §§ 2, 3, 4 et 5, du Code civil.

Tweede tekst (ook wanneer er kinderen zijn) :

De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam kan levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalastenschap volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205, §§ 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 2.

N.B. — Hier zijn er in feite twee mogelijkheden : ofwel wordt een artikel 301bis ingelast, ofwel wordt artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek aangevuld. Daar het eerder om een rechtsplegingsvraagstuk gaat, schijnt het logischer artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek aan te vullen, doch dit heeft het nadeel dat vermeld artikel tot hiertoe enkel handelt over het kortgeding; het schijnt echter wel verkieslijker het Burgerlijk Wetboek zelf niet te overlasten met rechtsplegingsteksten.

De twee mogelijkheden worden hierna in een tekst opgenomen.

Eerste mogelijkheid :

In het Burgerlijk Wetboek wordt een nieuw artikel 301bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 301bis. — Voor de vaststelling van de uitkering kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dat geval is het bepaalde in het laatste lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing. »

Tweede mogelijkheid :

Artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek wordt als volgt aangevuld :

« Bij het vaststellen van de uitkering tot onderhoud voorzien door artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, heeft de rechtbank dezelfde bevoegdheid. »

Artikel 3.

Artikel 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, wordt als volgt gewijzigd :

« 1° De al niet provisionele uitkeringen tot onderhoud, door de rechter toegewezen, alsmede de uitkeringen die na echtscheiding aan de niet schuldige echtgenoot worden toegekend. »

Artikel 4 : Overgangsmaatregel.

§ 3 van artikel 1 is van toepassing op de thans door de rechtbanken op grond van het artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek toegekende uitkeringen. Op de uitkering aldus opnieuw vastgesteld, zijn de §§ 2, 4, 5 en 6 toepasselijk.

De algemene bespreking werd op basis van deze tekst voortgezet.

Artikel 1.

§ 1.

Een lid meende dat het ontwerp geen rekening houdt met het feit dat de echtgenote in het algemeen meer en meer economisch onafhankelijk is en dat dan ook de wijsgerige

Deuxième texte (lorsqu'il y a aussi des enfants) :

La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession aux conditions prévues à l'article 205, §§ 3, 4 et 5 du Code civil.

Article 2.

N.B. — Il existe en fait deux possibilités : soit insérer un article 301bis nouveau, soit compléter l'article 1280 du Code judiciaire. Comme il s'agit plutôt d'un problème de procédure, il paraît plus logique de compléter l'article 1280 du Code judiciaire, mais cette solution a le désavantage que, jusqu'à présent, cet article ne traite que du référé. Il semble néanmoins préférable de ne pas surcharger le Code civil même de textes relatifs à la procédure.

Les deux possibilités sont reprises dans le texte ci-après.

Première possibilité :

Il est inséré dans le Code civil un article 301bis nouveau, libellé comme suit :

« Art. 301bis. — Le tribunal peut, en vue de la fixation de la pension, exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218 du Code civil. En ce cas, les dispositions reprises au dernier alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application. »

Deuxième possibilité :

L'article 1280 du Code judiciaire est complété comme suit :

« Pour la fixation de la pension alimentaire prévue par l'article 301 du Code civil, le tribunal a le même pouvoir. »

Article 3.

L'article 1410, § 1, 1°, du Code judiciaire est modifié comme suit :

« 1° aux provisions et pensions alimentaires adjudgées par justice, ainsi qu'aux pensions allouées après divorce à l'époux non coupable. »

Article 4 : Mesure transitoire.

Le § 3 de l'article 1 est applicable aux pensions allouées actuellement par les tribunaux en vertu de l'article 301 du Code civil. Les §§ 2, 4, 5 et 6 sont applicables à la pension ainsi fixée à nouveau.

La discussion générale a été poursuivie sur la base de ce texte.

Article 1.

§ 1.

Un membre a estimé que le projet ne tient pas compte du fait qu'actuellement l'épouse est généralement de plus en plus indépendante du point de vue économique et que,

grondslag ervan buiten de werkelijkheid staat. Het meende ook dat het schuldbegrip volledig voorbijgestreefd is. Uiteindelijk scheen het het lid toe, dat de Franse tekst van artikel 1, eerste lid, onduidelijk is.

Een lid antwoordde dat artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek enkel en alleen de uitkeringen, toegestaan na echtscheiding wegens bepaalde redenen betreft, dus de uitkeringen ingevolge echtscheiding-sanctie. Het meende ook dat de woorden « lui permettant » in de Franse tekst tot misverstand aanleiding kan geven en zouden moeten vervangen worden door de woorden « permettant au créancier » of « permettant au bénéficiaire ». De Minister stelde voor de woorden « hem toelaten zal » (lui permettant) te vervangen door de woorden « hem toelaten kan » (pouvant lui permettre). Op die wijze wordt aan de rechtbank een recht van appreciatie verleend.

Uw verslaggever weest erop, dat buiten het beginsel van de echtscheiding bij onderlinge toestemming om, over de grondslag van de echtscheiding twee verschillende standpunten kunnen ingenomen worden, hetzij het standpunt van de echtscheiding-sanctie, hetzij het standpunt van de echtscheiding-remedie. Het is niet mogelijk van het standpunt echtscheiding-sanctie tot het standpunt echtscheiding-remedie over te gaan, alleen in artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek zijnde in het artikel, dat de uitkering na echtscheiding wegens bepaalde redenen beschrijft. Een wijziging van dit artikel in de zin van de grondbeginselen, die aan de basis liggen van de echtscheiding-remedie zou een volledige wijziging van geheel de procedure in echtscheiding als gevolg hebben. Alle leden waren er echter over akkoord, dat thans enkele en alleen, praktische en pragmatische oplossingen gezocht worden, voor de toestand geschapen enerzijds door de onmogelijkheid, de uitkering te wijzigen, op basis van het bestaande artikel 301 en anderzijds het feit dat de onveranderlijkheid onhoudbaar wordt, ten overstaan van de belangrijke verhoging van de levensduur. Men moest zich dus beperken tot artikel 301, tenzij iemand wenste dat een volledig nieuw wetsvoorstel over het geheel van de procedure in echtscheiding zou worden neergelegd.

Voor wat betreft het feit dat de vrouw, thans zeer dikwijls economisch onafhankelijk is, meende uw verslaggever, dat juist het gebruik van de woorden « mogelijkheden » in de zin « rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden », van aard is om aan de rechtbanken toe te laten, met deze economische onafhankelijkheid rekening te houden. De bijvoeging van dit woord, beduidt inderdaad, dat zelfs indien de echtgenote op het ogenblik van de echtscheiding over geen enkel inkomen beschikt, doch dat wegens de kennis en de kundigheden van de echtgenote, het feit dat zij nog betrekkelijk jong is en geen te zware kinderlast heeft, de rechtbank elke uitkering kan weigeren, omdat de vrouw inderdaad in de moderne samenleving, meestal in dergelijk geval, in de mogelijkheid is, economisch onafhankelijk te zijn.

§ 2.

Door een lid werd opgemerkt dat de automatische indexering van het bedrag van de toegekende uitkering tot onrechtvaardigheden leidt, daar waar sommige schuldenaars van de uitkering niet over een geïndexeerd inkomen beschikken. Ingevolge deze opmerking werd door een ander lid, een bijkomende paragraaf voorgesteld als volgt opgesteld : « de rechtbank kan nochtans, in buitengewone omstandigheden, een ander systeem van aanpassing van het bedrag van de uitkering aan de levensduur toepassen ». « Andere leden onderstreepten dat het hier werkelijk om uitzonderingsgevallen moet gaan. Men moet inderdaad talrijke nieuwe processen vermijden. Een ander lid verzette zich tegen deze bijkomende tekst omdat hij van aard is de automatische indexering in het gedrang te brengen.

dès lors, le fondement philosophique du texte ne correspond pas à la réalité. Il a également estimé complètement dépassée la notion de culpabilité. Enfin, le texte français du premier alinéa du § 1 de l'article 1 ne lui semble pas clair.

Un membre a répondu que l'article 301 du Code civil ne porte que sur la pension accordée après divorce pour cause déterminée, c'est-à-dire sur la pension allouée après un divorce-sanction. Il a estimé également que les mots « lui permettant » peuvent provoquer un malentendu et devraient être remplacés par les mots « permettant au créancier » ou les mots « permettant au bénéficiaire ». Le Ministre a proposé de remplacer les mots « lui permettant » par les mots « pouvant lui permettre ». Un droit d'appréciation est ainsi accordé au tribunal.

Votre rapporteur a signalé qu'en dehors du divorce par consentement mutuel, deux points de vue pouvaient être adoptés en ce qui concerne le fondement du divorce, à savoir soit la conception du divorce-sanction, soit celle du divorce-remède. Il n'est pas possible de substituer à la notion du divorce-sanction la conception du divorce-remède dans le seul article 301 du Code civil, lequel définit la pension après divorce pour cause déterminée. La modification de cet article, dans le sens des principes fondamentaux se trouvant à la base du divorce-remède, devrait entraîner une modification complète de toute la procédure en divorce. Tous les membres ont d'ailleurs convenu que le projet vise uniquement à trouver des solutions pratiques et pragmatiques à la situation créée, d'une part, par l'impossibilité de modifier la pension sur la base de l'actuel article 301 et, d'autre part, par le fait que l'invariabilité devient indéfendable en raison de l'accroissement important du coût de la vie. Il fallait donc se limiter à l'article 301, à moins que quelqu'un ne désire présenter une toute nouvelle proposition de loi sur l'ensemble de la procédure en divorce.

En ce qui concerne le fait que la femme soit aujourd'hui très souvent économiquement indépendante, votre rapporteur estime précisément que l'emploi du mot « possibilités » dans le membre de phrase « compte tenu de ses revenus et possibilités » est de nature à permettre aux tribunaux de tenir compte de cette indépendance économique. L'adjonction de ce mot signifie, en effet, que, même si l'épouse ne dispose d'aucun revenu au moment du divorce, ses connaissances et ses aptitudes, sa jeunesse relative et l'absence de charge d'enfants peuvent amener le tribunal à lui refuser toute pension, car, en effet, dans la société moderne la femme se trouvant dans ces conditions a généralement la possibilité d'être économiquement indépendante.

§ 2.

Un membre a fait observer que l'indexation automatique du montant de la pension accordée conduit à des injustices dans la mesure où certains débiteurs de pension ne disposent pas d'un revenu indexé. Pour répondre à cette observation, un autre membre a proposé d'ajouter un paragraphe supplémentaire, libellé comme suit : « Le tribunal peut néanmoins, en des circonstances exceptionnelles, appliquer un autre système d'adaptation du montant de la pension au coût de la vie ». Tous les membres ont souligné qu'il doit vraiment s'agir, en l'occurrence, de cas d'exception. Il convient, en effet, d'éviter de nombreux procès nouveaux. Un autre membre s'est opposé à cette proposition parce qu'elle est de nature à porter atteinte à l'indexation automatique.

De Minister meende dat §§ 1 en 4 van artikel 1 voldoende waarborgen bieden terzake :

1° de rechtbank houdt rekening met de inkomsten en mogelijkheden van de uitkeringsgerechtigde echtgenoot;

2° het bedrag van de uitkering, mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de uitkeringsplichtige echtgenoot. Uiteindelijk zou een jaarlijkse indexering voor de uitkeringsplichtige echtgenoot niet zo pijnlijk zijn.

Een lid wierp een praktisch probleem op :

De rechtbank zou in haar vonnis uitdrukkelijk moeten vaststellen dat het bedrag van de uitkering van rechtswege wordt aangepast aan het indexcijfer der consumptieprijzen. Inderdaad zo dit niet gedaan wordt door de rechtbank, zou het door haar uitgesproken vonnis niet uitvoerbaar zijn, voor wat betreft de verhogingen veroorzaakt door de aanpassing aan het indexcijfer. Telkens zou dan een nieuw vonnis moeten gevraagd worden, wat zeker niet wenselijk is.

Aan uw verslaggever werd opdracht gegeven een nieuwe tekst te maken, waarin rekening zou worden gehouden met de verschillende opmerkingen van de leden.

Deze nieuwe tekst luidt als volgt :

Artikel 1.

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen :

§ 1. — De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen, die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem toelaten zal (of kan) in zijn bestaan te voorzien, op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.

§ 2. — a) Eerste mogelijkheid : De in het voorstel van 14 mei 1975 opgenomen tekst hernemen. Het is waarschijnlijk dat de rechtbanken in de vonnissen zullen vaststellen dat de indexering bepaald in § 2 toepasselijk is zoals zij thans vaststellen dat de beslissingen in kortgeding genomen betreffende het beheer van de persoon en de goederen van de kinderen, toepasselijk blijven.

b) Tweede mogelijkheid : De opname van de indexering in het vonnis vermelden :

De rechtbank die de uitkering toekent stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding toestaat kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

c) Derde mogelijkheid : De tussenkomst van de rechtbank toelaten in uitzonderlijke gevallen om een andere aanpassing te zien toepassen. In dit geval wordt de tekst van a) of van b) aangevuld met de volgende tekst :

De rechtbank kan nochtans in bijzondere omstandigheden, een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

Le Ministre a estimé que le §§ 1 et 4 de l'article 1 offrent suffisamment de garanties en la matière :

1° le tribunal tiendra compte des revenus et des possibilités de l'époux débiteur de pension;

2° le montant de la pension ne peut jamais être supérieur au tiers des revenus de l'époux débiteur de pension. Une indexation annuelle ne serait, en fin de compte, pas si pénible pour l'époux débiteur de pension.

Un membre a soulevé un problème d'ordre pratique :

Le tribunal devrait, dans son jugement, préciser expressément que le montant de la pension sera adapté d'office à l'indice des prix à la consommation. En effet, si le tribunal ne le précisait pas, le jugement prononcé ne serait pas exécutoire pour ce qui concerne les augmentations résultant de l'adaptation à l'indice des prix. Il faudrait alors demander chaque fois un nouveau jugement, ce qui n'est certainement pas souhaitable.

Votre rapporteur a été chargé de rédiger un texte nouveau, dans lequel il serait tenu compte des diverses observations des membres.

Ce nouveau texte est libellé comme suit :

Article 1.

L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes :

§ 1. — Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension permettant au bénéficiaire ou pouvant permettre au bénéficiaire, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune.

§ 2. — a) Première possibilité : Reprendre le texte figurant dans la proposition du 14 mai 1975. Il est probable que les tribunaux seront amenés à constater, dans les jugements, que l'indexation prévue au § 2 est applicable, tout comme ils constatent actuellement que les décisions prises en référé en ce qui concerne l'administration de la personne et les biens des enfants restent d'application.

b) Deuxième possibilité : Faire figurer obligatoirement l'indexation dans le jugement.

Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit à l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt accordant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

c) Troisième possibilité : Elargir, dans des cas exceptionnels, l'intervention possible du tribunal, en ajoutant au texte prévu sous a) ou sous b) le texte suivant :

Le tribunal peut, dans des cas particuliers, appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie.

Op de vergadering van 21 mei 1975 vatte uw commissie de bespreking aan van de mogelijke wijzigingen aan artikel 1, §§ 1 en 2, van de laatste door de verslaggever voorgestelde tekst.

In artikel 1, § 1, was een keuze gelaten tussen de woorden *toelaten zal* en *toelaten kan*.

Verschillende leden drukten hun voorkeur uit voor de tekst waarbij aan de rechtbanken een meer uitgebreid appreciatievermogen gegeven wordt door de woorden *toelaten kan*. Anderzijds, verkoos een lid een meer automatische toepassing van deze paragraaf.

Een lid wees erop dat de woorden *in staat stellen* beter zijn dan *toelaten*.

Deze louter taalkundige verbetering werd eenparig aangenomen.

De commissie besliste met 155 stemmen tegen 1, volgende tekst aan te nemen :

« Artikel 1. — Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen :

§ 1. De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen uit de goederen en inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem in staat stellen kan in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven. »

Voor wat artikel 1, § 2 betreft, werd, onmiddellijk door alle leden de tweede oplossing voorzien onder b) aanvaard.

Over het al dan niet bijvoegen van § 3 voorzien onder c) ontstond een bespreking.

Een lid meende dat deze tekst zou moeten voorzien worden voor de gevallen waar het loon of de wedde niet geïndexeerd is; dergelijke gevallen zijn naar zijn oordeel echter niet uitzonderlijk zodat het woord *bijzondere* zou moeten vervangen worden door het woord *bepaalde*.

Een ander lid wees erop dat er een aantal inkomsten bestaan die op verschillende wijze kunnen fluctueren.

Daarom is hij geen enthousiaste verdediger van het eerste gedeelte van § 2 zijnde de automatische indexering. Het voornaamste voordeel ervan is eigenlijk dat men een aantal gedingen zal kunnen vermijden en het wordt wel in zekere mate verbeterd door de bijvoeging van de tekst onder c).

Een paar leden verklaarden dat zij meenden de teksten onder b) en c) goed te moeten keuren.

De Minister herinnerde er aan dat de Kamercommissie voor de Justitie niet alleen de verplichting tot indexering behouden had maar dat er ook verklaard geweest was dat de indexering van het bedrag van de uitkering automatisch zijn zou.

De voorzitter meende dat men gaat naar een automatische aanpassing van de uitkering doch mits aan de rechtbanken over de wijze waarop de aanpassing moet gebeuren, een uitgebreid appreciatievermogen te geven.

De commissie besliste eenparig, volgende tekst aan te nemen :

« § 2. — De rechtbank die de uitkering toekent stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumtieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumtieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding toestaat kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt

Au cours de la réunion du 21 mai 1975, votre commission a entamé la discussion des modifications pouvant être apportées à l'article 1, §§ 1 et 2, du dernier texte présenté par le rapporteur.

A l'article 1, § 1, le choix avait été laissé entre les mots « *pouvant permettre au bénéficiaire* » et les mots « *permettant au bénéficiaire* ».

Plusieurs membres ont exprimé leur préférence pour le texte qui donne aux tribunaux un pouvoir d'appréciation plus large grâce aux mots « *pouvant permettre au bénéficiaire* ». D'autre part, un membre a marqué sa préférence pour une application plus automatique de ce paragraphe.

Un autre membre a fait observer que, dans le texte néerlandais, les mots « *in staat stellen* » sont préférables au mot « *toelaten* ».

Cette modification d'ordre purement linguistique a été adoptée à l'unanimité.

La commission a décidé, par 11 voix contre 1, d'adopter le texte ci-après :

« Article 1. — L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes :

§ 1. Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension pouvant permettre au bénéficiaire, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune. »

A l'article 1, § 2, tous les membres ont d'emblée adopté la solution prévue en b).

Une discussion s'est engagée sur le point de savoir s'il convient ou non d'ajouter le § 3 figurant en c).

Selon un membre, ce texte devrait être prévu pour les cas dans lesquels le salaire ou le traitement n'est pas indexé; ces cas ne sont pas exceptionnels, à son avis, si bien que le mot « *particuliers* » devrait être remplacé par le mot « *déterminés* ».

Un autre membre a fait observer qu'un certain nombre de revenus peuvent fluctuer sur d'autres bases.

C'est pourquoi il ne défend pas avec enthousiasme la première partie du § 2, c'est-à-dire l'indexation automatique. Son principal avantage, c'est de permettre d'éviter un certain nombre d'actions en justice; l'insertion du texte figurant en c) l'améliore effectivement dans une certaine mesure.

Quelques membres ont estimé devoir approuver les textes figurant en b) et c).

Le Ministre a rappelé que la Commission de la Justice de la Chambre n'avait pas seulement maintenu l'obligation d'indexation, mais avait également déclaré que l'indexation du montant de la pension serait automatique.

Le président a déclaré que l'on s'oriente vers une adaptation automatique de la pension, mais en accordant aux tribunaux un large pouvoir d'appréciation quant à la manière dont l'adaptation doit se faire.

La commission a décidé à l'unanimité d'adopter le texte suivant :

« § 2. Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt accordant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est

het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verboging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervalddag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen. »

§ 3. Een lid formuleerde de volgende opmerkingen :

Om een praktische en menselijke oplossing te geven aan het probleem van de wijziging van de uitkering buiten de indexering om, moet men rekening houden met ingrijpende wijzigingen in de toestand van partijen.

Men kan hierbij drie verschillende situaties voorzien :

1. De uitkering is ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde in ruime mate ontoereikend geworden.

Gevolg : een verhoging is mogelijk.

2. Het bedrag van de uitkering is niet meer verantwoordt omdat de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan.

Gevolg : een vermindering of opheffing is mogelijk.

3. Het bedrag van de uitkering is niet meer verantwoordt omdat de toestand van de uitkeringsplichtige, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil een ingrijpende wijziging heeft ondergaan.

Gevolg : ter zake wordt ten onrechte niets voorzien, en hier ook zou een vermindering of opheffing moeten mogelijk zijn.

Het lid verwees i.d.v. naar de tekst overgezonden door de Senaat : « (het bedrag) kan worden aangepast aan de aanmerkelijke wijzigingen in de behoeften of de bestaansmiddelen van partijen ». Deze tekst scheen hem zeer goed. De Minister herinnerde eraan dat overeenkomstig de wet van 1 juli 1974 tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek, betreffende de echtscheiding, de uitkering tot levensonderhoud mag « worden aangepast of afgeschaft al naar de wijzigingen in de behoeften en de bestaansmiddelen van partijen ».

De voorgestelde tekst zou kunnen aangevuld worden als volgt :

« Dit geldt eveneens wanneer de toestand van de uitkeringsplichtige, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, een dergelijke wijziging heeft ondergaan. »

Uw verslaggever ging met de principiële opmerkingen van de leden en van de minister akkoord doch zou wensen, voor wat het laatste lid van § 3 betreft, over de tekst te kunnen nadenken, dit opdat herhalingen zouden vermijden worden.

Bijgevolg stelde de voorzitter voor de stemming over § 3 te reserveren, in afwachting van een nieuwe door uw verslaggever uitgewerkte tekst, voorstel dat de instemming van de commissie mededroeg.

§ 4 vermeldt dat het bedrag van de uitkering in geen geval hoger mag zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

Mevrouw Ryckmans-Corin wees erop dat zij een amendement had ingediend er toe strekkende deze paragraaf weg te laten.

adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au Moniteur belge de l'indice nouveau à prendre en considération.

Le tribunal peut, dans certains cas appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie. »

En ce qui concerne le § 3, un membre a formulé les observations suivantes :

Pour donner une solution pratique et humaine au problème de l'adaptation de la pension en dehors de l'indexation, il convient de tenir compte des modifications profondes de la situation des parties.

A cet égard, trois situations différentes peuvent être prévues :

1. En raison de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire, la pension est devenue largement insuffisante.

Conséquence : une augmentation est possible.

2. Le montant de la pension ne se justifie plus parce que la situation du bénéficiaire a subi une profonde modification.

Conséquence : une diminution ou une suppression est possible.

3. Le montant de la pension ne se justifie plus, parce que la situation du bénéficiaire a été profondément modifiée à la suite de circonstances indépendantes de sa volonté.

Conséquence : à tort, rien n'est prévu en l'occurrence, alors qu'une diminution ou une suppression devrait également être possible.

A cet égard, le membre s'est référé au texte transmis par le Sénat : « (le montant) peut être adapté aux modifications importantes des besoins ou des ressources des parties ». Ce texte lui semble très bon.

Le Ministre a rappelé que, conformément à la loi du 1er juillet 1974 modifiant certains articles du Code civil et du Code judiciaire concernant le divorce, la pension alimentaire « peut être adaptée ou supprimée selon les modifications dans les besoins ou les ressources des parties ».

Le texte proposé pourrait être complété comme suit :

« Il en va de même lorsque la situation du débiteur de pension a subi une modification semblable en raison de circonstances indépendantes de sa volonté ».

Le rapporteur s'est rallié aux observations de principe des membres et du Ministre mais, en ce qui concerne le dernier alinéa du § 3, il aimerait pouvoir réfléchir au texte afin d'éviter des répétitions.

En conséquence, le Président a proposé de réserver le vote du § 3 en attendant un texte nouveau élaboré par le rapporteur. La Commission s'est ralliée à cette proposition.

Le § 4 précise qu'en aucun cas le montant de la pension ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur.

Madame Ryckmans-Corin a signalé qu'elle a présenté un amendement visant à supprimer ce paragraphe.

Het lid verwees naar de verantwoording en citeerde tegelijkertijd een uittreksel van een artikel van de heer Jean Eeckhout (*Journal des Tribunaux*, 1974, blz. 613) met de titel « Divorce et pension alimentaire » :

« Les seuls bénéficiaires de l'article 307bis nouveau du Code civil sont les époux au profit desquels le tribunal aura admis le divorce pour cause de séparation de fait de plus de 10 ans. L'on ne peut que se réjouir de cette innovation. Elle est de nature à ne pas préjudicier aux victimes de cette séparation. »

L'on comprend mal en revanche que, équitable envers eux, le législateur s'obstine à ne pas vouloir l'être envers les autres victimes du divorce que sont celles au bénéfice desquelles le divorce a été admis non en raison d'une simple séparation de fait peut-être non fautive, mais en raison d'adultère, des excès, des sévices ou des injures graves qui les ont contraintes à la dissolution du mariage.

Leur sort serait-il moins digne de sollicitude ? »

Het lid wees eveneens op het feit dat in praktisch alle landen de beperking van de uitkering tot een derde van de inkomsten onbestaande is, het wijst ook op het geval van een oude of gehandicapte uitkeringsgerechtigde echtgenoot waarbij het rechtvaardig zou zijn dat de rechter zou kunnen beslissen een uitkering hoger dan een derde van de inkomsten van de uitkeringsplichtige zou toegekend worden.

Om deze wijze kan aan een onbillijke situatie verholpen worden.

Uw verslaggever meende het volgende te moeten laten opmerken :

1. In talrijke andere landen steunt de echtscheiding niet op het schuldbegrip; derhalve is het bedrag van de uitkering niet begrensd. In de Belgische en de Franse wetgeving is de toestand echter zeer verschillend vermits het schuldbegrip nog zeer sterk doordringt.

2. De praktijk leert dat de schuldige echtgenoot nooit aanvaardt een zware uitkering te betalen, en dat wanneer hij hiertoe veroordeeld wordt hij alle middelen aanwendt om aan de betaling te ontsnappen. Dit maakt de toestand van de uitkeringsgerechtigde nog moeilijker. In het voorontwerp van de heer Saint-Remy werd een woord van professor Dabin in herinnering gebracht, dat door de Senator Van Pé werd aangehaald : « Er ligt een tegenspraak in de aanvaarding van de echtscheiding en de niet aanvaarding van ook maar het minste nadelige gevolg ervan, althans voor de onschuldige echtgenoot. » De onschuldige echtgenoot heeft inderdaad steeds de keus om de echtscheiding aan te vragen met de gevolgen ervan, ofwel eenvoudig het huwelijk te laten voortduren met een onderhoudssysteem dat gunstiger zijn kan.

3. Het door het lid vermelde geval van een oudere of gehandicapte uitkeringsgerechtigde komt zeer zelden voor. Het komt ook zeer zelden voor dat een rechtbank een derde van de inkomsten van de echtgenoot aan de onschuldige toestaat. Beide uitzonderingen dekken dan ook tot in zekere mate mekaar.

Twee leden namen het woord om hun akkoord met de vorige spreker te betuigen en wezen op het volgende :

1. De rechtbanken houden meer en meer rekening met het feit dat de onschuldige echtgenoot werkt;

2. De meeste vrouwen, die onschuldige echtgenoten zijn, beschikken over inkomsten die om een of andere reden onbekend blijven.

Ce membre a renvoyé à la justification de cet amendement et a cité à cet égard un extrait d'un article de M. Jean Eeckhout (*Journal des Tribunaux*, 1974, p. 613), intitulé « Divorce et pension alimentaire » :

« Les seuls bénéficiaires de l'article 307bis nouveau du Code civil sont les époux au profit desquels le tribunal aura admis le divorce pour cause de séparation de fait de plus de 10 ans. L'on ne peut que se réjouir de cette innovation. Elle est de nature à ne pas préjudicier aux victimes de cette séparation. »

L'on comprend mal en revanche que, équitable envers eux, le législateur s'obstine à ne pas vouloir l'être envers les autres victimes du divorce que sont celles au bénéfice desquelles le divorce a été admis non en raison d'une simple séparation de fait peut-être non fautive, mais en raison de l'adultère, des excès, des sévices ou des injures graves qui les ont contraintes à la dissolution du mariage.

Leur sort serait-il moins digne de sollicitude ? ».

Le membre a également mis en évidence le fait que, dans la quasi-totalité des autres pays, la limitation de la pension au tiers des revenus n'existe pas. Il a également cité le cas d'un époux bénéficiaire âgé ou handicapé : en l'occurrence, il serait juste que le juge puisse décider d'allouer une pension supérieure au tiers des revenus du débiteur de pension.

De cette manière, il serait possible de remédier à une situation inéquitable.

Votre rapporteur a cru devoir souligner ce qui suit :

1. Dans de nombreux pays, le divorce n'est pas fondé sur la notion de culpabilité : en conséquence, le montant de la pension n'est pas limité. Dans les législations belge et française, la situation est cependant très différente, puisque la notion de culpabilité est encore très fortement ancrée.

2. La pratique enseigne que l'époux coupable n'accepte jamais de payer une forte pension; lorsqu'il y est condamné, il a recours à tous les moyens pour échapper au paiement. La situation du bénéficiaire de la pension s'en trouve rendue plus difficile encore. L'avant-projet de M. Saint-Remy rappelle les paroles du professeur Dabin, citées par le Sénateur Van Pé : « Il y a une contradiction entre l'acceptation du divorce et la non-acceptation de la moindre conséquence défavorable de celui-ci, du moins pour l'époux innocent ». En effet, l'époux innocent a toujours le choix entre la demande en divorce, avec ses conséquences, ou la continuation du mariage, avec un système d'entretien qui peut être plus favorable.

3. Le cas d'un bénéficiaire de pension âgé ou handicapé, cité par le membre, est très rare. Il est également rarissime qu'un tribunal accorde à l'époux innocent un tiers des revenus de l'époux coupable. Ces deux exceptions se compensent dès lors dans une certaine mesure.

Deux membres ont marqué leur accord avec l'orateur précédent et ont attiré l'attention sur ce qui suit :

1. les tribunaux tiennent toujours davantage compte du fait que l'époux innocent travaille;

2. la plupart des femmes reconnues comme « l'époux innocent » disposent de revenus qui restent ignorés pour l'une ou l'autre raison.

De indiener van het amendement beschouwde al deze argumenten als zijnde verbonden met de vroegere traditie. De schuld van de echtgenoot weegt niet meer zo veel door in het thans bestaande ontwerp; de begrenzing van het bedrag van de uitkering tot een derde van de inkomsten van de schuldige echtgenoot werd in feite voorzien omdat men de mogelijkheid van opeenvolgende echtscheidingen aanvaardt; deze mogelijkheid dient niet in de hand gewerkt.

Het lid ging echter akkoord om een nieuw amendement neer te leggen, luidend als volgt :

« Artikel 1.

« A. In hoofddeel.

§ 4 weglaten.

« B. In bijkomende orde.

De tekst van § 4 vervangen door wat volgt :

« Voornoemd bedrag mag normaal niet hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

In uitzonderlijke gevallen mag de rechtbank er anders over beslissen ».

Een lid liet opmerken dat de hoge leeftijd of de handicap van een uitkeringsgerechtigde echtgenoot een belangrijke uitzondering blijft, en dat het de algemeenheid van de gevallen is die door de wet moet in aanmerking genomen worden.

Volgens de Minister mag de uitkering tot levensonderhoud voorzien in artikel 307bis van het Burgerlijk Wetboek, een derde van de inkomsten van de schuldenaar te boven gaan omdat de uitkeringsgerechtigde echtgenoot juist tot de echtscheiding wordt gedwongen.

In het onderhavig ontwerp heeft de uitkeringsgerechtigde echtgenoot de echtscheiding uit vrije wil gekozen.

De voorzitter stelde voor, de stemming over § 4 te reserveren in afwachting van de uitdeling van het nieuw amendement van Mevrouw Ryckmans-Corin onder de leden van de commissie.

§ 5. In zijn uiteenzetting wees de verslaggever op het verschil tussen de vervanging van de uitkering door een kapitaal en de kapitalisatie van de uitkering.

De vervanging door een kapitaal berust op een overeenkomst tussen partijen, terwijl de kapitalisatie eenzijdig op verzoek van de tot uitkering gehouden echtgenoot kan opgelegd worden.

Daar de vervanging door een kapitaal eigenlijk een loutere transactie is, wordt de homologatie door de rechtbank voorzien; de kapitalisatie is de omzetting van de werkelijke waarde van de uitkering in een kapitaal die door de rechtbank kan opgelegd worden aan de uitkeringsgerechtigde. Beide oplossingen hebben het voordeel de betrekkingen tussen de vroegere echtgenoten voor goed te beëindigen, en alle verdere vrijvingen tussen hen en procedures te vermijden.

Na een korte bespreking besliste de commissie eenparig de voorgestelde tekst van § 5 aan te nemen :

« § 5. De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank.

De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen op aanvraag van de tot uitkering gehouden echtgenoot. »

L'auteur de l'amendement considère que tous ces arguments se rattachent à la tradition ancienne. La faute de l'époux ne pèse plus tellement dans le projet actuel. En fait, la limitation du montant de la pension au tiers des revenus de l'époux coupable a été prévue dans la perspective d'une possibilité de divorces successifs. Il ne faudrait pas favoriser cette possibilité.

Le membre a toutefois marqué son accord pour présenter un nouvel amendement, libellé comme suit :

« Article 1.

« A. En ordre principal.

Supprimer le § 4.

« B. En ordre subsidiaire.

Remplacer le texte du § 4 par ce qui suit :

« Ledit montant ne peut normalement excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

Le tribunal peut en décider autrement dans des cas exceptionnels. »

Un membre a fait remarquer que l'âge avancé ou le handicap de l'époux bénéficiaire de la pension demeurent des exceptions importantes et que c'est la généralité des cas qui doit être considérée par la loi.

Selon le Ministre, le montant de la pension alimentaire prévue à l'article 307bis du Code civil peut excéder le tiers des revenus du débiteur dès lors que c'est précisément l'époux bénéficiaire de la pension qui est contraint au divorce.

Dans le présent projet, l'époux bénéficiaire de la pension a choisi le divorce de sa propre volonté.

Le Président a proposé de réserver le vote du § 4 en attendant que le nouvel amendement de Mme Ryckmans-Corin soit distribué aux membres de la Commission.

En ce qui concerne le § 5, le rapporteur a attiré l'attention sur la différence entre le remplacement de la pension par un capital, d'une part, et la capitalisation de la pension, d'autre part.

Le remplacement par un capital découle d'un accord entre parties; la capitalisation, en revanche, peut être imposée unilatéralement sur la requête de l'époux débiteur de la pension.

Le remplacement par un capital constituant en somme une simple transaction, le projet prévoit l'homologation par le tribunal; la capitalisation constitue la conversion qui peut être imposée par le tribunal au bénéficiaire de la pension. Les deux solutions offrent l'avantage de pouvoir mettre un terme définitif aux relations entre les anciens époux et d'éviter, d'une part, toutes frictions ultérieures entre eux et, d'autre part, la nécessité de procédures.

A l'issue d'une brève discussion, la commission a décidé à l'unanimité d'approuver le texte suivant :

« § 5. La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal.

A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation. »

Op de vergadering van 28 mei 1975 stelde de voorzitter vast dat §§ 1, 2 en 5 van artikel 1 definitief aanvaard waren en dat de verslaggever, voor wat § 3, derde lid betrof, de volgende tekst voorgelegd had :

« Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige, wanneer bij hieraan geen schuld draagt. »

Een lid ging met de voorgestelde tekst akkoord.

Daar deze tekst echter moeilijk in het Frans vertaalbaar was, stelden verschillende leden de volgende teksten voor :

— In het Nederlands : « Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil ».

— In het Frans : « Ceci vaut également en cas de modification profonde dans la situation du débiteur de la pension, ceci par suite de circonstances indépendantes de sa volonté ».

Een lid nam het woord om in de Franse tekst het woord « *profonde* » in het tweede en in het derde lid te zien vervangen door « *substantielle* ».

Een ander lid verkoos het woord « *sensible* ».

Deze leden wilden aldus wijzen op het feit dat het niet om uitzonderlijk gewichtige omstandigheden moet gaan, doch dat gevoelige wijzigingen zouden volstaan.

Voor wat de Nederlandse tekst betrof waren alle leden ermede eens dat het woord « *ingrijpend* » eigenlijk even goed « *profonde* », « *substantielle* » of « *sensible* » dekt.

Iedereen ging er wel over akkoord dat het om ernstige wijzigingen moet gaan en dat niet een vermenigvuldiging van procedures voor de rechtbank dient nagestreefd.

Uiteindelijk wordt de aldus gewijzigde tekst van § 3 eenparig aangenomen :

§ 3.

Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereiden is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of opheffen.

Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

Men gaat over tot het onderzoek van artikel 1, § 4.

Een lid wees op de noodzakelijkheid de tot hiertoe bestaande rechtsregel om aan de rechtbanken toe te laten hoogstens een derde van de inkomsten van de uitkeringsplichtige aan de uitkeringsgerechtigde toe te kennen, te laten vallen.

Volgens dit lid zijn er ongetwijfeld uitzonderlijke omstandigheden, b.v. in geval van gebrekkigheid, van ziekte of hoge leeftijd van de uitkeringsgerechtigde, om aan de rechtbanken toe te laten meer dan een derde van het inkomen van de schuldenaar aan te spreken.

Verschillende leden lieten opmerken dat ook de toestand van de schuldenaar dient in aanmerking genomen te worden. In 't algemeen zal deze schuldenaar, naast de uitkering aan de echtgenote een onderhoudsgeld voor de kinderen dienen te betalen; bovendien brengt het feit dat een

Lors de la réunion du 28 mai 1975, le président a constaté que les §§ 1, 2 et 5 de l'article 1 ont été adoptés définitivement et que le rapporteur a proposé, pour le troisième alinéa du § 3, le texte suivant :

« Il en est de même en cas de modification profonde de la situation du débiteur de la pension, lorsque ce dernier y est étranger. »

Un membre a marqué son accord sur le texte proposé.

Eu égard aux difficultés de traduction de ce texte en français, divers membres ont proposé la rédaction suivante :

— en néerlandais : « Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil »;

— en français : « Ceci vaut également en cas de modification profonde dans la situation du débiteur de la pension, ceci par suite de circonstances indépendantes de sa volonté ».

Un membre a proposé le remplacement, dans le texte français du deuxième et du troisième alinéas, du mot « *profonde* » par le mot « *substantielle* ».

Un autre membre a préféré le mot « *sensible* ».

Ces membres ont voulu ainsi souligner qu'il ne doit pas s'agir de circonstances exceptionnellement graves mais que des modifications profondes seraient suffisantes.

En ce qui concerne le texte néerlandais, tous les membres ont été d'accord pour admettre que le mot « *ingrijpend* » traduit finalement aussi bien les mots « *profonde* » et « *substantielle* » que « *sensible* ».

Chacun a marqué son accord sur le fait qu'il doit s'agir de modifications profondes et qu'il ne faut pas tendre à une multiplication des procédures devant le tribunal.

Finalement, le texte ainsi modifié du § 3 a finalement été adopté à l'unanimité :

§ 3 :

Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante, et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si par suite d'une modification sensible de la situation du bénéficiaire le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut le réduire ou supprimer la pension.

Ceci vaut également en cas de modification sensible de la situation du débiteur de la pension et ce par suite de circonstances indépendantes de sa volonté.

On est passé ensuite à l'examen du § 4 de l'article 1er.

Un membre a souligné la nécessité de supprimer la règle de droit admise jusqu'à présent et permettant aux tribunaux d'accorder aux bénéficiaires de la pension au maximum un tiers des revenus du débiteur de la pension.

Selon ce membre, il existe indubitablement des circonstances exceptionnelles, par exemple l'infirmité, la maladie ou l'âge avancé du bénéficiaire de la pension, circonstances qui doivent permettre au tribunal d'accorder plus d'un tiers des revenus du débiteur.

Divers membres ont fait observer qu'il convient également de prendre en considération la situation du débiteur. En général ce dernier sera tenu de payer une pension alimentaire aux enfants indépendamment de la pension revenant à l'épouse; en outre, le fait que ce débiteur exerce une pro-

beroep door deze schuldenaar uitgeoefend wordt, toch ook sommige financiële lasten mede die ten laste van de schuldenaar blijven.

Uw verslaggever meende dat het argument van de hoge leeftijd van de uitkeringsgerechtigde moeilijk kan ingeroepen worden daar in dergelijk geval beide echtgenoten, naar alle waarschijnlijkheid de pensioengerechtigde leeftijd zullen bereikt hebben, en dat de sociale wetgeving in 't algemeen voorziet dat, welke de beslissing van de rechtbank ook weze, de ouderdomspensioenen voor de helft naar de andere echtgenoot gaan.

Een ander lid weest op het gevaar een uitzondering te voorzien voor buitengewone omstandigheden; de rechtbanken zouden van deze buitengewone omstandigheden een algemene regel kunnen maken, en eens dat dergelijke rechtspraak zou vastliggen zou het zeer moeilijk zijn erop terug te komen.

De voorzitter deelde mede dat de amendementen van Mevrouw Ryckmans-Corin door haar aangehouden worden, zodat hij ze ter stemming dient te leggen.

Het amendement in hoofdorde zowel in bijkomende orde wordt eenparig verworpen.

Hierbij volgt de door de commissie eenparig aangenomen tekst van § 4 :

§ 4.

Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

De voorzitter stelde vast dat § 5 reeds aangenomen was en dat er onmiddellijk diende overgegaan te worden tot de bespreking van § 6.

§ 6.

Uw verslaggever legde uit dat in de vorige ontwerpen en teksten die besproken werden, men steeds getracht had artikel 205 van het Burgerlijke Wetboek op een of andere wijze te parafraseren. Hij was de mening toegedaan dat artikel 205 eerder behoort tot het erfreisrecht dan tot het vraagstuk dat zich thans stelt en wees er trouwens op dat het wetsontwerp tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot (Stuk Kamer n° 716/1 van 1973-1974) een wijziging van artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek beoogt.

Het scheen hem verkieslijker in het huidige ontwerp eenvoudig naar het bestaande artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek te verwijzen zonder te pogen het thans te veranderen of te verbeteren; dit zal binnen kort het werk van de commissie zijn bij het bestuderen van voormeld wetsontwerp.

Trouwens, het zou onlogisch zijn thans voor de echtgenoot die de scheiding bekomen heeft, na het overlijden van de schuldenaar van de uitkering, een meer gunstige toestand te voorzien dan deze die bestaat voor de niet gescheiden echtgenoot.

Uw verslaggever had nochtans twee teksten voorzien omdat er zich ter zake een probleem stelt. Inderdaad artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek zoals het thans bestaat, maakt het recht op onderhoudsgeld na het overlijden van de uitkeringsplichtige afhankelijk van twee voorwaarden :

1° Er moet een staat van behoefte zijn.

De rechtbanken interpreteren deze tekst in 't algemeen zo dat dit beduidt dat het onderhoudsgeld verschuldigd is wanneer de goederen door de echtgenote ontvangen uit de erfenis of uit de gemeenschap onvoldoende zijn om in haar onderhoud te voorzien.

Na wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot in de zin voorzien door het wetsontwerp n° 716 zal zich een dergelijk geval nog zeer zelden voordoen.

fession entraîne également certaines charges financières qui restent à charge du débiteur.

Le rapporteur a estimé que l'argument de l'âge avancé du bénéficiaire de la pension peut difficilement être invoqué, étant donné qu'en ce cas les deux époux auront, selon toute vraisemblance, atteint l'âge de la pension et que la législation sociale en général prévoit que, quelle que soit la décision du tribunal, la pension de vieillesse va pour moitié à l'autre époux.

Un autre membre a souligné le danger qu'il y a de prévoir une exception pour des cas extraordinaires; les tribunaux pourraient faire de ces cas exceptionnels une règle générale et, cette jurisprudence une fois établie, il serait très difficile de l'inverser.

Le président a déclaré que Mme Ryckmans-Corin maintient ses amendements, lesquels devront donc être mis aux voix.

L'amendement en ordre principal de même que l'amendement en ordre subsidiaire ont été rejetés à l'unanimité.

Voici le texte adopté par la Commission à l'unanimité :

§ 4.

En aucun cas, le montant de la pension ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

Le président a constaté que le § 5 a déjà été adopté et qu'il y a donc lieu de procéder immédiatement à la discussion du § 6.

§ 6.

Le rapporteur a rappelé que, dans les projets et textes précédents qui ont été discutés, on s'est toujours efforcé de paraphraser de l'une ou de l'autre manière l'article 205 du Code civil. A son avis, l'article 205 relève plutôt du droit successoral que du problème en discussion et il a d'ailleurs fait observer que le projet de loi modifiant les droits successoraux de l'époux survivant (Doc. Chambre n° 716/1, 1973-1974) vise à modifier l'article 205 du Code civil.

Il lui semble préférable de se référer tout simplement dans le présent projet à l'article 205 actuel du Code civil, sans chercher à le modifier ou à l'améliorer; ce sera sous peu la tâche de la Commission, lorsqu'elle examinera le projet de loi précité.

D'ailleurs, il serait illogique de prévoir maintenant que l'époux qui a obtenu le divorce bénéficie, après le décès du débiteur de la pension, d'une situation plus favorable que celle qui est faite à l'époux non divorcé.

Le rapporteur a cependant prévu deux textes parce qu'un problème se pose à cet égard. En effet, dans sa version actuelle, l'article 205 du Code civil rend le droit aux aliments après le décès du débiteur de la pension tributaire de deux conditions :

1° Il doit y avoir état de besoin.

En général, les tribunaux interprètent ce texte en ce sens que la pension alimentaire est due lorsque les biens que l'épouse a recueillis de l'héritage ou de la communauté sont insuffisants à assurer sa subsistance.

Après modification des droits successoraux de l'époux survivant dans le sens prévu par le projet de loi n° 716, un tel cas ne se présentera plus que très rarement.

2° Wanneer er geen kinderen uit het huwelijk gesproten zijn.

Bij de vorige besprekingen hadden sommige leden laten opmerken dat bepalingen in de aard van artikel 205 eveneens zouden dienen toegepast wanneer er kinderen uit het huwelijk geboren zijn.

Uw verslaggever wees er echter nog eens op dat men in dit geval, en staande voor de huidige tekst van artikel 205, voor de gescheiden echtgenote een gunstiger regiem dan dat van de niet gescheiden echtgenote zou invoeren; hij meent dat het verkieslijker is bij de bespreking van het wetsontwerp tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot het geheel van artikel 205 te toetsen aan de nieuwe beginselen die in dit wetsontwerp ingevoerd werden voor wat betreft het geheel van het erfrecht van de echtgenoot.

Verschillende leden betuigden hun instemming met de eerste door de verslaggever voorgestelde tekst die voorziet dat naast §§ 3, 4 en 5 van artikel 205 ook § 2 toepasselijk is; het is deze paragraaf die de echtgenoten met kinderen uit het huwelijk geboren uitsluit.

Een lid wees erop dat de Senaat artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek reeds gewijzigd had, zodat inderdaad dit artikel grondig zou dienen onderzocht.

De eerste versie van § 6 werd eenparig aangenomen. Hierbij volgt de tekst ervan :

§ 6 :

De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam mag levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap, dit volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205, §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

Het gehele artikel 1 werd eenparig aangenomen.

Artikel 2.

Ter inleiding van artikel 2 wees de verslaggever op twee mogelijkheden : artikel 2 is eigenlijk een procedureartikel; tot hertoe heeft men de tekst van artikel 2 steeds willen inlassen in het Burgerlijk Wetboek onder vorm van een artikel 301bis; ten einde het Burgerlijk Wetboek niet te verzwaren met procedureartikelen zou het wellicht meer gepast zijn een tekst die meer de rechtspleging betreft, over te hevelen naar het Gerechtelijk Wetboek onder vorm van een aanvulling van artikel 1280 van dit Wetboek.

De Minister was deze mening niet toegedaan; naar zijn oordeel vormt artikel 301bis een geheel met artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, en is het voor de rechtsonderhorigen gemakkelijker hun weg te vinden in een wetgeving wanneer beide artikelen samen in hetzelfde Wetboek opgenomen zijn.

Eenzelfde mening werd verdedigd door een ander lid.

Enkele leden meenden dat men te ver gaat door toe te laten dat na echtscheiding loonsoverdracht zou kunnen toegekend worden om de betaling van de uitkering tot onderhoud te verzekeren.

Een loonsoverdracht kan medebrengen dat de werkgever op de hoogte gesteld wordt van het bestaan van een procedure in echtscheiding, wat ongetwijfeld te vermijden is; zij begrepen dat een loonsoverdracht gegeven wordt in het kader van het bestaand huishouden, doch meenden dat dergelijke maatregel niet meer verrechtvaardigd is eens dat het huishouden niet meer bestaat.

Zij vreesden bovendien dat, waar het voorgestelde artikel voorziet dat de loonsoverdracht kan toegestaan worden, deze

2° Aucun enfant n'est né du mariage.

Lors des discussions précédentes, certains membres ont fait observer que des dispositions analogues à celles de l'article 205 du Code civil devraient également être appliquées lorsque des enfants sont nés du mariage.

Le rapporteur a cependant signalé une nouvelle fois qu'en ce cas, eu égard au texte actuel de l'article 205 du Code civil, l'épouse divorcée bénéficierait d'un régime plus favorable que l'épouse non divorcée. Aussi votre rapporteur estime-t-il préférable que, lors de la discussion du projet de loi modifiant les droits successoraux de l'époux survivant, l'ensemble de l'article 205 du Code civil soit confronté aux principes nouveaux inscrits dans ce projet de loi en ce qui concerne l'ensemble des droits successoraux des époux.

Plusieurs membres se sont ralliés au premier texte proposé par le rapporteur : ce texte prévoit qu'outre les §§ 3, 4 et 5 de l'article 205 du Code civil, le § 2 est également applicable. C'est ce paragraphe qui exclut les époux qui ont des enfants nés du mariage.

Un membre a signalé que le Sénat a déjà modifié l'article 205 du Code civil, de sorte que cet article devra effectivement être examiné d'une manière approfondie.

La première version du § 6 a été adoptée à l'unanimité. En voici le texte :

§ 6 :

La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession et ce aux conditions prévues à l'article 205, §§ 2, 3, 4 et 5, du Code civil. »

L'ensemble de l'article 1 a été adopté à l'unanimité.

Art. 2.

En guise d'introduction, le rapporteur a attiré l'attention sur deux possibilités. En fait, l'article 2 est un texte de procédure. Jusqu'à présent, on a toujours voulu insérer ce texte dans le Code civil sous la forme d'un article 301bis. Afin de ne pas surcharger le Code civil d'articles de procédure, il serait sans doute plus indiqué d'insérer le texte de l'article 2 dans le Code judiciaire, sous la forme d'un complément à l'article 1280 de ce Code.

Le Ministre a déclaré ne pas partager cet avis : selon lui, l'éventuel article 301bis forme un tout avec l'article 301 du Code civil. Il est plus aisé pour les justiciables de s'y retrouver dans une législation lorsque deux articles figurent dans le même Code.

Un autre membre a défendu la même opinion.

Quelques membres ont été d'avis que l'on allait trop loin en prévoyant la possibilité d'accorder une délégation de salaire après divorce pour assurer le paiement de la pension alimentaire.

Une délégation de salaire peut impliquer que l'employeur sera informé de l'existence d'une procédure en divorce, ce qui est sans aucun doute à proscrire; s'il a été possible aux dits membres de concevoir l'octroi d'une délégation de salaire dans le cadre d'un ménage existant, ils ont toutefois estimé que pareille mesure ne se justifie plus dès que ce ménage n'existe plus.

En outre, ils craignent que, l'article proposé prévoyant la faculté d'accorder une délégation de salaire, cette dernière

praktisch en automatisch in alle vonnissen zal voorzien worden, wat onverantwoorde moeilijkheden voor de uitkeringsplichtige medebrengt wanneer deze het inzicht heeft het vonnis uit te voeren. Wanneer eenvoudig voorzien wordt dat derdenbeslag dient te worden gelegd bij niet-betaling, zal de uitvoering enkel plaats hebben wanneer de schuldenaar van de uitkering werkelijk tekort komt aan zijn verplichtingen.

Een ander lid was gevoelig voor de aangehaalde moeilijkheden waarmede de schuldenaar kan te kampen hebben.

Het meende echter dat de moeilijkheden van de uitkeringsgerechtigde eveneens in overweging dienen genomen te worden. Inderdaad, wanneer er geen overdracht toegekend wordt en de procedure van het derdenbeslag moet worden gevolgd, dienen vaak zeer belangrijke gerechtskosten voorgeschoten te worden waarvan de terugbetaling zelfs niet verzekerd is.

Hij onderstreepte dat de waarborgen gegeven aan de uitkeringsgerechtigde om de uitkering werkelijk te ontvangen, zo ruim mogelijk moeten zijn.

Een ander lid wees erop dat het onjuist is te beweren dat de loonoverdracht enkel toepasselijk is in geval van het bestaan van een huishouden; inderdaad, artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, dat de voorlopige maatregelen inzake echtscheiding bepaalt, verwijst naar artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek zodat ook inzake voorlopige maatregelen een loonoverdracht mogelijk is.

Anderzijds meende hij de aandacht te moeten vestigen op het feit dat de tekst voorziet dat de rechtbank de loonoverdracht kan toepassen; er zal dus vooreerst een verzoek van de belanghebbende dienen te zijn en bovendien zal de rechtbank oordelen of een dergelijk verzoek wel in de omstandigheden die er zijn, verrechtvaardigd is.

Hij verwees ook naar artikel 1452 van het Gerechtelijk Wetboek waarbij de werkgever bij derdenbeslag dient een verklaring af te leggen betreffende de gelden die hij onder zich houdt en bestemd zijn voor de schuldenaar. Hij meende dat aldus aan de werkgever heel wat meer verplichtingen opgelegd worden in geval van derdenbeslag dan in geval van loondelegatie.

Uw verslaggever stelde vast dat de enige ernstige moeilijkheid is dat de loonoverdracht zou kunnen gegeven worden in gevallen waar de schuldenaar regelmatig onderhoudsgeld betaald heeft en ook het inzicht heeft dit ook in de toekomst te doen. Hij suggereerde uitdrukkelijk in het verslag te voorzien dat de commissie de mening toegedaan is dat het gebruik van het woord « kan » er op wijst dat de rechtbanken voorzichtig zullen omgaan met het toekennen van de loondelegatie en deze b.v. zouden weigeren wanneer het bewezen is dat de schuldenaar steeds regelmatig betaald heeft of het te verwachten is dat hij dit verder zal doen.

Dit scheen wel een eensgezinde wens van de commissie te zijn, doch sommige leden vreesden dat dit onvoldoende zijn zal en dat sommige rechtbanken automatisch de loonoverdracht zouden kunnen toekennen indien er geen tekst in de wet opgenomen wordt die dit verbiedt.

Deze leden vonden dat de loonoverdracht enkel en alleen verrechtvaardigd is in het kader van artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek.

Zij zouden eveneens wensen dat deze loonoverdracht enkel en alleen in werking zou treden wanneer het vonnis kracht van gewijsde heeft bekomen; het zou inderdaad ongeoorloofd zijn dat er loonoverdracht toegepast wordt wanneer er beroep tegen het vonnis van echtscheiding is.

Uw verslaggever meende dat de uitkering toegekend op grond van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek slechts verschuldigd is vanaf het ogenblik waarop de echtscheiding overgeschreven is en er dus geen beroep meer kan zijn.

Er is echter hieraan één enkele uitzondering : deze waarbij het beroep beperkt wordt tot het onderhoudsgeld.

ne soit prévue de façon presque automatique dans la totalité des jugements, ce qui entraînera les difficultés injustifiées dans le chef du débiteur de la pension, lorsque celui-ci a l'intention d'exécuter le jugement. En revanche, s'il est simplement prévu qu'il y a lieu de procéder à une saisie-arrêt entre les mains de tiers en cas de non-paiement, le jugement ne sera exécuté que si le débiteur de la pension manque réellement à ses obligations.

Un autre membre s'est montré sensible aux difficultés auxquelles le débiteur peut être confronté.

Il a estimé cependant qu'il convient de considérer également les difficultés du bénéficiaire de la pension. En effet, lorsqu'aucune délégation n'est pas octroyée et que la procédure de la saisie-arrêt entre les mains de tiers s'impose, il y a souvent lieu d'avancer des sommes considérables à valoir sur les frais judiciaires, sommes dont le remboursement n'est même pas assuré.

Ce membre a été d'avis que la garantie offerte au bénéficiaire de la pension de percevoir réellement celle-ci, doit être aussi large que possible.

Un autre membre a fait valoir qu'il est inexact de prétendre que la délégation de salaire ne s'applique que dans les cas des ménages existants; en effet, l'article 1280 du Code judiciaire, article arrêtant les mesures provisoires en matière de divorce, fait référence à l'article 218 du Code civil, de sorte qu'une délégation de salaire est également possible dans le cadre des mesures provisoires.

Il a cru, par ailleurs, devoir attirer l'attention sur le fait que le texte prévoit que le tribunal peut appliquer la délégation de salaire; une requête préalable de l'intéressé sera donc nécessaire et le tribunal appréciera si une telle requête se justifie dans les circonstances existantes.

Il s'est également référé à l'article 1452 du Code judiciaire, en vertu duquel l'employeur est tenu, en cas d'une saisie-arrêt, de faire la déclaration des sommes qu'il détient et qui sont destinées au débiteur. Il a estimé que l'employeur se voit ainsi imposer bien plus d'obligations dans le cas d'une saisie-arrêt que dans le cas d'une délégation de salaire.

Le rapporteur a souligné que la seule difficulté sérieuse réside dans le fait que la délégation de salaire pourrait être accordée dans les cas où le débiteur a régulièrement versé la pension alimentaire et a aussi l'intention de le faire également à l'avenir. Il a suggéré de prévoir explicitement dans le rapport que la Commission a estimé que l'emploi du mot « peut » indique que les tribunaux agiront avec circonspection lorsqu'il s'agit d'accorder la délégation de salaire et qu'ils pourraient, par exemple, refuser celle-ci, notamment lorsqu'il a été prouvé que le débiteur a toujours régulièrement acquitté son dû et qu'il est permis d'escompter qu'il continuera à le faire.

Ceci semble bien être le vœu unanime de la Commission mais plusieurs membres ont dit leurs craintes que cela ne soit insuffisant et que certains tribunaux n'accordent automatiquement la délégation de salaire s'il ne figure pas dans la loi de disposition interdisant cette délégation.

Ces membres ont estimé que la délégation de salaire ne se justifie que dans le cadre de l'application de l'article 218 du Code civil.

Ils ont également émis le vœu que cette délégation de salaire ne devienne effective qu'après que le jugement aura été coulé en force de chose jugée; il serait en effet inadmissible qu'il soit fait usage de cette délégation durant la procédure de recours contre le jugement prononçant le divorce.

Le rapporteur a estimé que la pension accordée en vertu de l'article 301 du Code civil n'est due qu'à partir du moment de la transcription du divorce, c'est-à-dire lorsqu'il n'y a plus de possibilité de recours.

Il y a cependant sur ce point une exception : celle où l'appel ne concerne que la pension alimentaire.

Het scheen aan alle leden zeer moeilijk om deze uitzonderlijke gevallen te voorzien in de tekst zelf van de wet.

Eenparig werd er echter op gewezen dat de commissie geen automatisme wenst in het toekennen van loonsoverdracht en het aldus zeer wenselijk zou zijn dat de rechtbanken in elk geval afzonderlijk de gedragingen in het verleden en de mentaliteit van de schuldenaar zouden peilen om na te gaan of een loonsoverdracht noodzakelijk is of niet.

Niets belet trouwens dat een rechtbank het in voege treden van de loonsoverdracht afhankelijk zou stellen van de niet betaling van de eerstvolgende vervalttermijn van de uitkering; een dergelijk systeem zou elke willekeurige handelwijze van de uitkeringsgerechtigde uitsluiten.

De commissie meende eensgezind dat het woord « kan » opgenomen in artikel 2 aan de rechtbanken toelaat de loonsoverdracht afhankelijk te maken van deze of andere voorwaarden.

Voor wat nu de voorgestelde tekst voor het artikel 301bis van het Burgerlijk Wetboek betreft (eerste mogelijkheid voorzien in de tekst van de verslaggever), werd door een lid opgemerkt dat in feite dit artikel tot in een zekere mate onuitvoerbaar is. Inderdaad, het tweede gedeelte ervan zou strikt gesproken enkele en alleen toepasselijk zijn wanneer de rechtbank gebruik gemaakt heeft van de mogelijkheid onderzoeksmaatregelen bij derden te verrichten. Dit is zeker niet de geest van het artikel.

Een lid stelde voor na de woorden « voor de vaststelling » bij te voegen « en de uitvoering ».

Een ander lid stelde voor de aanvang van de zin als volgt te wijzigen : « Voor de vaststelling van de uitkering en de uitvoering van de beslissing die de uitkering vastlegt... » en in het Frans : « Le tribunal peut en vue de la fixation du montant de la pension et de l'exécution du jugement fixant la pension... ».

Het artikel in overeenstemming met dit laatste voorstel gewijzigd werd aangenomen met 11 stemmen bij één onthouding.

Artikel 3.

De verslaggever wees erop dat dit artikel tot doel heeft het beslag op en de afstand van de uitkeringen tot onderhoud te beperken in de mate voorzien voor andere onderhoudsgelden.

Het artikel werd eenparig aangenomen.

Artikel 4.

De verschillende mogelijkheden werden door uw verslaggever toegelicht.

Een eerste mogelijkheid was, over de gebeurlijke terugwerkende kracht van de wet niets te vermelden. Hij vreesde echter dat in dit geval langdurige procedures zullen gevoerd worden ten einde te weten in welke mate de wet terugwerkende kracht heeft of niet. Alleen reeds de adviezen die voorheen gegeven werden door de administratie en door sommige leden, en die opgenomen werden in het ontwerp van verslag wijzen er op dat zeer tegenstrijdige oplossingen van dit probleem mogelijk zijn.

Een tweede mogelijkheid bestond erin eenvoudig de wet in haar geheel zonder meer toepasselijk te maken op de bestaande toestanden.

Het gevolg hiervan zou ondermeer zijn, dat alle uitkeringen tot levensonderhoud, ook deze voor twintig en dertig jaar toegestaan, automatisch zouden aangepast worden aan de huidige index, wat vanzelfsprekend zeer belangrijke verhogingen zou voor gevolg hebben; een dergelijke oplossing zou zeer zware gevolgen kunnen hebben voor sommige schuldenaars van de uitkering en zou niet zeer realistisch zijn.

Tous les membres ont estimé fort difficile de prévoir ces cas exceptionnels dans le texte même de la loi.

Ils ont cependant unanimement attiré l'attention sur le fait que la Commission ne désire pas d'automatisation dans l'octroi de la délégation de salaire et qu'il serait de ce chef hautement souhaitable que les tribunaux examinent dans chaque cas séparément les attitudes passées et la mentalité du débiteur pour déterminer si cette délégation est nécessaire ou non.

Rien ne s'oppose d'ailleurs à ce qu'un tribunal ne rende l'entrée en vigueur de la délégation de salaire tributaire du non paiement de la pension lors de la première échéance à venir, un tel système rendrait impossible tout arbitraire à l'égard du bénéficiaire.

La Commission a estimé à l'unanimité que le mot « peut », qui figure à l'article 2, permet aux tribunaux de faire dépendre la délégation de salaire de cette ou d'autres conditions.

En ce qui concerne maintenant le texte proposé pour l'article 301bis du Code civil (première possibilité prévue dans le texte du rapporteur), un membre a fait observer qu'en fait cet article est, dans une certaine mesure, inexecutable. En effet, la deuxième partie ne serait, strictement parlant, d'application qu'après que le tribunal aura usé de la possibilité de procéder à des enquêtes par des tiers. Tel n'est certainement pas l'esprit de l'article.

Un membre a proposé d'ajouter après les mots « de la fixation » les mots « et de l'exécution du paiement ».

Un autre membre a suggéré de modifier, en français, le début de la phrase comme suit : « Le tribunal peut en vue de la fixation du montant de la pension et de l'exécution du jugement fixant la pension »; ce passage devenant en néerlandais : « Voor de vaststelling van de uitkering en de uitvoering van de beslissing die de uitkering vastlegt... ».

L'article modifié conformément à la suggestion précitée a été adopté par 11 voix et une abstention.

Article 3.

Le rapporteur a souligné que cet article vise à restreindre, dans la mesure prévue pour les autres pensions alimentaires, la saisie et la cession des pensions alimentaires après divorce.

L'article a été adopté à l'unanimité.

Article 4.

Votre rapporteur a analysé les diverses possibilités.

Une première possibilité consiste à ne pas faire état de l'éventuel effet rétroactif de la loi. Il a toutefois redouté, dans une telle hypothèse, des procédures de longue durée aux fins de déterminer dans quelle mesure la loi est, ou non, assortie de l'effet rétroactif. Par ailleurs, les avis émis jadis par l'administration et par certains membres et repris dans le projet de rapport montrent que des solutions très contradictoires peuvent être apportées à ce problème.

Une seconde possibilité consiste tout simplement à rendre l'ensemble de la loi applicable sans plus aux situations existantes.

Cela aurait notamment pour effet de lier automatiquement à l'index actuel l'ensemble des pensions alimentaires, en ce compris celles qui ont été octroyées pour des périodes de vingt et trente ans, ce qui ne manquerait pas de provoquer de très importantes augmentations; une telle solution, outre qu'elle ne serait pas très réaliste, entraînerait de très lourdes conséquences dans le chef de certains débiteurs de pensions.

Er werd dan ook geopteerd voor een derde oplossing, namelijk de tussenkomst van de rechtbank door het kanaal van de toepassing van artikel 1, § 3, wat aan de rechtbanken toelaat bij een gebeurlijke aanpassing van bestaande uitkeringen tot levensonderhoud, controle uit te oefenen over de huidige toestand van de partijen.

Uiteindelijk meende de verslaggever dat in de voorgestelde tekst, tussen de woorden « *zijn de §§ 2, 4, 5 en 6* » en « *toepasselijk* » de woorden « *van artikel 1 evenals de artikelen 2 en 3 van deze wet* » moeten worden ingevoegd.

Een lid vindt de terugwerkende kracht van de wet die aldus ingevoegd wordt, ongelukkig; dit zou b.v. aan degene die gerechtigd is op de uitkering het recht kunnen geven aanspraak te maken op een merkelijke verhoging van de inkomsten van de schuldenaar, dit enkel en alleen omdat sedert de echtscheiding de schuldenaar zijn beroep succesvol uitgeoefend heeft; wanneer voorheen de uitkering tot levensonderhoud op basis van het indemnitaire karakter vastgelegd werd hebben beide partijen zich aan deze toestand aangepast en vormt deze toestand in een zekere mate een verworven recht waaraan niet meer mag getornd worden.

Uw verslaggever liet opmerken dat het door dit lid aangehaalde voorbeeld slecht gekozen is. Inderdaad, de rechtbanken zullen slechts kunnen tussenkomen door het kanaal van artikel 1, § 3, wat betekent dat in ieder geval bij het verhogen van de uitkering tot levensonderhoud enkel zal mogen rekening gehouden worden met het behoud van de toestand beschreven in artikel 1, § 1, d.w.z. het toelaten aan de schuldenaar om in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardig wijze als tijdens het samenleven.

Indien nu na het samenleven de toestand van de schuldenaar zich merkkelijk gewijzigd heeft, is het niet aan de rechtbank toegelaten hiermede rekening te houden; de aanpassing wordt dus beperkt enerzijds door de verwijzing naar artikel 1, § 1, en anderzijds door het feit in geen geval de uitkering hoger dan een derde van de inkomsten van de schuldenaar zal mogen zijn.

Een ander lid verdedigde eveneens de stelling volgens welke het niet aanvaardbaar is terug te komen op een toestand die door de partijen als definitief geregeld beschouwd wordt.

Hij vreesde dat hieruit zware moeilijkheden zullen ontstaan daar de schuldenaar ondertussen een nieuw huwelijk kan aangaan hebben en hierbij rekening gehouden heeft met de toestand die, naar zijn oordeel, voor goed gevestigd was.

Men moet terzake niet enkel rekening houden met de toestand van de uitkeringsgerechtigde maar ook met deze van de schuldenaar.

Uw verslaggever herinnerde eraan dat een van de twee doeleinden van het oorspronkelijk wetsvoorstel neergelegd op 4 februari 1964 door de heren Rollin en Hambye, juist was de mogelijkheid te scheppen de uitkering te vermeerderen of te verminderen indien een belangrijke wijziging intrad in de behoeften van de echtgenoot of in de bestaansmiddelen van de uitkeringsplichtige.

Gedurende besprekingen die tien jaar lang geduurd hebben werd voortdurend gewezen op de noodzakelijkheid onderhoudsgelden en uitkeringen die sedert twintig jaar en meer vastgelegd zijn, te wijzigen.

Op heden is de toestand nog zeer veel verscherpt door de snelle verhoging van de levensduur.

Een ander lid drukte zijn bezorgdheid uit over de interpretatie van de wet, die bij sommige rechtbanken gangbaar zou kunnen worden. Hij meende artikel 4 te verstaan op zo een wijze dat in ieder geval de wet slechts voor de toekomst toepasselijk is, doch zeker niet voor het verleden.

Alle leden van de commissie meenden dat hierover geen twijfel mogelijk is en dat op dit punt de tekst duidelijk is.

Par conséquent, on a opté pour une troisième solution, c'est-à-dire l'intervention du tribunal par le canal de l'application de l'article 1, § 3, permettant aux tribunaux d'exercer un contrôle de la situation actuelle des parties dans l'éventualité d'un ajustement des pensions alimentaires existantes.

En conclusion, le rapporteur a estimé que, dans le texte proposé, il y a lieu d'insérer entre les mots « *les §§ 2, 4, 5 et 6* » et les mots « *sont applicables* », les mots « *de l'article 1, de même que les articles 2 et 3 de la présente loi* ».

Un membre a trouvé inopportune la rétroactivité qui vient d'être insérée dans la loi. Cet effet rétroactif pourrait conférer au bénéficiaire de la pension le droit de prétendre à tout accroissement substantiel des revenus du débiteur, pour la seule et unique raison que, depuis le divorce, la profession du débiteur a été exercée avec succès; alors que précédemment la pension alimentaire a été fixée sur la base du caractère indemnitaire de celle-ci, les deux parties se sont par la suite adaptées à cette situation, laquelle constitue en quelque sorte un droit acquis et désormais intangible.

Votre rapporteur a fait observer que l'exemple cité par le membre était mal choisi. En effet, les tribunaux ne pourront intervenir que par le canal de l'article 1, § 3, ce qui signifie qu'en tout état de cause toute augmentation de la pension alimentaire ne pourra avoir d'autre objectif que le maintien de la situation décrite à l'article 1, § 1, c'est-à-dire qu'il y a lieu de permettre au débiteur d'assurer son existence dans les conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune.

Or, si après la vie commune la situation du débiteur s'est notablement modifiée, il n'est pas permis au tribunal d'en tenir compte; l'adaptation est donc limitée, d'une part, par la référence à l'article 1, § 1, et, d'autre part, par le fait qu'en aucun cas la pension ne pourra être supérieure au tiers des revenus du débiteur.

Un autre membre a également défendu la thèse selon laquelle il est inadmissible de revenir sur une situation considérée par les parties comme définitivement réglée.

Il a craint que des difficultés sérieuses n'en résultent, étant donné que le débiteur peut entre-temps avoir contracté un nouveau mariage et avoir tenu compte à cette occasion de la situation qui, à son estime, était définitivement acquise.

En l'occurrence il ne faut pas seulement tenir compte de la situation du bénéficiaire de la pension, mais également de celle du débiteur de celle-ci.

Le rapporteur a rappelé qu'un des deux objectifs visés par la proposition de loi initiale, déposée le 4 février 1964 par MM. Rollin et Hambye, était précisément de créer la possibilité d'augmenter ou de réduire la pension, si une modification importante survenait dans les besoins de l'époux ou dans les ressources du débiteur de la pension.

Au cours des discussions qui se sont prolongées pendant dix ans, l'accent a constamment été mis sur la nécessité de modifier les aliments et pensions fixés depuis vingt ans et davantage.

Aujourd'hui, la situation a gagné énormément en acuité en raison de l'augmentation rapide du coût de la vie.

Un autre membre a exprimé ses préoccupations au sujet de l'interprétation de la loi qui pourrait être donnée par certains tribunaux. Il croit que l'article 4 doit être interprété de manière telle que la loi ne soit en tout cas applicable que pour l'avenir mais certainement pas pour le passé.

Tous les membres de la commission ont estimé qu'aucun doute n'est possible à ce sujet et que le texte est clair

Terugwerkende kracht zal zeker niet gaan tot het verhoogen van vervallen termijnen.

Een ander lid dacht dat het gebruik van het woord « *thans* » dubbelzinnig is en dat de wens van de commissie beter zou veruitwendigd worden door de woorden « *voor de inwerkingtreding van deze wet* ».

De commissie was het hiermede eens.

De aldus gewijzigde tekst van artikel 4 werd aangenomen met 10 tegen 1 stemmen bij 1 onthouding.

Het gehele wetsontwerp zoals het hierna voorkomt, werd aangenomen met 10 stemmen bij 2 onthoudingen.

Dit verslag werd eenparig aangenomen.

De Verslaggever,

De Voorzitter,

A. CLAES.

L. REMACLE.

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE.

Artikel 1.

Artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepalingen :

§ 1. — De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en de inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem in staat stellen kan in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.

§ 2. — De rechtbank die de uitkering toekent stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding toestaat, kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

§ 3. — Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of opheffen.

Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

sur ce point. La rétroactivité n'ira certainement pas jusqu'à la majoration des termes échus.

Selon un autre membre, l'emploi du mot « *actuellement* » est équivoque et le vœu de la commission serait mieux traduit par les mots « *avant l'entrée en vigueur de la présente loi* ».

La commission a marqué son accord.

Le texte ainsi modifié de l'article 4 a été adopté par 10 voix contre 1 et 1 abstention.

L'ensemble du projet de loi tel qu'il figure ci-après, a été adopté par 10 voix et 2 abstentions.

Ce rapport a été approuvé à l'unanimité.

Le Rapporteur,

Le Président,

A. CLAES.

L. REMACLE.

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION.

Article 1.

L'article 301 du Code civil est remplacé par les dispositions suivantes :

§ 1. — Le tribunal peut accorder à l'époux qui a obtenu le divorce, sur les biens et les revenus de l'autre époux, une pension pouvant permettre au bénéficiaire, compte tenu de ses revenus et possibilités, d'assurer son existence dans des conditions équivalentes à celles dont il bénéficiait durant la vie commune.

§ 2. — Le tribunal qui accorde la pension constate que celle-ci est adaptée de plein droit aux fluctuations de l'indice des prix à la consommation.

Le montant de base de la pension correspond à l'indice des prix à la consommation du mois au cours duquel le jugement ou l'arrêt accordant le divorce est coulé en force de chose jugée, à moins que le tribunal en décide autrement. Tous les douze mois, le montant de la pension est adapté en fonction de la hausse ou de la baisse de l'indice des prix à la consommation du mois correspondant.

Ces modifications sont appliquées à la pension dès l'échéance qui suit la publication au *Moniteur belge* de l'indice nouveau à prendre en considération.

Le tribunal peut, dans certains cas, appliquer un autre système d'adaptation de la pension au coût de la vie.

§ 3. — Si, par suite de circonstances indépendantes de la volonté du bénéficiaire de la pension, celle-ci n'est plus suffisante et ce dans une mesure importante, pour sauvegarder la situation prévue au § 1, le tribunal peut augmenter la pension.

Si, par suite d'une modification sensible de la situation du bénéficiaire, le montant de la pension ne se justifie plus, le tribunal peut réduire ou supprimer la pension.

Ceci vaut également en cas de modification sensible de la situation du débiteur de la pension par suite de circonstances indépendantes de sa volonté.

§ 4. — Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 5. — De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen, gehomologeerd door de rechtbank. De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen op aanvraag van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 6. — De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam mag levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap, dit volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205, §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 2.

In het Burgerlijk Wetboek wordt een nieuw artikel 301*bis* ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 301*bis*. — Voor de vaststelling van het bedrag van de uitkering en voor de tenuitvoerlegging van het vonnis waarbij deze uitkering is vastgesteld, kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 218 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dat geval is het bepaalde in het laatste lid van artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing. »

Artikel 3.

Artikel 1410, § 1, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, wordt als volgt gewijzigd :

« 1° de al dan niet provisionele uitkeringen tot onderhoud door de rechter toegewezen, alsmede de uitkeringen die na echtscheiding aan de niet schuldige echtgenoot worden toegekend. »

Artikel 4.

Artikel 1, § 3, is van toepassing op de vóór de inwerking-treding van deze wet door de rechtbanken op grond van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek toegekende uitkeringen. Op de uitkering aldus opnieuw vastgesteld, zijn §§ 2, 4, 5 en 6 van artikel 1 evenals de artikelen 2 en 3 van deze wet, toepasselijk.

§ 4. — En aucun cas, le montant de la pension ne peut excéder le tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension.

§ 5. — La pension peut à tout moment être remplacée par un capital, de l'accord des parties homologué par le tribunal. A la demande de l'époux débiteur de la pension, le tribunal peut également accorder, à tout moment, la capitalisation.

§ 6. — La pension n'est plus due au décès de l'époux débiteur, mais le créancier peut demander des aliments à charge de la succession, et ce aux conditions prévues à l'article 205, §§ 2, 3, 4 et 5 du Code civil.

Article 2.

Il est inséré dans le Code civil un article 301*bis* nouveau, libellé comme suit :

« Art. 301*bis*. — Le tribunal peut, en vue de la fixation du montant de la pension et en vue de l'exécution du jugement fixant celle-ci, exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 218 du Code civil. En ce cas, les dispositions reprises au dernier alinéa de l'article 1280 du Code judiciaire sont d'application. »

Article 3.

L'article 1410, § 1, 1°, du Code judiciaire est modifié comme suit :

« 1° aux provisions et pensions alimentaires adjugées par justice, ainsi qu'aux pensions allouées après divorce à l'époux non coupable. »

Article 4.

L'article 1, § 3, est applicable aux pensions allouées avant l'entrée en vigueur de la présente loi par les tribunaux en vertu de l'article 301 du Code civil. Les §§ 2, 4, 5 et 6 de l'article 1 ainsi que les articles 2 et 3 de la présente loi sont applicables à la pension ainsi fixée à nouveau.

BIJLAGE.

Bestuur der Wetgeving.

W. 3587.

Uitkering na echtscheiding.

*Buitenlandse wetgevingen.**Luxemburg.*

Burgerlijk Wetboek artikel 301.
Zelfde interpretatie als in België.

Frankrijk.

Burgerlijk Wetboek artikel 301.

Wordt geïnterpreteerd in die zin dat de uitkering een alimentatie-karakter heeft, zodat de rechtbank ze kan verhogen, verminderen of intrekken naargelang van de behoeften en de inkomsten van de partijen.

De rechtspraak aanvaardt niet dat de uitkering wordt gekapitaliseerd.

De uitkering is een last van de nalatenschap.

De wet van 2 april 1941 heeft artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek aangevuld met de volgende bepaling :

« Afgezien van elke andere schadeloosstelling waartoe de echtgenoot tegen wie de echtscheiding werd uitgesproken gehouden is, mogen de rechters aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, een schadevergoeding toekennen voor het materieel of moreel verlies dat hij door de ontbinding van het huwelijk heeft geleden. »

Die schadeloosstelling is niet vatbaar voor herziening.

Nederland.

Burgerlijk Wetboek artikel 172 :

De rechtbank kan de echtgenoot tegen wie de echtscheiding is uitgesproken tot een uitkering tot onderhoud veroordelen op voorwaarde dat de andere niet voldoende inkomsten tot zijn levensonderhoud heeft.

De echtgenoten kunnen eveneens een overeenkomst aangaan betreffende een uitkering of de door de rechtbank toegekende uitkering wijzigen.

Burgerlijk Wetboek artikel 401 : de rechter kan de uitkering die hij heeft toegekend of waarover de partijen het eens zijn geworden, verminderen of intrekken, wanneer de voorwaarden met betrekking tot de ontoereikendheid van de inkomsten gewijzigd zijn.

Duitsland.

Huwelijkswet artikel 58 : wordt de echtscheiding tegen de man uitgesproken dan moet deze laatste slechts dan een uitkering tot onderhoud storten indien haar inkomsten ontoereikend zijn; het bedrag van die uitkering wordt bepaald overeenkomstig de levensstandaard van de echtgenoten tijdens het huwelijk.

Wordt bij echtscheiding de vrouw in het ongelijk gesteld dan moet zij haar gewezen echtgenoot slechts dan een uitkering tot onderhoud betalen, wanneer deze laatste niet bij machte is in zijn behoeften te voorzien.

Zelfde wet, artikel 59 : in beide gevallen moet de schuldig verklaarde echtgenoot wiens eigen onderhoud in het gedrang zou komen, slechts een uitkering betalen die naar billijkheid is vastgesteld met inachtneming van de behoeften en inkomsten van ieder der partijen.

Zelfde wet artikel 60 : is de schuld aan beide zijden even groot, dan kan de rechtbank, zo nodig, aan een van beide echtgenoten ten laste van de andere een uitkering tot levensonderhoud toekennen, welke slechts voorlopig kan zijn.

Zelfde wet artikel 61 : indien de echtscheiding wordt uitgesproken zonder dat iemand schuldig wordt verklaard, dan moet de echtgenoot die de echtscheiding heeft aangevraagd, aan de andere een naar billijkheid vastgestelde uitkering tot onderhoud toekennen : in dat geval gaat het om een werkelijk recht op onderhoud.

Burgerlijk Wetboek artikel 323 : in ieder geval kan elke partij — wanneer een belangrijke wijziging intreedt in de voorwaarden die de beslissing omtrent de uitkering hebben gemotiveerd — om een overeenkomstige wijziging van die beslissing verzoeken.

ANNEXE.

Administration de la Législation.

L. 3587.

Pension après divorce.

*Législations étrangères.**Luxembourg.*

Code civil article 301.
Interprété comme en Belgique.

France.

Code civil article 301.

Interprété en ce sens que la pension a un caractère alimentaire, de telle sorte que le tribunal peut l'augmenter, la diminuer ou la supprimer selon les besoins et les ressources des parties.

La jurisprudence n'admet pas la capitalisation de la pension.

La pension est une charge de la succession.

La loi du 2 avril 1941 a complété l'article 301 du Code civil par la disposition suivante :

« Indépendamment de toutes autres réparations dues par l'époux contre lequel le divorce a été prononcé, les juges pourront allouer au conjoint qui a obtenu le divorce des dommages-intérêts pour le préjudice matériel ou moral à lui causé par la dissolution du mariage. »

Ces dommages-intérêts ne sont pas susceptibles de révision.

Pays-Bas.

Code civil article 172 :

Le tribunal peut condamner l'époux contre lequel le divorce est prononcé, à une pension, qui a un caractère alimentaire, à condition que l'autre époux ne dispose pas de revenus suffisants.

Les époux peuvent aussi convenir d'une pension ou modifier la pension allouée par le tribunal.

Code civil, article 401 : le juge peut réduire ou supprimer la pension qu'il a allouée ou dont les parties sont convenues, lorsque les conditions relatives à l'insuffisance des revenus sont modifiées.

Allemagne.

Loi sur le mariage, article 58 : lorsque le divorce est prononcé aux torts du mari, celui-ci doit verser à la femme une pension à caractère alimentaire, si elle n'a pas de revenus suffisants, le montant de cette pension est fixé en rapport avec le niveau de vie des époux durant le mariage.

Si le divorce est prononcé aux torts de la femme, celle-ci ne doit verser à son ex-conjoint une pension alimentaire que pour autant que ce dernier ne soit pas en mesure de subvenir à ses besoins.

Même loi article 59 : dans les deux cas l'époux coupable dont le propre entretien serait mis en danger, ne doit verser qu'une pension fixée en équité et en tenant compte des besoins et des ressources de chacune des parties.

Même loi article 60 : si les torts sont partagés, le tribunal peut accorder à l'un des époux à charge de l'autre, en cas de nécessité, une pension d'entretien qui peut n'être que provisoire.

Même loi article 61 : si le divorce est prononcé sans déclaration de culpabilité, l'époux qui a demandé le divorce doit fournir à l'autre des aliments fixés en équité : il s'agit dans ce cas d'un véritable droit aux aliments.

Code civil article 323 : dans tous les cas, lorsqu'un changement important intervient dans les conditions qui ont motivé la décision sur la pension, chacune des parties peut demander une modification correspondante de cette décision.

Zwitserland.

De echtgenoten kunnen het eens worden over een uitkering; gebeurt dit niet, dan zijn de volgende regelen van toepassing :

Burgerlijk Wetboek, artikel 151 : de onschuldige echtgenoot wiens geldelijke belangen — zelfs die welke nog niet vaststaan — door de echtscheiding worden bedreigd, kan een billijke schadevergoeding verkrijgen.

Burgerlijk Wetboek, artikel 152 : indien de onschuldige echtgenoot behoeftig wordt ten gevolge van de echtscheiding, kan de rechter de andere echtgenoot veroordelen tot de betaling van onderhoudsgeld dat in verhouding staat tot zijn vermogen.

Burgerlijk Wetboek, artikel 153 : de uitkering waarover de partijen het eens zijn of die door de rechtbank werd toegekend, wordt ingetrokken in geval van een nieuw huwelijk; zij wordt ingetrokken of verminderd wanneer een einde komt aan de staat van behoeftigheid of deze afneemt.

De rechtspraak aanvaardt de indexerings van de uitkering niet.

Italië.

Wet van 3 december 1972, artikel 5 : de rechtbank kan aan één van de echtgenoten periodieke uitkeringen toekennen, rekening houdende met de schuld en de financiële situatie van elke partij; de partijen kunnen het er over eens worden dat de uitkering ineens zal worden betaald; de uitkeringen worden ingetrokken in geval van een nieuw huwelijk.

Zelfde wet, artikel 8 : bestaat er gevaar voor dat de persoon die de uitkeringen moet betalen, zich aan zijn verplichtingen onttrekt, dan kan de rechtbank van hem waarborgen eisen.

Zelfde wet, artikel 9 : de beslissing van de rechtbank kan worden herzien wanneer zulks gewettigd is; in geval van overlijden van degene die de uitkeringen moet betalen, kan de rechtbank een deel ervan ten laste leggen van de nalatenschap.

Groot-Brittannië.

Er kan maar sprake zijn van uitkering wanneer de echtscheiding wordt uitgesproken op grond van een van de twee volgende redenen :

1. de echtgenoten zijn sedert vijf jaar feitelijk gescheiden;
2. de echtgenoten zijn sedert twee jaar feitelijk gescheiden en de verweerder stemt in met de echtscheiding.

In die gevallen staat de rechtbank de echtscheiding slechts toe indien het vaststaat dat de verweerder geen uitkering zal eisen of indien de eiser een afdoende regeling heeft getroffen met betrekking tot die uitkering.

Nochtans kan de echtscheiding worden toegestaan wanneer de rechtbank meent dat dit onverwijld dient te gebeuren en dat de eiser voldoende waarborgen biedt op het stuk van de uitkering.

Suisse.

Les époux peuvent convenir entre eux d'une pension; à défaut de pareil arrangement, les règles suivantes sont applicables.

Code civil article 151 : l'époux innocent dont les intérêts pécuniaires, même éventuels, sont compromis par le divorce, peut obtenir une indemnité équitable.

Code civil article 152 : si l'époux innocent tombe dans le dénue-ment par suite du divorce, le juge peut condamner l'autre époux à une pension alimentaire proportionnée à ses facultés.

Code civil article 153 : la pension convenue entre les parties ou allouée par le tribunal est supprimée en cas de remariage; elle est supprimée ou réduite lorsque le dénue-ment disparaît ou diminue.

La jurisprudence n'admet pas l'indexation de la pension.

Italie.

Loi du 3 décembre 1970, article 5 : le tribunal peut accorder des allocations périodiques à l'un des époux en tenant compte des torts et des conditions économiques de chacune des parties; les parties peuvent convenir que la pension sera versée en une seule fois; les allocations sont supprimées en cas de remariage.

Même loi, article 8 : le tribunal peut exiger des garanties du débiteur des allocations lorsque le danger existe qu'il se soustraie à ses obligations.

Même loi, article 9 : la décision du tribunal peut être revue lorsque c'est justifié; en cas de décès du débiteur, le tribunal peut mettre une partie de l'allocation à charge de la succession.

Grande-Bretagne.

La question de la pension ne se pose que si le divorce intervient pour une des deux causes suivantes :

1. les époux sont séparés de fait depuis cinq ans;
2. les époux sont séparés de fait depuis deux ans et le défendeur admet le divorce.

Dans ces cas le tribunal n'autorise le divorce que s'il est certain que le défendeur ne réclamera pas de pension ou que le demandeur a pris des dispositions suffisantes en ce qui concerne cette pension.

Toutefois, le divorce peut être autorisé si le tribunal estime qu'il convient de l'admettre sans délai et qu'il juge satisfaisantes les garanties données par le demandeur en ce qui concerne la pension.